

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами регіонального круглого столу

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Актуальні питання цифровізації освіти

**Збірник наукових праць
за матеріалами регіонального круглого столу**

Суми 2025

УДК 004
ББК 32.97 А43

Рекомендовано до друку Вченою радою
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Протокол № 5 від 27 травня 2025 р.

Редакційна колегія

Антонченко М. О., к. пед. наук., доцентка, завідувачка кафедри освітніх та інформаційних технологій КЗ Сумський ОІППО (головний редактор)

Грицай С. М., к. пед. наук, доцент, проректор КЗ Сумський ОІППО

Євтушенко Н. В., д. пед. наук, доцентка кафедри природничо-математичних дисциплін та інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Руденко Ю. О., д. пед. наук, доцентка кафедри кібернетики та інформатики Сумського Національного аграрного університету

Єрих Л.В., к. пед. наук., доцентка, завідувачка кафедри теорії та методики змісту освіти КЗ Сумський ОІППО

Шовкопляс О. А., к. фіз.-мат. наук, доцентка, завідувачка кафедри комп'ютерних наук Сумського державного університету.

Подліняєва О. О., к. пед. наук, доцентка кафедри освітніх та інформаційних технологій КЗ СОІППО

Актуальні питання цифровізації освіти : збірник наукових праць за матеріалами регіонального круглого столу / за заг. ред. М. О. Антонченко: Суми : НІКО, 2025. 192 с.

У збірнику наукових праць представлені статті науковців та освітян з актуальних питань цифровізації освіти, формування та розвитку інформаційно-цифрової компетентності учасників освітнього процесу за матеріалами регіонального круглого столу «Актуальні питання цифровізації освіти».

Матеріали круглого столу стануть у нагоді науковцям, керівникам закладів освіти, викладачам, учителям, вихователям, керівникам гуртків, педагогам, методистам та студентам.

© КЗ СОІППО, 2025

© М. О. Антонченко, 2025

© Суми, НІКО, 2025

ЗМІСТ

Антонченко Марія	Використання штучного інтелекту в роботі педагога	5
Гончарова Юлія	Формування сучасного інформаційно-освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти	12
Грінько Олена	Взаємодія з батьками онлайн: корисні інструменти	17
Губатенко Олександр	Інформаційно-комунікаційні технології в підготовці кваліфікованих робітників	23
Діденко Людмила	Формування когнітивної компетентності школяра шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови та літератури ...	32
Зимовець Олена	Khan academy інтерактивна навчальна платформа. Досвід використання для викладання біології	41
Зудінова Ірина, Захарченко Вікторія, Орехова Світлана	Вплив цифровізації освіти на розвиток сучасного суспільства	45
Ігнатенко Сергій, Ніколаєнко Михайло	Користуйся інтернетом безпечно	52
Кошель Тетяна	Інтерактивні платформи для навчання дітей з особливими освітніми потребами	57
Кураш Наталія, Ніколаєнко Михайло	Аналіз ефективності цифрових освітніх технологій у підвищенні навчальної мотивації здобувачів освіти	65
Липченко Тамара	Формування медіаграмотності в учнів початкової школи	73
Мерцалова Юлія, Павленко Ірина	Інформаційна безпека учасників освітнього процесу	82
Мещишена Ганна	Формування та розвиток інформаційно-цифрової та інформатичної компетентностей педагога	90

Мозуль Ірина	Цифрова трансформація освітнього процесу: виклики та можливості	99
Нестерчук Дмитро	Штучний інтелект в освіті. Сучасні виклики та стратегії для педагога	105
Ніколаєнко Михайло	Організація шкільного курсу робототехніки	114
Павленко Ірина	Інтерактивні платформи на основі штучного інтелекту в роботі сучасного педагога	119
Подліняєва Оксана	Діти в соціальних мережах: виклики для педагогів та батьків	125
Пономаренко Валентина	Використання сучасних освітніх технологій в закладах освіти	131
Радченко Алла	Інформаційно-цифрові технології в інклюзивній позашкільній освіті	136
Серих Лариса, Тетяна Серих	Розробка steam-заняття для дітей середнього шкільного віку ЗПО	142
Ткаченко Наталія	Використання інтерактивних технологій у методичній роботі сучасного закладу дошкільної освіти	149
Удовиченко Тетяна	Особливості організації роботи вихователя закладу дошкільної освіти онлайн	156
Харьков Вячеслав	Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професії слюсар з ремонту колісних транспортних засобів	161
Чорнобровкіна Тетяна, Клименко Наталія	Використання цифрових технологій у закладах дошкільної освіти	168
Шатських Наталія, Антонченко Марія	Використання цифрових технологій в професійній (професійно-технічній) освіті ..	174
Шевченко Тетяна	Освітній процес та медіапростір	182

Марія Антонченко,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри освітніх та інформаційних технологій
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОБОТІ ПЕДАГОГА

***Анотація.** У статті досліджено один із сучасних засобів інформаційно-цифрових технологій – штучний інтелект (ШІ), розглянуто принципи його роботи, основні можливості, ідеї та ризики щодо застосування ШІ в освітньому процесі; наведено підбірку інструментів ШІ, для використання в освіті.*

***Ключові слова:** інформаційно-цифрові технології, штучний інтелект, штучний інтелект в освіті, цифрові інструменти штучного інтелекту.*

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким розвитком інформаційно-цифрових технологій та впровадженням їх у всі сфери людської діяльності, зокрема й в освіту. В Україні цифрова трансформація освіти стала однією з ключових складових загальнодержавної стратегії модернізації суспільства і передбачає широке застосування цифрових технологій, електронних ресурсів та інструментів у педагогічному процесі всіх закладів освіти.

Одним із сучасних засобів інформаційно-цифрових технологій є системи штучного інтелекту (ШІ), які знаходять все більше застосувань у різноманітних галузях людської діяльності, зокрема в освіті. ШІ відкриває нові можливості для оптимізації освітніх процесів: від персоналізації навчання та оцінювання знань студентів до автоматизації рутинних завдань викладачів. Умови дистанційного навчання сприяли активізації використання цифрових платформ, інтелектуальних чат-ботів, систем рекомендацій та аналітики даних, що базуються на технологіях ШІ. Завдяки цьому педагоги отримали інструменти, які допомагають урізноманітнювати, підвищувати якість освітнього процесу, ефективніше взаємодіяти зі здобувачами освіти та оперативно реагувати на їхні індивідуальні потреби.

Але з іншого боку, системи ШІ породжують низку проблем в управлінні та в структурі навчальних закладів, тому особливого значення набуває важливість підготовки вчителів до розуміння особливостей ШІ та використання його технологій у професійній діяльності й формування в них відповідної компетентності [6]. Виникає актуальна проблема швидкого й ефективного процесу

інтеграції технологій штучного інтелекту в освітній процес, розроблення адаптивних алгоритмів і механізмів такої інтеграції [10] з урахуванням ризиків та етичних питань використання ШІ в освітньому процесі будь-яких закладів освіти.

Аналіз публікацій з теми використання ШІ в роботі педагога [1–10 та ін.] свідчить про активне впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Проблеми використання штучного інтелекту в освіті є предметом досліджень значної кількості педагогів і науковців. Ці питання у своїх працях висвітлювали вітчизняні дослідники М. Бойко, О. Бойченко, А. Боярська-Хоменко, І. Візнюк, І. Гончарова, С. Долинний, С. Доценко, О. Думанський, О. Думишин, Л. Кадемія, Л. Карташова, В. Коваленко, В. Ковальчук, О. Козак, А. Коломієць, Н. Кустра, О. Кушнір, Н. Макогончук, М. Мар'єнко, К. Матвєєва, Н. Морзе, Л. Митник, Ю. Нікольський, О. Павлюк, В. Пасічник, У. Поліщук, А. Синицька, Є. Смирнова-Трибульська, Т. Собченко, О. Содель, О. Струтинська, Р. Ткаченко, Л. Філіпенко, Н. Хміль, Є. Шакоцько, В. Шакоцько, Ю. Щербина та ін., а також зарубіжні вчені С. Актай, М. Гріффітс, Р. Лакін, Дж. Маккарті, Т. Мацуї, Х. Огата, Л. Б. Форсьє, В. Холмс, Н. С. Чен, Й. Шютт, С. Дж. Х. Ян та інші.

Зокрема, як підкреслюють Морзе Н. В. та інші [6], застосування ШІ в навчальному процесі стає не лише перспективним напрямом розвитку освіти, але й необхідністю.

Метою статті є дослідити основні можливості, ідеї та ризики щодо застосування ШІ в освітньому процесі.

Дослідимо, що являє собою ШІ та як його можна використати педагогам в освітньому процесі.

У словнику термінів у сфері штучного інтелекту система ШІ визначається як «комп'ютерна програма, яка спроектована для роботи з різними рівнями автономності та може проявляти адаптивність після розгортання, і котра для явних або неявних цілей робить висновки на основі отриманих вхідних даних, як генерувати результати (зокрема, прогнози, контент, рекомендації або рішення), які можуть впливати на фізичне або віртуальне середовище» [9, с. 26].

Іншими словами, штучний інтелект являє собою програми (машинні системи), які імітують роботу людського інтелекту, а саме: розв'язання задач, прийняття рішень, навчання, генерування нових ідей тощо. Окрім цього, ШІ – це галузь наук, яка розробляє такі системи.

Основні принципи роботи ШІ ґрунтуються на використанні великих обсягів даних (базах знань) та механізмах логічного висновку.

Машинне навчання застосовується в більшості систем штучного інтелекту. Воно навчається приймати рішення, налаштовуючи параметри математичних моделей відповідно до даних спостереження; зосереджено на розробці та вивченні статистичних алгоритмів, що здатні навчатися на нових даних, робити узагальнення та висновки й виконувати завдання без явних (не конкретних) інструкцій.

Глибоке навчання – підмножина машинного навчання, що використовує штучні нейронні мережі для аналізу складних даних.

Основні можливості штучного інтелекту:

- обробка та розуміння природної мови (розуміння та генерація людської мови як текстових, так і голосових повідомлень багатьма мовами);
- комп'ютерний зір (розпізнавання та інтерпретація візуальної інформації);
- навчання (вдосконалення власних можливостей через поповнення бази знань та вдосконалення механізму логічного висновку);
- збір та аналіз інформації з різних джерел (включаючи звук, зображення та сенсорні дані);
- можливість прийняття рішень (прийняття рішень на основі зібраної інформації та розуміння контексту);
- креативність (генерування нових оригінальних ідей та рішень).

Для роботи з ШІ ми задаємо запит – промпт (англ. prompt), що описує інструкцію або завдання, яке повинна виконати система ШІ. Такий запит має бути якомога точнішим. Правила написання промптів та приклади їх правильного написання добре описані в інструктивно-методичних рекомендаціях щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти [4, с. 36-41]. Таким чином, алгоритм дії з ШІ такий: робимо запит якомога точніше, отримуємо результат від ШІ, аналізуємо результат, якщо він нас не задовольняє, уточнюємо запит і так далі, поки результат нас не задовольнить.

Дуже часто ми використовуємо так званий генеративний штучний інтелект (Generative Artificial Intelligence (generative AI)) – різновид ШІ, який застосовується для створення нового контенту, включаючи аудіо, код, зображення, текст, відео тощо [9], а також великі мовні моделі (BMM або LLM від англ. large language model) – модель машинного навчання, яка натренована оцінювати ймовірності послідовності слів чи символів. Після тренування вона може генерувати або закінчувати послідовності на основі вивчених закономірностей природної мови [9]. Ще одним із прикладів ШІ є чат-боти,

агенти, помічники – програми, створені для імітації людської розмови за допомогою текстових або голосових команд.

Розглянемо декілька напрямів ідей для використання ІІІ педагогами в освітньому процесі:

- розробка методичних (дидактичних) матеріалів, а саме: конспектів уроку; презентацій, тестів, флеш-карток, таблиць, вікторин, анкетування, математичних завдань, природничих експериментів, STEAM-проектів, онлайн-курсів, інтелект-мап, дошок досліджень, навчальних ігор, віртуальної та доповненої реальностей і так далі;

- створення цифрового контенту (візуалізації інформації), що включає: QR-коди, меми, аватарки, комікси, розмальовки, стікери, логотипи, інфографіку, резюме тощо;

- написання художніх текстів: казок, привітань, метафор, есе, притч, жартів, оповідань, любовних листів, творів за певною назвою тощо;

- спрощення навчального матеріалу (наприклад, <https://eli5.gg/>). Тобто: пояснити простими словами, перефразувати, придумати аналогію поняття, створити текст за ключовими словами тощо;

- створення та редагування зображень, а саме: ілюстрації до художніх творів, картинки для будь-якої теми уроку (зокрема для будь-яких власних методичних матеріалів), створення патріотичних зображень, генерування асоціативних карт, створення малюнків у певному стилі (аніме, готичному тощо), перетворення фото на малюнок, перетворення 2D-зображення на 3D-зображення, міксування 2-5 зображень в одне, створення шрифтів тощо;

- створення відео та анімацій: «оживлення» письменника, літературного персонажа чи власного фото з озвученням тексту; створення «живого» аватару, «оживлення» малюнка як мультфільму, створення відео за текстовим запитом тощо;

- генерація музики та пісень, а саме: аудіотреків з різним стилем та настроєм за текстовим запитом, музики до зображення, перетворення музики на зображення, створення пісень на певні вірші тощо;

- навчання за допомогою ІІІ: чат-боти для навчання, персоналізовані навчальні платформи, інструменти для створення контенту, віртуальні репетитори, вивчення іноземних мов, системи оцінювання тощо.

Більшість із перерахованих ідей втілюється за допомогою певних, призначених саме для цього, інструментів ІІІ. Якщо брати інструменти ІІІ, які існують, то їх нараховуються сотні. Але нам, як педагогам, цікаві лише ті, що є

безоплатними (або умовно безоплатними) та «розуміють» українську мову. Наведемо деякі інструменти ШІ для використання в освітньому процесі, що задовольняють вищезазначеним вимогам:

- візуальне оформлення дидактичних матеріалів (Designify, Patterned AI, HueHive, Microsoft Designer);
- створення презентацій (Wepik.com, Tome.app, Gamma, Prezo);
- створення чат-ботів персонажів, відомих людей та помічників (Ghola, Poe, Studio D-ID, Perplexity, Talk to Books, Vidno AI);
- генерація зображень (Dream by Wombo, Deep AI, Lexica, Автор зображень Bing, Padlet.com (розділ "Не можу намалювати"));
- редагування зображень (Clipdrop.co, Palette.fm, Hotpot.ai, Img2go.com);
- генерація малюнків (Quick Draw!, Draw Together, Pix 2 pix, Scrying Pen, AutoDraw);
- генерація тематичних мемів, карикатур, стендапу (Super Meme, MemeCam, Photo Funia, Pho.To, ChatGPT, Google Bard);
- генерація інструментальної музики та пісень (Waveformer, Strofe, SongR, Audioatlas, Maroofy);
- сервіси на основі штучного інтелекту для роботи з відео та створення музики (Chattube.io, Chat.openai.com, Vidiq.com, Ai.invideo.io, Synthesia.io, Naurok.com.ua/assistant, Beatoven.ai, Soundraw.io, Suno);
- сервіси для генерації коміксів (Aicomicfactory.com/playground, Comikai.ai/dashboard, Wittycomics.com, Writecomics.com, Storyboardthat.com);
- створення казок українською мовою (Kazka.fun).

Велика підбірка інструментів ШІ також надається в інструктивно-методичних рекомендаціях щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти [4, с. 49–61].

При використанні ШІ в освітньому процесі слід враховувати ризики їх застосування. До основних ризиків можна віднести:

- **приватність даних:** збір та обробка великої кількості персональних даних здобувачів освіти може призвести до порушення конфіденційності та безпеки даних;
- **залежність від технологій:** надмірна залежність від ШІ може зменшити роль викладачів та особистого контакту між студентами й учителями;

- **необ'єктивність алгоритмів:** алгоритми ШІ можуть мати вбудовані упередження, що може призвести до несправедливого оцінювання або невірних висновків;

- **відсутність емоційної підтримки:** ШІ не може замінити людську емпатію та емоційну підтримку, яку можуть надати вчителі/викладачі;

- **технічні проблеми:** збої в роботі систем ШІ можуть призвести до втрати даних або переривання навчального процесу;

- **етичні питання:** використання ШІ в освіті може викликати етичні питання щодо відповідальності за прийняття рішень та впливу на студентів;

- **нерівність доступу:** не всі студенти мають рівний доступ до технологій, що може посилити нерівність у навчанні.

Враховуючи ризики, які існують для застосування ШІ в освіті, сформулюємо основні принципи їх відповідального використання в закладах середньої освіти:

- **педагогічна доцільність:** підтримка навчальних цілей, субсидіарність (ШІ має бути допоміжним та не єдиним інструментом, що використовується в освітньому процесі), практичне використання (системи ШІ слід використовувати як помічника в навчанні з дотриманням правил академічної доброчесності);

- **законність та прозорість:** законність; прозорість та зрозумілість (розкриття інформації про використання систем ШІ);

- **конфіденційність і безпека:** конфіденційність і захист даних (недопущення витоку персональних даних чи іншої конфіденційної інформації через використовувані системи ШІ); захист від шкідливого вмісту (системи ШІ мають містити фільтри, які убезпечують від мови ворожнечі, кібербулінгу, пропаганди насильства та іншого небажаного контенту);

- **справедливість та інклюзивність:** доступність (системи ШІ мають бути доступні для всіх учнів); недопущення дискримінації (використання систем ШІ не має призводити до дискримінації або створювати нерівності між учнями на основі раси, статі, етнічної належності, соціального статусу тощо);

- **відповідальне та етичне використання:**

- організоване впровадження систем ШІ (ШІ впроваджують в освітній процес за усвідомленим та зваженим рішенням закладу освіти);

- етичне використання (застосування систем ШІ має ґрунтуватися на етичних принципах та цінностях, що забезпечують повагу до прав та гідності всіх учасників освітнього процесу);

○ відповідальне використання (використання систем ШІ має починатися з критичного осмислення ризиків їхнього використання та передбачення способів їх пом'якшення);

○ фаховий людський контроль (результати роботи ШІ мають піддаватися аналізу та перевірці задля запобігання упередженості та дезінформації, а також редагуванню й адаптації людиною до безпосередніх умов та вимог конкретної навчальної ситуації).

Наприкінці зазначимо, що ШІ може помилятися або давати неточні відповіді, особливо коли запитуєш у нього пояснити той результат, який він видав, або якщо запит зі сфери вузької спеціальної галузі, тому не забувайте перевіряти та критично оцінювати відповіді.

Таким чином, використання штучного інтелекту в роботі педагога відкриває широкі можливості для персоналізації навчання, підтримки учнів з особливими потребами та оптимізації освітнього процесу. Водночас важливо враховувати ризики та етичні аспекти застосування ШІ в освітньому процесі, забезпечувати конфіденційність даних та зберігати баланс між технологічними інноваціями та живим спілкуванням у навчанні.

Список використаних джерел

1. Візнюк І. та ін. Використання штучного інтелекту в освіті // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2021. № 59. С. 14–22. DOI: <https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-14-22> (дата звернення: 26.12.2024).

2. Ткаченко Р. О., Кустра Н. О., Павлюк О. М., Поліщук У. В. *Засоби штучного інтелекту* : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. 204 с.

3. Зробіть ChatGPT своїм асистентом: як учителю використовувати штучний інтелект для уроків // Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/zrobit-chatgpt-svoyim-asystemom-yak-uchytelyu-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt-dlya-urokiv/> (дата звернення: 23.04.2025).

4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти (проект). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shchodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf> (дата звернення: 24.03.2025).

5. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті // Фізико-математична освіта. 2023. Т. 38, № 1. С. 48-53.
6. Морзе Н. В., Бойко М. А., Струтинська О. В., Смирнова-Трибульська Є. М. Якою має бути цифрова компетентність вчителів у галузі використання штучного інтелекту? // Open educational e-environment of modern University. 2024. № 16. С. 76-91. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.166> (дата звернення: 26.03.2025).
7. Нікольський Ю. В., Пасічник В. В., Щербина Ю. М. *Системи штучного інтелекту* : навч. посіб. / за наук. ред. В. В. Пасічника. 2-ге вид., виправл. та доповн. Львів : Магнолія-2006, 2013. 279 с.
8. Штучний інтелект в освітніх галузях (природнича освітня галузь) : Навчально-методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) рівнів вищої педагогічної освіти, науково-педагогічних працівників закладів вищої педагогічної освіти та педагогічних кадрів закладів загальної середньої освіти / Укладачі: Доценко С. О., Собченко Т. М., Боярська-Хоменко А. В. Частина III. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2024. 58 с.
9. Словник термінів у сфері штучного інтелекту. URL: <https://cutt.ly/erdcHZP6> (дата звернення: 03.04.2025).
10. Шакотько Є. В., Шакотько В. В. Використання штучного інтелекту учасниками освітнього процесу. URL: <https://isp.pano.pl.ua/article/view/306704/298374> (дата звернення: 15.04.2025).

Юлія Гончарова,
викладач інформатики
Державного навчального закладу
«Сумське вище професійне училище
будівництва та автотранспорту»

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються сутність та роль цифровізації як явища, яке значно впливає на організацію функціонування системи освіти в Україні, аналізуються ключові аспекти формування сучасного інформаційно-освітнього середовища в закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Особлива увага приділяється дослідженню умов для розвитку цифрової компетентності учасників освітнього процесу.

Ключові слова: *цифрова компетентність, інформаційно-освітнє середовище, професійно-технічна освіта, інформаційно-комунікаційні технології, електронні освітні ресурси.*

Постановка проблеми. Модернізаційні зміни в суспільстві спричиняють істотні зрушення у вимогах ринку праці до компетентності випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Сучасний кваліфікований робітник має володіти не лише ключовими та професійними компетентностями, а також досягнути високого рівня інформаційної культури, вміти працювати з великими обсягами інформації, бути вмотивованим до постійного професійного саморозвитку. Рівень професійної підготовки, майстерності і компетентності майбутнього фахівця залежить від якості і досконалості форм, механізмів та інструментів реалізації освітнього процесу у закладі професійної (професійної освіти). Щоб підготувати кваліфікованих робітників із високим рівнем професіоналізму система професійної освіти має бути прогресивна, сучасна та постійно оновлюватися в залежності від розвитку постіндустріального суспільства. В Україні важливим фактором розвитку освітньої системи є наявність як позитивних тенденцій, що підкреслюють перспективність роботи оновленої системи освіти, так і негативних, які формують сукупність викликів для всіх учасників освітнього процесу, змінюють їх традиції та звичні форми організації навчання, вимагають роботи над формуванням нових компетенцій та саморозвитку, зокрема цифрової грамотності і майстерності використання інформаційно-комунікаційних технологій як обов'язкових елементів траєкторії здобуття нових знань і навичок. Дедалі цифрові трансформації лише більше змінюють буденність та принципи організації освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, а тому доцільною є робота над вивченням механізмів функціонування оновленої системи освіти, яка вже сьогодні являє собою поєднання традиційних та інноваційних методик навчання майбутніх кваліфікаційних робітників.

Мета – проведення аналізу тенденцій формування сучасного інформаційно-освітнього середовища у закладі професійної (професійно-технічної) освіти. Під час дослідження було сформовано такі завдання, як:

– охарактеризувати процес цифровізації системи професійної освіти в Україні;

- дослідити вимоги до формування сучасного освітнього середовища;
- проаналізувати виклики та перспективи, що стоять перед учасниками освітнього процесу в умовах діджиталізації;

Виклад основного матеріалу. Цифровізація освіти є вимогою сьогодення у зв'язку із інтенсифікацією цифрових трансформацій, поширенням цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, а також вибором Україною інноваційно-орієнтованого вектору розвитку системи освіти (що цілком виправдано в умовах глобалізаційних зрушень та інтеграції). Діджиталізація та цифровізація професійної освіти стає тим інструментом, який надає усі необхідні засоби, механізми та технології підтримки безперервного функціонування освітньої галузі, незважаючи на існування сукупності внутрішніх і зовнішніх загроз (пандемія Covid-19 та воєнний стан), підвищенням вимог до професійних якостей і компетенцій майбутніх фахівців, а також високою конкуренцією як на ринку освітніх послуг, так і на ринку праці [4, с. 394].

Освітнє середовище - цілеспрямовано побудований в закладі освіти простір, в якому здійснюється освітній процес та створені необхідні й достатні для його учасників умови щодо ефективного і безпечного досягнення цілей навчання і виховання. Саме в умовах інформаційно-освітнього середовища, заснованого на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій, продуктивно реалізується компетентнісний підхід у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників до повноцінної життєдіяльності в сучасному інформаційному суспільстві [3, с. 7-8].

Учені (В. Биков, О. Спирін, О. Пінчук, Т. Близнюк, І. Крамаренко, Л. Карташова та інші) переконливо доводять, що створення інформаційно-освітнього середовища у професійному (професійно-технічному) закладі освіти передбачає: осучаснення навчальних матеріалів у контексті розвитку науки, техніки та культури; використання інноваційних методів і форм подачі навчального матеріалу; моніторинг рівня пізнавальних можливостей і навчальних досягнень здобувачів освіти та своєчасне внесення коректив у методику оволодіння знаннями; використання методу самонавчання здобувачів освіти через дотримання принципів послідовності, швидкості сприйняття матеріалу та можливості самоконтролю ними якості здобутих знань.

Варто погодитися з тим, що педагогічний процес закладу професійної (професійно-технічної) освіти динамічний і перманентний, його розвиток йде циклічно. Втім деяку консервативність процесу професійної підготовки вкрай

важко замінити інноваційною технологією, новою моделлю освітнього стандарту, що є причиною порівняно низької якості професійної освіти в Україні [3, с. 7].

Фактором підтвердження пріоритетності цифрового освітнього середовища над традиційним є інноваційність цифровізації як інструменту організації навчання. Впровадження інновацій та цифрових технологій в освітній процес стимулюють у здобувачів освіти розвиток різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей майбутніх випускників. Вказаний фактор свідчить про відкритість цифровізованої системи освіти, її здатність до передбачення і прогнозування на основі перманентної переоцінки цінностей, налаштованості на активні та конструктивні дії в швидко змінних ситуаціях [4, с.402].

Осучаснення інформаційно-освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти потребує цілеспрямованого реформування: проєктування та використання комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання майбутніх фахівців, удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників та керівних кадрів закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Пріоритетами при побудові інформаційно-освітнього середовища у закладі освіти мають бути: широке використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій, впровадження технологій дистанційного навчання, цифровізація управлінських процесів на різних рівнях тощо. Технологічними принципами його розбудови має бути використання в закладі освіти електронної бібліотеки, дистанційних технологій навчання, електронного документообігу, хмарних інтернет-сервісів тощо [1, с. 193].

Формування інформаційно-освітнього середовища може бути реалізовано через стимулювання процесів проникнення технологій у програми навчання; адаптація традиційних методик навчання до вимог високотехнологічного, постіндустріального суспільства, дотримуючись стратегії збалансованого використання традиційних та неформальних інструментів забезпечення освітніх процесів; інтенсифікація практичного використання технологій в освіті [4, с. 399].

Освітній процес при цьому забезпечується використанням електронних підручників, електронних навчально-методичних комплексів з підготовки за професіями тощо. Великою популярністю серед педагогічних працівників користуються комп'ютерні навчальні програми, які побудовані з урахуванням психологічних особливостей здобувачів освіти, електронні підручники та посібники, засоби дистанційного навчання, навчальні інтернет-ресурси,

різноманітні електронні освітні ресурси, хмарні технології тощо. Саме їх використання зробило заняття інтерактивними, цікавими, вони активізували мотивацію до навчання. Застосування цифрових інструментів замість використання робочого зошита чи аркуша паперу для опитування, фронтальної бесіди задля отримання зворотного зв'язку, полегшило підготовку педагога до заняття та допомогло вдало оперувати часом під час нього. Меншою популярністю користуються засоби гейміфікації та симуляції, доповненої та віртуальної реальності через недостатню на даний час методичну інформацію щодо їх застосування в освітньому процесі.

Звичайно, розглядати проблему цифровізації та створення інформаційно-освітнього середовища без трансформації видів діяльності педагога неможливо, адже подачі фактичного матеріалу у традиційний спосіб сьогодні недостатньо. Педагог з «репродуктора» багажу знань змінюється на фасилітатора, наставника чи тьютора, який показує шлях як саме здобути певну інформацію. Для досягнення цієї мети, насамперед, системі професійної освіти необхідно модернізувати методики викладання засобами інноваційних цифрових інструментів, а також опиратися на самоосвіту активних педагогів-практиків [2, с. 55-56].

Основними викликами сьогодення для учасників освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти (здобувачів освіти, викладачів, майстрів виробничого навчання) є низька забезпеченість системи цифровою інфраструктурою та відсутність належного рівня цифрових компетенцій.

Визначальним для галузі інформаційно-комунікаційних технологій в професійній освіті та розвитку інформаційно-освітнього простору України є створення цільового інформаційно-освітнього середовища неперервного розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників, бібліотекарів та керівних кадрів закладу освіти, ознайомлення їх з новими актуальними розробками в галузі інформаційно-комунікаційних технологій; підвищення кваліфікації педагогічних працівників з урахуванням особливостей професійного закладу освіти [1, с. 194-195].

Висновки. Отже, сьогодні ми можемо спостерігати як Україна впевнено крокує у реформуванні системи професійної освіти, що базується на створенні сучасного та актуального освітнього простору, поєднанні традиційного й інноваційного навчання майбутніх кваліфікованих робітників. Новітні технології глобально впливають на форми, підходи, методи та засоби реалізації навчання, але їхній стрімкий розвиток потребує одночасного розвитку методик їх застосування в

умовах освітнього процесу закладу освіти. Більшість інноваційних методик передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій та спрямовані на формування ключових компетентностей особистості випускника, серед яких однією з пріоритетних визначають власне цифрову.

Не зважаючи на існування певних складнощів в контексті цифровізації системи освіти в Україні, створення сучасного інформаційно-освітнього середовища у закладі професійної (професійно-технічної) освіти варто визнати перспективним інструментом реалізації конкурентноспроможної національної системи професійної освіти в рамках єдиного європейського освітнього простору й розвитку академічної мобільності.

Список використаних джерел

1. Биков В., Спирін О., Пінчук О. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України) / за ред. С.В. Бартош. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 191–198.

2. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

3. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів: посібник / Карташова Л. А., Юрженко В. В., Гуралюк А. Г., Липська Л. В., Гуменна Л. С., Зуєва А. Б., Шупік І. М., Росток М. Л., Шевченко В. Л. За наук. ред. Лузана П. Г. - Київ: ПТОО НАПН, 2017. - 124 с.

4. Крамаренко, І. С., Фонарюк, О. В., Зацерківна, М. О. (2022) *Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи розвитку*. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», 2 (7) (2022). с. 392-404.

Олена Грінько,
вихователь Степанівського ЗДО
(ясла-садок) «Орлятко»
Степанівської селищної ради
Сумського району Сумської області

ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ ОНЛАЙН: КОРИСНІ ІНСТРУМЕНТИ

Анотація. У статті розглянуто способи ефективної взаємодії між батьками та педагогами, а також роль онлайн - комунікації в сучасному

освітньому процесі, зокрема за допомогою онлайн – інструментів.

Ключові слова: взаємодія, освітній процес, онлайн-комунікація, онлайн-інструменти, дистанційне навчання.

Постановка проблеми. Світ швидко змінюється, руйнуючи усталені моделі та створюючи нові реалії. Ці глобальні трансформації безпосередньо впливають на сферу освіти, змушуючи педагогів шукати ефективні підходи до накопичення, аналізу та використання знань. Особливого значення набуває дистанційне навчання, яке ще донедавна залишалося лише теоретичною концепцією, а нині стає ключовим елементом освітнього процесу.

Дистанційне навчання не може повністю замінити очне, адже дітям важливо відвідувати навчальні заклади, спілкуватися, розвиватися та соціалізуватися. Проте сучасні реалії докорінно змінили освітній процес, змусивши педагогів та батьків шукати нові способи взаємодії. Особливо це помітно в дошкільній освіті, де зв'язок із батьками є важливою складовою виховання. Завдяки дистанційному формату спілкування перейшло в онлайн, що створило нові можливості, але й додало викликів: педагоги мають не лише освоїти цифрові технології, а й навчитися ефективно комунікувати через камеру, підтримувати зворотний зв'язок і мотивувати дітей до навчання в нових умовах.

Педагоги закладів освіти мають не тільки пояснювати навчальний матеріал за допомогою цифрових технологій, а й постійно взаємодіяти з батьками онлайн: пояснювати, підтримувати, допомагати, оскільки діти дошкільного віку не можуть самостійно виконувати завдання. Тому сучасні вихователі постійно навчаються нової методики дистанційного навчання та знайомляться з ефективними інструментами онлайн-взаємодії з батьками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дистанційного навчання та активної онлайн-взаємодії з батьками вихованців широко висвітлена в дослідженнях багатьох науковців. Аналіз наукових джерел свідчить, що більшість дослідників відзначають певне різноманіття принципів організації, побудови та реалізації дистанційного навчання (В. Биков, Д. Богоявленська, А. Іванніков, К. Крутій тощо). Окремі аспекти щодо змісту та організації дистанційного навчання досліджували М. Беседіна, К. Власенко, В. Гура. Основні вимоги до дистанційної освіти розкрито у працях М. Карпенка, Є. Рибалко, А. Хуторського та ін.

В. Биков наголошує на тому, що, враховуючи перспективність дистанційної освіти та сучасний стан теорії і практики дистанційного навчання в Україні, слід вказати на безумовну актуальність проведення широкого спектра досліджень і

розробок, спрямованих на створення надійного наукового фундаменту національної системи дистанційної освіти. Кадровою та експериментально-технологічною базою для цього повинні стати викладацький персонал і комп'ютерна мережа, яка зараз активно розвивається, науковий і професорсько-викладацький персонал та комп'ютерні мережі вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук і Академії педагогічних наук України, які активно досліджують і запроваджують в освітню практику цю сучасну форму навчання і освіти, спеціально створені для розв'язання проблем ДО навчально-науково-виробничі комплекси, такі, наприклад, як Академія дистанційної освіти. Необхідно всебічно вивчати і впроваджувати в практику України відповідний передовий вітчизняний і закордонний досвід, розробити й запровадити організаційно-управлінське та нормативно-законодавче забезпечення цієї перспективної форми освіти [1, с. 77–92].

У галузі психології використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі значний внесок зроблено такими науковцями, як М. Смульсон, В. Моляко, Н. Чепелева, Л. Карамушка та ін. Інші проблеми дистанційної освіти досліджувалися різними науковцями – психологічні особливості побудови освітнього процесу із застосуванням дистанційних освітніх технологій (Є. Підчасовий).

За твердженням статті 8 Закону України «Про дошкільну освіту» щодо ролі сім'ї у дошкільній освіті зазначено: «1. Сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти в дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти. 2. Відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі. 3. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності» [3].

У Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні акцентовано увагу на тому, що для забезпечення потреб, а також системності, комплексності й узгодженості дій у реформуванні освітньої системи в напрямку становлення дистанційної освіти необхідна державна підтримка – створення, впровадження і розвиток національної системи дистанційної освіти (НСДО), яка стане частиною освітньої системи України та буде інтегруватися в Європейський та світовий освітній простір [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми дистанційного навчання, свідчить, що сучасні науковці висвітлюють різнопланові напрями її формування, приділяють значну увагу проблемі впровадження дистанційних технологій в освітній процес та постійно опановують нові інструменти для ефективної онлайн-взаємодії з батьками вихованців.

Мета статті – висвітлити проблеми взаємодії з батьками онлайн під час дистанційного навчання в закладі дошкільної освіти та познайомити з корисними інструментами.

Виклад основного матеріалу. Виховання дитини – це спільна справа родини та педагогів. Батьки не лише відповідають за розвиток особистості дитини, а й активно сприяють формуванню її компетентностей. Відвідування дитиною дошкільного закладу не звільняє батьків від виконання виховних обов'язків та докладання зусиль для розвитку всебічно розвиненої та щасливої дитини. Про відповідальне ставлення батьків щодо своїх обов'язків ми читаємо в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та інших нормативно-правових актах. Отже, батьки як суб'єкти освітнього процесу несуть відповідальність за здобуття дошкільної освіти власною дитиною та повинні постійно взаємодіяти з педагогами навіть під час дистанційного навчання в режимі онлайн [4].

Коли в ЗДО почали використовувати дистанційні освітні технології, більшість українських освітян не знали, які інструменти використовувати для навчання, як готуватися до занять, як перевіряти знання дітей, як співпрацювати з батьками вихованців? У цьому випадку стрижнем педагогічного, технологічного та методичного забезпечення організації навчання став пошук педагогом віртуального середовища (мережева сукупність електронних ресурсів і засобів комунікації), яке було б призначене для дистанційної взаємодії з вихованцями та їхніми батьками. Тобто такого, де б кожний учасник освітнього процесу в зазначеному середовищі мав би можливість створити власний кабінет і свій віртуальний простір, призначений для персонального та командного навчання, з конкретним рядом освітніх можливостей: навчатися, виконувати завдання, комунікувати, консультуватися та інше.

У сучасних умовах, коли в Україні війна, вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: педагогів, дітей та батьків. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати дітей, взаємодіяти з батьками, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Найскладнішим виявилось правильно налагодити

онлайн-взаємодію з батьками вихованців. Вирішенням цієї проблеми стали сучасні онлайн-інструменти: електронні розсилки, чат-боти, смс-сповіщення, які частково замінили традиційні записки й усні нагадування.

Звичайно, обмінюватися інформацією з батьками найзручніше в інтернеті. Зокрема, з метою покращення інформаційної доступності створюються офіційні сайти ЗДО, де батьки можуть ознайомитися з освітньою програмою, розпорядком дня, розкладом занять тощо. Для організації зворотного зв'язку формуються групові чати, в яких проводяться батьківські збори, надаються індивідуальні консультації, створюються умови для тісної взаємодії між вихователями та батьками. Найбільш багатofункціональним для організації роботи з батьками завжди був і залишається сайт дошкільного закладу, який може виконувати різні функції:

- накопичення матеріалу, корисного для батьків (відеотека та бібліотека з добіркою інтернет-ресурсів щодо виховання дітей);
- презентації закладу (інформація про дошкільний заклад, історія ЗДО, педагогічний склад, основні та додаткові освітні послуги, матеріальна база, успішні проєкти тощо);
- інформаційно-методичного онлайн-журналу для батьків (кожен випуск можна присвячувати певній проблематиці, яка хвилює батьків, журнал можна створювати на платформах SlideShare або Calameo);
- інформування (новини дошкільного закладу або анонси відкритих занять, свят).

Є багато сучасних інструментів для онлайн-взаємодії з батьками, які стали досить ефективними під час дистанційного навчання:

- **Анкетування** – є достатньо гнучким інструментом взаємодії з батьками, оскільки питання можна ставити безліччю різних способів.
- **Електронна пошта** – це стандартний сервіс інтернету, що забезпечує передавання повідомлень як у формі звичайних текстів, так і в інших форматах (програмах, графіці, звуках, відео) у відкритому чи зашифрованому вигляді.
- **Відеоконференція** – це конференція реального часу в онлайн-режимі, один із сучасних способів зв'язку з батьками вихованців, що дозволяє проводити спілкування, перебуваючи на відстані, у відведений день та час.
- **Zoom** – сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Для цього потрібно створити обліковий запис. Відеоконференції можна проводити також за допомогою Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо.

- **Платформа Google Classroom** – це сервіс, що пов’язує Google Docs, Google Drive і Gmail, дозволяє організувати онлайн-навчання та онлайн-взаємодію з батьками, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію. Основним елементом Google Classroom є групи. Така трансляція автоматично публікуватиметься на YouTube-каналі.

- **Форум** – найпоширеніша форма спілкування. Модератор форуму реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об’єднати в один великий.

- **Блог** – це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Наприклад, автор розміщує публікацію в блозі та дає можливість іншим прочитати й прокоментувати розміщений матеріал.

- **Чат** – спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат.

- **Соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки** на кшталт Viber або Telegram дозволяють створювати закриті групи, спільноти, чати, вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

- **Viber** – безкоштовний додаток-месенджер, який дозволяє відправляти повідомлення, здійснювати відео- та голосові дзвінки. Формат «Спільнота» дає можливість організувати групові чати. Він допомагає зібрати в групі необмежену кількість учасників та надає можливості для адміністрування і спілкування. «Групові дзвінки» дають змогу зібрати для аудіоспілкування до 20 осіб.

- **Telegram** – безкоштовний месенджер для обміну повідомленнями, медіа та файлами, з можливістю створювати групи до 200 000 учасників, вести канали, а також використовувати ботів для автоматизації та зручного спілкування. Формат каналів дозволяє транслювати інформацію великій аудиторії, а групові чати підтримують гнучке адміністрування. Є також відео- та голосові дзвінки, включно з груповими відеочатами.

- **Платформа Moodle** – безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням, яка дозволяє використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії.

Специфіка дистанційного навчання, що ґрунтується на використанні телекомунікаційних технологій та інтернет-ресурсів, визначає підходи до відбору і структурування навчального матеріалу, впливає на вибір методів і форм організації освітнього процесу, що, у свою чергу, зумовлює трансформацію всієї освітньої системи.

Висновки. Отже, за умови залучення батьків до освітньо-виховного процесу та формування з ними партнерських відносин педагог має змогу ефективно організовувати дистанційну діяльність з дітьми. Організація якісного масового дистанційного навчання – складний і багатофакторний процес, який зараз знаходиться лише на початку становлення. Але кропітка систематична робота щодо впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес допоможе згодом досягти позитивних результатів. Тож онлайн-взаємодія з батьками вихованців є невід’ємною частиною освітнього процесу в дистанційному форматі.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : Колективна монографія. Київ : Атіка, 2005. С. 77–92.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем від 20 грудня 2000 р.
3. Крутій К. Матеріал підготовлено для круглого столу «Проблеми дистанційної освіти дошкільнят» // Дошкільнє виховання. 2020. № 5.
4. Про дошкільну освіту : Закон України від 31.03.2023 № 2628-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14#Text> (дата звернення: 20.04.2025).

Олександр Губатенко,
відокремлений структурний підрозділ "Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка"

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Анотація. У статті розглядаються питання щодо підвищення ефективності впровадження системи інформаційно-комунікаційних технологій у

навчальний процес та визначено основні нерозв'язані проблеми які заважають у впровадженні та розвитку ІКТ в освіті. Було визначено головні напрями удосконалення системи навчання та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), кваліфікований робітник, професійно технічний навчальний заклад (ДПТНЗ), навчально-виховний процес, дистанційна освіта, персональний комп'ютер (ПК).

Постановка проблеми. В умовах глобального розвитку науково-технічного прогресу та формування інноваційної економіки в Україні особливо актуальним постає питання оволодіння учнями майбутньою професією та новітніми інформаційними технологіями. Забезпечити таку підготовку мають педагогічні працівники, які самі на достатньому рівні володіють цими технологіями. Досягнутий рівень і проблеми розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у ДПТНЗ визначають необхідність переходу від політики, спрямованої на розвиток інформатизації окремих ДПТНЗ, до формування єдиного інформаційного простору, розвитку інформаційних ресурсів, баз даних і знань, якими можуть користуватися всі ДПТНЗ регіону [1].

Вищезазначене актуалізує дослідження такої проблеми, як підвищення ефективності впровадження системи інформаційно-комунікаційних технологій, що залежить від випереджувального прогнозування тенденцій в інноваційній політиці ДПТНЗ, стимулює до проектування нових моделей підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на основі впровадження інноваційних підходів до викладання матеріалу. Сьогодні інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У цих умовах революційних змін потребує й система навчання. Актуальність дослідження визначається суперечністю між появою новітніх виробничих технологій на основі інформаційно-комунікаційних технологій та недостатнім рівнем підготовки до них педагогічних працівників і учнів ДПТНЗ.

Аналізуючи останні публікації та наукову літературу, присвячену проблемам дослідження обґрунтованості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та їхнього впливу на подальшу діяльність кваліфікованих працівників, яким присвятили свої роботи такі вчені, як А.М. Ганжа, І. В. Дремова, Л. С. Зданевич, В. Н. Легун, В. С. Паук, К. О. Іващук та ін., було зроблено висновки, що на сьогодні багато проблем, пов'язаних із

впровадженням у навчально-виховний процес навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій, залишаються нерозв'язаними. Насамперед це:

- слабка матеріально-технічна база;
- неефективне використання вже наявних електронних інформаційних ресурсів, існує проблема технічного обслуговування та ремонту сучасних інформаційно-комунікаційних засобів у навчальних закладах;
- використання морально застарілої комп'ютерної техніки;
- незадовільний стан підключення до Інтернету;
- недостатній рівень підготовки викладачів та майстрів виробничого навчання у сфері ПТО з питань використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі тощо [2].

Мета дослідження полягає у визначенні впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці кваліфікованих робітників.

Основна ідея застосування ІКТ базується на положенні про те, що інформаційно-комунікаційні технології дають змогу зацікавити учнів, зробити урок захопливим, яскравим, емоційно насиченим та сприяти ефективному навчанню. Учні матимуть змогу слухати, чути, аналізувати, висловлювати власні думки про вивчений матеріал, розвивати практичні навички користування сучасними ІКТ з метою розв'язання життєвих та навчальних завдань.

Виклад основного змісту статті. Одним із пріоритетних напрямів реформування освіти на сучасному етапі є розробка і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у навчальний процес та в управління освітою. Усе це не може не викликати змін у сфері освіти та вимагає від усіх учасників процесу освоєння ІКТ і навичок користування ними.

Щоб викладачі краще розуміли свою роль у навчальному середовищі, вони повинні розуміти процес внесення змін. У більшості ДПТНЗ інформація доступна; викладачам потрібна можливість знаходити цю інформацію, обговорювати її та обмінюватися своїми думками з колегами.

Звідси можна сказати, що актуальність цього питання має місце в сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Вони дають змогу вчителю краще подати матеріал, зробити його цікавішим, швидко перевірити знання учнів та підвищити їхній інтерес до навчання. Вчитель має можливість отримувати найновішу інформацію, активно спілкуватися з колегами, учнями та батьками. Завдяки цьому підвищується авторитет учителя, він дійсно може бути носієм культури, знань, усього

передового.

Оскільки застарілі методи та засоби навчання не відповідають нинішнім вимогам сучасного уроку та тенденціям стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, це спонукає викладачів до впровадження інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій у навчальний процес. Особливо ця проблема гостро постає при формуванні професійних умінь та навичок, дистанційній освіті, оскільки для ефективного їх засвоєння навчальний процес вимагає використання великої кількості наочних матеріалів та інтерактивних засобів, які, своєю чергою, позитивно сприяють покращенню досягнення навчальної мети [3].

Поєднуючи інформаційні та комунікаційні технології, проєктуючи їх на освітню практику, необхідно зазначити, що основним завданням, яке стоїть перед їх впровадженням, є адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

По-перше, впровадження ІКТ в сучасну освіту суттєво прискорює передавання знань і накопиченого технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої.

По-друге, сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві [1].

Сучасному суспільству необхідна якісна освіта, яка спроможна забезпечити зростання потреби споживача та виробника матеріальних і духовних благ. Перехід до інформаційного суспільства кардинально змінює положення освіти.

Згідно з «Основними засадами розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», затвердженими Законом України від 9 січня 2007 року № 537-V, однією з основних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні є забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості [3].

Головною умовою успішної реалізації Основних засад є забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві.

Інформаційно-комунікаційні технології можна віднести до технологічних засобів, і вони спрямовані на підготовку особистості інформаційного суспільства, формування вмінь працювати з інформацією, розвиток комунікативних

здібностей, формування дослідницьких умінь та вмій вибору оптимальних рішень, забезпечення великим обсягом якісної інформації.

Необхідним чинником засвоєння знань є технічні засоби навчання (ТЗН). Разом із традиційними ТЗН сучасна освіта використовує комп'ютер. Комп'ютеру належить чільне місце серед сучасних технічних засобів навчання. Перелік професій, пов'язаних з використанням комп'ютерів, дедалі ширшає. Тому вміти працювати з ними повинен кожен, і навчальний процес не може стояти осторонь.

Можна виявити такі чотири напрями використання комп'ютерів:

- комп'ютер як елемент методики наукових досліджень;
- комп'ютер як складова частина системи управління освітою;
- комп'ютер як об'єкт вивчення;
- комп'ютер як засіб навчання.

Використання комп'ютера в процесі навчання сприяє підвищенню інтересу й загальної мотивації навчання завдяки новим формам роботи та причетності до науково-технічного прогресу.

Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує класичну освіту. Воно інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти: навчання, працевлаштування, планування кар'єри, безперервна освіта [2].

Пошук нових форм і методів навчання в наш час – явище не тільки закономірне, але й необхідне. І це зрозуміло: у вільному ДПТНЗ, до якого ми йдемо, кожен не тільки може, а й повинен працювати так, щоб використовувати всі можливості особистості. В умовах гуманізації освіти реальна теорія і технологія масового навчання повинна бути спрямована на формування сильної особистості, здатної жити й працювати у світі, що безперервно зазнає змін, здатної сміливо розробляти власну стратегію поведінки, здійснювати моральний вибір і нести за нього відповідальність, тобто такої особистості, яка спроможна саморозвиватися і самореалізуватися.

Отже, як стає зрозуміло з проведеного вище дослідження, на сьогоднішній час актуалізується питання дослідження форм і методів впровадження ІКТ. Розглянемо сучасні методи, форми, показники, фактори та завдання ІКТ в процесі підготовки висококваліфікованих кадрів у ДПТНЗ.

Як показує сучасна педагогічна практика, використання комп'ютера в навчальному процесі спрямоване переважно на розв'язання таких п'яти типів завдань:

1. Комп'ютер використовується як допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи дидактичних завдань. Змістом об'єкта засвоєння в комп'ютерній навчальній програмі цього типу є довідкова інформація, інструкції, обчислювальні операції, демонстрації тощо.

2. Комп'ютер може бути засобом, на який покладено вирішення окремих дидактичних завдань при збереженні загальної структури, мети і завдань без машинного навчання. При цьому сам навчальний зміст може не закладатися в комп'ютер, а формуватися в діалогових навчальних системах.

3. Використовуючи комп'ютер, можна ставити і вирішувати нові дидактичні завдання, не розв'язувані традиційним шляхом. Характерними є імітаційно-моделюючі програми.

4. Комп'ютер може використовуватися як засіб, що допомагає засвоювати складні абстрактні теоретичні поняття. Таке засвоєння досягається шляхом моделювання поняття.

5. Вищою формою застосування комп'ютерів є їх використання в науково-дослідницькій діяльності висококваліфікованих кадрів через висунення гіпотез, їх перевірку і різноманітні узагальнення.

Ефективність застосування нових інформаційних технологій на лекційних та практичних заняттях у ДПТНЗ зумовлена такими факторами:

- різноманітність форм представлення інформації;
- високий ступінь наочності;
- можливість моделювання за допомогою комп'ютера різноманітних об'єктів і процесів;
- звільнення від рутинної роботи, що відвертає увагу від засвоєння основного змісту;
- можливість організації колективної та індивідуальної дослідницької роботи;
- можливість диференціювати роботу студентів залежно від рівня підготовки, пізнавальних інтересів та ін., використовуючи сучасні інформаційні технології;
- можливість організувати комп'ютерний оперативний контроль і допомогу з боку викладача;
- можливості комп'ютера дозволяють майбутнім спеціалістам активно брати участь у процесі пізнання [1].

Впровадження інформаційних технологій в освітній процес здійснюється насамперед за допомогою таких форм, як комп'ютерно-орієнтований урок,

навчальна комп'ютерна програма, вебінари, конференційна форма роботи з використанням комп'ютерної техніки, відео- та аудіосупроводжувані уроки.

Використання комп'ютерів розширює можливості викладача під час підбору матеріалу до заняття та форм навчальної роботи, робить заняття яскравими та цікавими, інформаційно та емоційно насиченими. При роботі з навчальними програмами можна побачити переваги цих програм, а саме:

- діалог із програмою має характер навчальної гри, що в більшій частині підготовчих кадрів підвищує мотивацію до навчальної діяльності;
- збільшення кількості тренувальних завдань за одиницю часу;
- скорочення часу для відпрацювання необхідних технічних навичок;
- полегшення визначення рівневої диференціації навчання;
- учень стає суб'єктом навчання, бо програма потребує від нього активного керування;
- виникає можливість моделювання процесів;
- з'являється можливість забезпечити урок матеріалами з віддалених джерел, користуючись засобами телекомунікацій.

Можна виділити деякі педагогічні завдання нових інформаційних технологій навчання:

- інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості;
- розвиток творчого потенціалу майбутніх кваліфікованих кадрів, його здібностей до комунікативних дій;
- розвиток умінь експериментально-дослідницької та пізнавальної діяльності;
- формування інформаційної культури [1].

Також на сьогодні є досить впливовим методом ІКТ – інтернет-мережа, тобто інтернет-технології.

Основні напрями використання Інтернет-технологій:

- дистанційна освіта;
- інтерактивне спілкування;
- використання мережевих методичних ресурсів;
- співробітництво [2].

У сучасному розумінні інформаційна освітня технологія – це педагогічна технологія, яка використовує спеціальні способи, програмні та технічні засоби (кіно-, відео-, аудіозасоби, комп'ютери, телекомунікаційні мережі) для роботи з

інформацією. Узагальнено, основні інформаційні технології, що використовуються в процесі викладання, можна поділити на три категорії:

- інтерактивні (аудіовізуальні носії);
- комп'ютерне навчання (включаючи засоби мультимедіа);
- засоби телекомунікації (відеоконференції, форуми тощо).

Але для того щоб викладачі змогли повною мірою використовувати ІКТ у навчально-виховному процесі, головними напрямками мають стати:

- створення предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, які дозволяють використовувати мультимедіа, системи гіпермедіа, електронні підручники тощо;
- освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку для обміну інформацією);
- навчання правил і навичок «навігації» в інформаційному просторі;
- розвиток дистанційної освіти [3].

Тільки при вирішенні цих проблем ефективність застосування нових інформаційних технологій на лекційних та практичних заняттях у ДПТНЗ надаватиме такі можливості:

- різноманітність форм представлення інформації;
- високий ступінь наочності;
- можливість моделювання за допомогою комп'ютера різноманітних об'єктів і процесів;
- звільнення від рутинної роботи, що відвертає увагу від засвоєння основного змісту;
- можливість організації колективної та індивідуальної дослідницької роботи;
- можливість диференціювати роботу студентів залежно від рівня підготовки, пізнавальних інтересів та ін., використовуючи сучасні інформаційні технології;
- можливість організувати комп'ютерний оперативний контроль і допомогу з боку викладача;
- можливості комп'ютера дозволяють майбутнім спеціалістам активно брати участь у процесі пізнання.

При правильному впровадженні та розв'язанні проблем, які постали сьогодні перед системою ПТО, та правильному застосуванні можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій будуть зумовлені такі основні фундаментальні зміни в педагогічних технологіях:

- індивідуалізація та активізація процесу навчання;
- застосування ефективних інформаційних технологій, орієнтованих не лише на роботу викладача з аудиторією, а й на індивідуальну роботу з учнем, самостійну роботу учня як в аудиторії, так і поза її межами.

Отже, можна зробити висновки, що процес удосконалення впровадження ІКТ в процесі підготовки висококваліфікованих кадрів є досить складним та змістовним, він включає в себе інноваційний підхід до реалізації поставлених завдань та розробки сучасних умов для навчання в ДПТНЗ сучасного типу. Непідготовленість України до впровадження інновацій у різні процеси є основним важелем, який не дозволяє покращити систему освіти у всіх закладах та підвищувати рівень знань студентів. Таку тенденцію можна змінити через перейняття успішного досвіду провідних країн та більшу пристосованість до науково-технічного прогресу, який дивує своїми темпами. Тому інформаційна технологія виступає як система, складовими якої є учасники педагогічного процесу (викладачі та учні) та система теорій, ідей, засобів і методів організації навчальної діяльності для ефективного вирішення проблем, що охоплюють усі аспекти засвоєння знань і формування практичних навичок; інформаційні технології спонукають до постійної самоосвіти, а сам процес навчання дає можливість відчувати практичні результати.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2009. 684 с.
2. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. центр НЛУ, 2009. 380 с.
3. Іващук К. О. Інформаційно-комунікаційні технології – як сучасний засіб навчання в освіті. Наукова публікація від 01.02.2013 року. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/informatsiino-komunikatsiini-tekhnologiyi--yak-suc.html> (дата звернення: 18.04.2025).
4. Подліняєва Оксана, Хоменко Алла. Діти та медіапростір: вплив і захист // Педагогічні науки та освіта. Вип. XLII–XLIII. 2023. С. 119–124.
5. Як захистити дитину в медіапросторі: психологічний аспект // Жіночий консорціум України. 2016. URL: https://wcu-network.org.ua/Zaxist_prav_dtei/news/Jak_zaxistiti_ditinu_v_medaprostor_psixologchnii_aspekt (дата звернення: 18.04.2025).

Людмила Діденко,
учитель української мови та літератури.
Лебединський ЗЗСО I-III ступенів № 7
Лебединської міської ради Сумської області.

ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

***Анотація:** У статті висвітлюються основні питання щодо впровадження хмарних технологій, зокрема віртуальної дошки Padlet, яка є легким інструментом для організації спільної роботи учасників освітнього процесу з різним контентом у визначеному віртуальному просторі на уроках української мови та літератури.*

***Ключові слова:** когнітивна компетентність, критичне мислення, хмарні технології, віртуальна дошка Padlet.*

***Постановка проблеми:** Наразі самоосвіта, саморозвиток та самореалізація особистості – це вітрила, які тримають молоду людину в бурхливому океані життя, а завдання сучасного вчителя – виховати громадянина, особистість, сформувати в неї систему компетентностей, які виступають як ключ до самостійного дорослого життя, як міра здатності до існування, до діяльності.*

«Учитель Нової школи – вихователь нового покоління, користуватиметься свободою творчості і професійного розвитку. Педагогіка партнерства буде однією з основ школи, заснованої на взаємній повазі до особистості, праві вибору і відповідальності за прийняті рішення», – наголосила Лілія Гриневич, розповідаючи про один із засадничих принципів Нової української школи – освітній контент на основі компетентностей. [3]

Також, за її словами, Нова українська школа має задати нові рамки освітньої політики – школи повинні бути місцем, де представницька демократія практикується і обов'язки розподіляються. [4]

«Учителі мають розширити можливості учнів – школярі зможуть самі приймати важливі рішення та діяти», – наголосила Л. Гриневич.

Людина майбутнього – творча, гнучка, демократична, культурна, із актуальними знаннями та високим адаптаційним потенціалом. Вона має стати насамперед творцем, а не бути лише споживачем раніше створених благ. Тому

надзвичайно важливим напрямом освіти XXI століття є орієнтація програм і педагогічних технологій на компетентнісний підхід. [4]

Аналіз останніх публікацій: За умов глобальних змін у суспільстві особливої значущості набуває питання формування компетентностей учнів. Адже система сучасної шкільної освіти визначається тим, наскільки підготовлені до життя випускники. Життя ж зробило суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї приймати сміливі нестандартні рішення, швидко орієнтуватися та адаптуватися в сучасному мінливому світі.

Компетентнісний підхід є досить новим поняттям у сучасній освіті. Перша згадка про компетентність як педагогічне явище в освітянських документах відбулася в контексті змін у системі оцінювання. Адже оцінюванню підлягають результати навчання, тобто компетентності. У наказі Міністерства освіти і науки України «Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної освіти» компетентність визначається «як загальна здатність, яка базується на знаннях, уміннях, цінностях, нахилах, набутих завдяки навчанню» [6]

Мета статті: Літературна освіта в основній школі спрямована на розвиток сформованих (у початковій школі) і формування нових компетентностей.

Актуальними завданнями Нової української школи є опанування ключових компетентностей, що передбачають особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток учнів.

Виклад основного змісту статті: Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання.

Компетентності учнів формуються на основі міжпредметних зв'язків та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій.

Компетентність людини — це загальна життєздатність, що базується на:

- знаннях,
- досвіді,
- ціннісних орієнтаціях,
- здібностях.

Бути компетентним означає вміти мобілізувати власний творчий потенціал у конкретній життєвій ситуації.

Компетенція – коло питань, із якими людина добре обізнана, володіє знаннями і досвідом; інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності використовувати засвоєні знання, уміння і навички, а також способи діяльності в конкретних життєвих ситуаціях для розв’язання практичних і теоретичних задач. [5]

Класифікація ключових освітніх компетенцій:

- ціннісно-смислові;
- загальнокультурні;
- пізнавальні;
- інформаційні;
- комунікативні;
- соціальні;
- моральні;
- автономізаційні.

Оновленою програмою з української літератури спрогнозовано портрет випускника основної школи, патріота України, який поважає історію і культуру своєї та інших країн, вільно володіє державною мовою, активний і відповідальний у громадському й особистому житті, підприємливий та ініціативний, дотримується здорового способу життя. [6]

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти програма з української літератури для 5-9 класів забезпечує розвиток ключових компетентностей (уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційної, соціальної, громадянської, загальнокультурної), а також спрямована на формування літературної компетентності, яка передбачає:

- розуміння учнями літератури як невід’ємної частини національної світової художньої культури;
- усвідомлення специфіки літератури як мистецтва слова, її гуманістичного потенціалу й місця в системі інших видів мистецтва;
- знання літературних творів, обов’язкових для вивчення, ключових етапів і явищ літературного процесу, основних світоглядних позицій видатних письменників, усвідомлення їхнього внеску в скарбницю світової культури;
- оволодіння основними літературознавчими поняттями й застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації творів;
- формування якостей творчого читача та розвиток читацького досвіду;
- уміння й навички створення усних і письмових робіт різних жанрів;

- уміння орієнтуватися у світі художньої літератури й культури (класичної та сучасної), оцінювати художню вартість творів, порівнювати їх. [9, с.222-225]

Складниками літературної компетентності є наступні компетенції, які мають бути сформовані поступово під час вивчення української літератури:

- емоційно-ціннісна;
- літературознавча;
- загальнокультурна;
- компаративна.

Формування літературної компетентності та її складників тісно пов'язане з формуванням комунікативної компетентності, розвитком умінь і навичок володіння учнями українською мовою, а також іноземними мовами, видами мовленнєвої діяльності, основами культури усного й писемного мовлення.

Із огляду на зазначене вище, вважаю доцільним формувати, виховувати і вдосконалювати сучасні компетенції учнів на уроках української літератури.

Це невидимий процес, що не має меж, коли формується одна компетенція, а коли – інша, це робота довготривала і головне – комплексна, бо лише через деякий час можна побачити результати даної діяльності. Так, учитель чекає навіть кілька років, щоб його учні навчилися самостійно та згідно з вимогами часу й запитамі суспільства будувати своє життя. [5]

Це досягається спільною працею учителя та учня. Учитель виступає в ролі провідної зірки, що вказує маленькій зірочці, учневі, правильний, але не єдиний шлях до власного місця на небосхилі. Учитель стимулює творчість учня, використовуючи інноваційні методи, проводячи цікаві уроки, організовуючи дослідницьку роботу. Учень набуває досвіду бачити проблеми, шукає шляхи їх подолання, вчиться планувати та організовувати свою діяльність.

Сучасні інноваційні технології – активні форми діяльності учнів, які залучають їх до творчого процесу пізнання, дослідження проблем, формування власної думки та самореалізації.

Успішність та ефективність формування компетентностей учнів залежить від форм і методів організації навчально-виховного процесу.

Яким же чином я формую сучасні компетенції та виховую конкурентноспроможну особистість на уроках української літератури?

Поділюся досвідом роботи з дошкою Padlet, як використовується даний ресурс на уроках української мови та літератури [8, с. 34-40]

Padlet (<http://ru.padlet.com/>) – мультимедійний ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації.

Можливі способи використання дошок:

- ✓ як майданчик для організації групової роботи під час проведення «мозкового штурму», узагальнення й систематизації знань, рефлексії;
- ✓ для розміщення навчальної інформації або завдань для її пошуку;
- ✓ для організації спільного виконання домашнього завдання;
- ✓ як місце розміщення ідей для проєктів та їх обговорення;
- ✓ як інструмент для організації кооперативної спільної діяльності учнів як на занятті, так і в поза навчальний час.

Алгоритм дій для створення дошки Padlet:

1. Реєстрація в системі. Для реєстрації в системі:

У вікні будь-якого браузера введіть у рядок адреси <http://padlet.com/>. На екрані відобразиться головна сторінка веб-сайта Padlet.

2. Обрання мови інтерфейсу.

3. Заповнення логіну або реєстрація.

4. Заповнення поля у вікні реєстрації (у поле E-mail уведіть адресу поштової скриньки, у поле Пароль — пароль), натисніть кнопку Війти. Зауважимо, що для реєстрації також можна скористатися акаунтом Google або Facebook

5. Відкриття порожньої дошки — простір, який можна відразу наповнювати контентом.

6. Введення назви та короткого опису у вікні Modify padlet

7. Розміщення в постах потрібної навчальної інформації.

8. Налаштування дошки для спільної роботи (надати учням можливість переміщувати пости та створювати власні).

9. Ознайомлення учнів із принципами роботи у веб-ресурсі Padlet (продемонструвати, як створювати й наповнювати пости даними).

Використання віртуальних інтерактивних дошок на уроці:

Актуалізація опорних знань і мотивація навчальної діяльності

На прикладі фрагмента заняття з теми «Миттєве повідомлення. Форум. Спілкування в чатах» розглянемо, як можна скористатися сервісом Padlet для організації етапу актуалізації опорних знань і мотивації. Заздалегідь створюємо дошку, на якій розташовуємо назву теми, у додаткових постах розміщуємо створені «хмари тегів» із необхідних понять, що обговорюватимуться на занятті та завдання для виконання. За допомогою інструментів віртуальної інтерактивної дошки педагог може забезпечити ефективне й динамічне подання навчального

матеріалу, розміщуючи малюнки, документи, посилання на необхідні сайти, блоги, сервіси, відео, презентації тощо; має можливість організувати спільну роботу на одному майданчику як в аудиторії, так і дистанційно. [8, с.53-56]

Узагальнення й систематизація знань

Як відомо, метою узагальнення знань є засвоєння учнями наукових понять, визначення їх загальних і істотних ознак для подальшого творчого застосування. Необхідною умовою формування узагальнених знань є послідовне здійснення їх систематизації, чим передбачається мисленнєве виокремлення будь-яких властивостей, що належать певному класу предметів, зведення в єдину систему засвоєних на занятті понять, визначення її окремих компонентів і взаємозв'язків між ними. За власним досвідом, основною причиною слабого володіння системою знань є не сформованість в учнів уміння узагальнювати. Тож на певному етапі навчання необхідне встановлення нових зв'язків і відношень між елементами. Пропонується здобувачам освіти блок-схема певної тематики, вони мають наповнити змістом визначені елементи.

Отже, використання віртуальних інтерактивних дошок під час проведення узагальнення й систематизації знань сприяє формуванню в учнів умінь аналізувати, зіставляти, демонструвати результати роботи та спільно обговорювати їх. [8, с.45-50]

Проведення рефлексії

Проведення рефлексії допомагає розвивати в учнів здатність і вміння оцінювати власний психологічний і пізнавальний стан на занятті, оцінювати виконані дії, аналізувати зміст і процес розумової діяльності, що сприяє формуванню в них уміння самостійного навчання, саморозвитку, самореалізації. Для ефективного проведення самоаналізу діяльності учнів під час навчання й отриманих результатів педагог може запропонувати їм наочне представлення алгоритму чи схеми пропонованого методу проведення рефлексії. Розглянемо можливості сервісу Padlet для проведення рефлексії на прикладі методів «Незакінчене речення», «ПРЕС» та «Сенкан». [1]

Приклад 1. Організація проведення рефлексії за методом «Незакінченого речення». Наприкінці будь-якого заняття пропонуємо учням відкрити розроблену віртуальну інтерактивну дошку за зазначеною веб-адресою й дати відповіді, продовжуючи речення (рис.1):

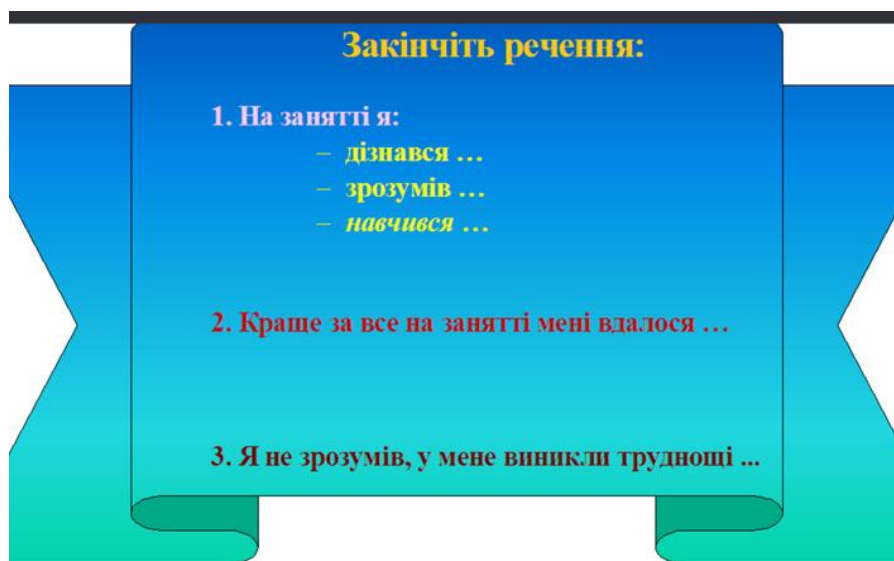

Рис. 1. Рефлексії за методом «Незакінченого речення».

На занятті я дізнався ... (зрозумів ..., навчився... тощо).

Найкраще на занятті мені вдалося ....

Я не зрозумів, у мене виникли труднощі ...

Я не зрозумів, у мене виникли труднощі ...

Після 1-2 хвилин обмірковування учнями відповідей заслуховуємо їх, звертаючи увагу на те, що відповідати необхідно, починаючи саме з тих слів, що наведені в завданні.

Приклад 2. Організація проведення рефлексії за методом «Сенкан».

Наприкінці заняття пропонуємо учням за зазначеною веб-адресою відкрити заздалегідь створену віртуальну інтерактивну дошку (рис. 2) й ознайомитись із представленими на ній алгоритмом складання сенкану, завданням для виконання та його зразком. [7, с.24-30]

Результати виконання завдання учні повинні розмістити на дошці

Отже, застосування віртуальної інтерактивної дошки під час проведення рефлексії надає можливість забезпечити унаочнення алгоритму чи схеми з ключовими моментами пропонованих методів; багатократне користування розробленими матеріалами [2].

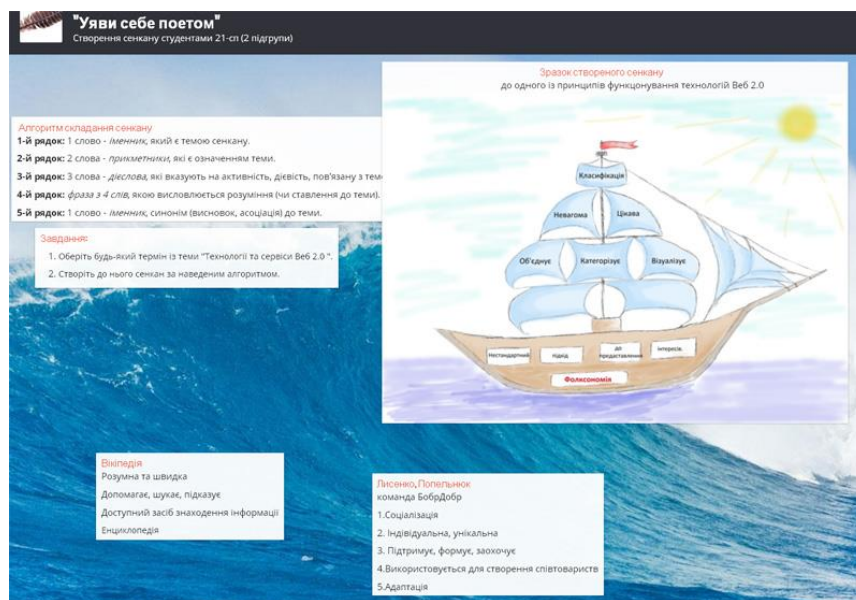

Рис. 2. Проведення рефлексії за методом «Сенкан».

Висновки та перспективи подальших досліджень: Отже, уроки літератури мають створювати належні умови для формування досвіду власної творчої діяльності й емоційно-цілісного сприйняття світу.

Так як упроваджено компетентнісний підхід до навчання української літератури в контексті положень «Нової української школи» (2016) відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 №462), а запропонований Новою українською школою структурний компонент «Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів» укладено з урахуванням компетентнісного підходу до літературної освіти, то робота з формування компетентностей має бути заздалегідь продуманою, системною, змістовною. [4]

Тож із метою наскрізного впровадження механізму реалізації завдань компетентнісного підходу в навчанні української літератури в контексті положень Нової української школи формування сучасних компетентностей на уроках української літератури має відбуватися комплексно, невіддільно одна від одної – це необхідна умова соціалізації, громадянської позиції, гуманістичного світосприйняття учнів!

Потрібно звернути увагу на те, що уроки української мови та літератури з використанням елементів хмарних технологій сприяють розвитку предметних і

ключових компетентностей, які передбачені в Державному стандарті. Основні методи та вправи роботи з учнями, описані у статті, сприяють формуванню особистості, здатної критично сприймати інформацію, аналізувати її, адаптувати, а також допомагають відчувати себе активним творцем. Перспективами подальших досліджень можуть бути пошуки способів підвищення професійної компетентності вчителя української мови й літератури в питанні добору, аналізу, створення завдань. [9, с. 222-225]

Список використаних джерел

1. Веб-сервіси як засіб інтеграції програм URL: <http://www.4stud.info/networking/webservices.html> (дата звернення: 12.04.2025).
2. Padlet: цифрова стіна з вашими документами та мультимедійними файлами URL: <https://lifehacker.ru/2013/07/29/padlet-cifrovaya-stena-s-vashimi-dokumentamii-multimedijnymi-fajlami/> (дата звернення: 12.04.2025).
3. Харибіна Н. Поєднати розум і серце...Іманентне світосприймання літератури засобами компаративістики. *Джерело педагогічної майстерності. Філологія*. 2012. № 1(53). С. 23-32.
4. Харибіна Н. Дійти до серця. З досвіду проведення інтерактивних уроків мови та літератури. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2007. № 3(56). С. 34-41.
5. Харибіна Н. Мережеве навчання – колосальний крок уперед в освіті. *Педагогічна майстерня*. 2012. № 7(19). С. 75-81.
6. Харибіна Н. Орієнтуймося на Людину! Акценти формування всебічно розвиненої особистості на сучасному уроці. *Педагогічна майстерня*. 2012. № 4(16). – С. 34-40.
7. Хміль Н., Дяченко С. Соціальний сервіс Padlet як елемент педагогічної діяльності. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2014. № 2. С. 24-30.
8. Хміль Н. А., Морквян І. В., Отрошко, Т. В. Віртуальні інтерактивні дошки та їх використання в освітньому процесі : методичні рекомендації. Х. : Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, 2015. 60 с.
9. Харибіна Н. Побудова індивідуального освітнього маршруту учнів засобами медіатехнологій – ефективний шлях до успішного майбутнього // *Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і*

перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Харків, 2013 р. Харків, 2013. С. 222-225.

Олена Зимовець,
учитель біології, (вища категорія, вчитель-методист)
Конотопський ліцей №1 Конотопської міської ради
Сумської області

KHAN ACADEMY ІНТЕРАКТИВНА НАВЧАЛЬНА ПЛАТФОРМА. ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ

***Анотація:** У статті розглядаються можливості використання цифрової освітньої платформи Khan Academy для підготовки та проведення уроків біології в закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано переваги та особливості використання ресурсів платформи, зокрема відеолекцій, інтерактивних вправ та діагностичних інструментів, для підвищення ефективності навчального процесу, індивідуалізації навчання та розвитку пізнавальної активності учнів. На основі власного досвіду авторки представлено практичні рекомендації щодо інтеграції Khan Academy в освітній процес з біології та окреслено перспективи подальших досліджень у цій галузі.*

***Ключові слова:** цифрові інструменти, Khan Academy, біологія, викладання, навчання, освітня платформа, індивідуалізація, пізнавальна активність.*

У сучасному світі цифровізація проникає в усі сфери життя, включаючи освіту. Одним із ключових завдань сучасної педагогіки є пошук та ефективно впровадження цифрових інструментів, які б сприяли підвищенню якості навчання, робили освітній процес більш цікавим, інтерактивним та відповідали потребам учнів. Особливо актуальним це питання є для природничих дисциплін, таких як біологія, що потребує візуалізації складних процесів та явищ, а також активного залучення учнів до дослідницької діяльності.

Існують проблеми недостатнього використання потенціалу цифрових освітніх ресурсів у викладанні біології, бо учителі часто стикаються з обмеженим доступом до якісних та україномовних цифрових матеріалів, складнощами в їх інтеграції в традиційний навчальний процес та необхідністю витратити значний час на пошук та адаптацію відповідних ресурсів.

У цьому контексті зростає важливість дослідження та впровадження ефективних цифрових платформ, які б могли стати надійними помічниками в

роботі вчителя біології, забезпечуючи доступ до якісного контенту, інструментів для діагностики та відстеження прогресу учнів, а також можливостей для організації інтерактивного навчання.

Питання використання цифрових технологій в освіті активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У численних публікаціях розглядаються переваги використання інтерактивних дошок, онлайн-платформ, мобільних додатків та інших цифрових інструментів для підвищення мотивації учнів, розвитку їх критичного мислення та формування ключових компетентностей.

Зокрема, дослідження підкреслюють позитивний вплив використання онлайн-ресурсів на академічну успішність учнів та їх залученість до навчального процесу. Окремі роботи присвячені аналізу можливостей використання відеолекцій та інтерактивних вправ для візуалізації складних біологічних концепцій та організації самостійної роботи учнів.

Проте, незважаючи на зростаючий інтерес до цифрових технологій в освіті, питання практичного застосування конкретних платформ, таких як Khan Academy, у контексті викладання біології в українській школі потребує подальшого вивчення та систематизації. Зокрема, недостатньо дослідженим залишається досвід інтеграції ресурсів Khan Academy в різні етапи уроку біології, можливості використання платформи для диференційованого навчання та оцінювання навчальних досягнень учнів, а також специфіка адаптації англійськомовного контенту для українськомовного освітнього середовища.

Саме ці аспекти, що стосуються практичного застосування Khan Academy у викладанні біології, аналізуються у даній статті на основі власного досвіду.

Метою даної статті є обґрунтування ефективності та демонстрація можливостей використання цифрової освітньої платформи Khan Academy для підготовки та проведення уроків біології в закладах загальної середньої освіти, а також надання практичних рекомендацій щодо її інтеграції в навчальний процес.

Khan Academy є потужною безкоштовною освітньою платформою, яка пропонує велику кількість навчальних матеріалів з різних предметів, включаючи біологію. Вона має безліч переваг.

Широкий спектр тем. Платформа охоплює основні розділи шкільного курсу біології, пропонуючи відеолекції, практичні завдання, статті та тести з різних тем – від молекулярної біології до екології. Контент платформи містить наступні теми для вивчення біології: клітини та організм, розвиток організму та розмноження, матерія та енергія в живих істотах, екосистемні взаємодії, матерія та

енергія в екосистемах, екосистеми та біорізноманіття, спадковість та мінливість, еволюція, природний і штучний добір. Також на платформі розміщені путівники для виконання таких практичних робіт: «Що стається, коли порушується баланс у трофічній мережі?», «Як клітинне дихання впливає на заняття спортом?», «Чому деякі мутації викликають генетичні захворювання?»

Висока якість контенту. Матеріали Khan Academy розроблені професіоналами та відрізняються чіткістю, науковістю та доступністю викладу. Відеолекції часто супроводжуються наочними анімаціями та ілюстраціями, що полегшує розуміння складних біологічних процесів.

Інтерактивні вправи. Платформа пропонує різноманітні інтерактивні завдання, які дозволяють учням закріпити отримані знання та відпрацювати навички розв'язування біологічних задач. Миттєвий зворотний зв'язок допомагає учням відстежувати свій прогрес та виявляти прогалини у знаннях.

Диференційоване навчання. Khan Academy дозволяє учням працювати у власному темпі, повертатися до складних тем та повторювати матеріал за потреби. Вчитель може використовувати платформу для надання індивідуальних завдань учням з різним рівнем підготовки.

Інструменти для оцінювання. Платформа надає вчителю можливість відстежувати прогрес кожного учня, аналізувати результати виконання завдань та виявляти теми, які потребують додаткового опрацювання. На Академії Хана немає оцінок і нескінченна кількість спроб на проходження тесту. Це свідомо позиція творців платформи, адже, на їхню думку, навчання відбувається через помилки й спроби, які мають винагороджуватися, а не каратися [3].

Доступність та безкоштовність. Усі ресурси Khan Academy є безкоштовними та доступними з будь-якого пристрою, що має підключення до Інтернету.

Власний досвід використання Khan Academy у викладанні біології показав наступні результати. Використання відеолекцій та інтерактивних вправ зробило уроки більш динамічними та захоплюючими. Візуалізація складних процесів сприяла кращому розумінню матеріалу, що сприяє підвищенню зацікавленості учнів. Платформа стимулює учнів до самостійного опрацювання навчального матеріалу та виконання практичних завдань у зручний для них час. Наочні пояснення та можливість повторювати матеріал сприяють глибшому розумінню складних біологічних концепцій. Використання Khan Academy дозволяє надавати окремим учням додаткові завдання або, навпаки, пропонувати більш складні матеріали для поглибленого вивчення. Платформа надає готові навчальні

матеріали та інструменти для перевірки знань, що дозволяє вчителю зосередитися на інших аспектах навчального процесу, таких як організація дискусій, проведення експериментів тощо.

Практичні рекомендації щодо інтеграції Khan Academy в уроки біології.

- Використовуйте відеолекції Khan Academy для пояснення нового матеріалу або для повторення та узагальнення вивченого.
- Пропонуйте учням інтерактивні вправи для закріплення знань та відпрацювання навичок.
- Використовуйте діагностичні тести для виявлення прогалин у знаннях учнів та коригування навчального процесу.
- Заохочуйте учнів до самостійного дослідження тем, використовуючи ресурси платформи.
- Створюйте власні завдання на основі матеріалів Khan Academy або комбінуйте їх з іншими цифровими ресурсами.
- Використовуйте інструменти відстеження прогресу для моніторингу навчальних досягнень учнів та надання їм індивідуальної підтримки.
- Розглядайте можливість використання англomовних ресурсів платформи для поглибленого вивчення окремих тем (за умови відповідного рівня володіння мовою учнями).

З чого почати роботу на платформі?

Спершу зайдіть на сайт Академії. Перегляньте список курсів. Радимо перейти в кожен, аби подивитися, які теми є всередині.

Можна почати з простого - увімкніть дітям на початку заняття відео, яке познайомить їх із темою.

Далі можна дати учням на закріплення один із конспектів, де коротко зібрано все найважливіше з відповідної теми. Зауважую, що конспекти на платформі також часто інтерактивні. Тож можна, пригадуючи, одразу перевіряти себе.

На завершення уроку ви можете дати дітям пройти тест із теми. Або ж це можна зробити на початку заняття, для розминки. Спершу можна дати просто посиланням, без реєстрацій. А тоді, якщо сподобається, зареєструєтеся, створите клас та бачитимете успіхи своїх дітей.

А можна все одразу! Це дуже зручно – просто підберіть завдання перед уроком, запропонуйте дітям, а потім допомагайте їм їх проходити. Або обговорюйте. Або проходите разом. Подивіться відео й обговоріть його. А ще

можна просто дивитися на матеріали платформи перед уроком і брати собі гарні ідеї - це також працює[3].

Використання цифрової освітньої платформи Khan Academy є ефективним інструментом для підготовки та проведення уроків біології. Власний досвід підтверджує значний потенціал Khan Academy для оптимізації викладання біології.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі можуть бути пов'язані з вивченням ефективності використання Khan Academy в умовах дистанційного та змішаного навчання, розробкою методичних рекомендацій щодо адаптації англomовного контенту для українськомовного освітнього середовища, а також дослідженням впливу використання платформи на формування ключових компетентностей учнів з біології.

Список використаних джерел

1. Кондратова Л.Г. Організація дистанційного навчання в умовах воєнного стану / «Російсько-українська війна (2014-2022): історичні, політичні, культурно-освітні, релігійні, економічні та юридичні аспекти»: монографія. Baltija Publishing (м. Рига, Латвія). С.734-740. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-88> (дата звернення 14.04.2025)

2. Проблеми та інновації в математичній, цифровій, природничій і професійній освіті: збірник матеріалів XVII-ї Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м. Кропивницький, 20-27 червня 2024 року / Відп. ред. М. І. Садовий. Укладачі: М.І. Садовий, А.В. Бевз, О.М. Трифонова. Кропивницький: ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІДДІЛ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. 139 с.

3. «Шанс для кожного розібратися з математикою»: як скористатися українською версією Академії Хана. URL: <https://nus.org.ua/2024/10/27/shans-dlya-kozhnogo-rozibratysya-z-matematykoyu-yak-skorystatysya-ukrayinskoyu-versiyeyu-akademiyi-hana/> (дата звернення 14.04.2025)

Ірина Зудінова,

методист комунального закладу – центру позашкільної роботи
Путивльської міської ради

Вікторія Захарченко,

методист комунального закладу – центру позашкільної роботи
Путивльської міської ради

Світлана Орехова,
керівник гуртка комунального закладу – центру позашкільної роботи
Путивльської міської ради

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

***Анотація:** У статті розкрито ключові аспекти цифровізації в галузі освіти, як ключового фактору в підготовці фахівців, здатних сприяти розвитку українського суспільства. Розглянуто вплив цифровізації на освітній процес.*

***Ключові слова:** цифровізація, цифрові технології, педагоги, вихованці, освіта, суспільство.*

Сучасне суспільство стрімко змінюється під впливом технологічного прогресу. Цифровізація впливає на всі сфери людського життя: сприяє зростанню продуктивності праці, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства тощо. [4 с. 13]

Цифрові технології відкривають нову сторінку в розвитку науки і житті суспільства в цілому проникаючи у всі сфери існування людини початку XXI століття, і освіта не є винятком. Цифровізація освіти перестає бути просто тенденцією сучасного життя, перетворюючись на важливий фактор розквіту українського суспільства, що відкриває нові можливості для розвитку, навчання, викладання та управління освітніми процесами.

Особливо значну роль відіграє цифровізація в галузі освіти, яка є ключовою у підготовці фахівців, здатних сприяти розвитку українського суспільства.

Одним з істотних інноваційних підходів до вирішення проблеми модернізації системи освіти та управління закладами освіти була стрімка цифровізація [3, с.89].

Цифровізація освіти є невід’ємною частиною цифровізації суспільства. Цифровізація освіти – процес забезпечення сфери освіти практикою розробки та оптимального використання сучасних цифрових технологій, орієнтованих на реалізацію освітніх цілей. [2, с.7]

Ключовим аспектам впливу цифровізації є розширення доступу до якісної освіти. Загрози воєнного та соціального характеру, географічні обмеження та соціально-економічні бар’єри поступово втрачають свою силу. Онлайн-

платформи, дистанційні курси та відкриті освітні ресурси надають можливість здобувати освіту громадянам України незалежно від їхнього місця проживання чи фінансового стану. Це особливо важливо для віддалених та прикордонних регіонів, а також осіб з особливими освітніми потребами, які раніше могли бути обмежені у своєму праві на освіту. [4, с.46]

Крім того цифровізація освіти повинна випереджати цифровізацію інших напрямків суспільного виробництва, інакше сфера освіти неминуче почне відставати від темпів розвитку суспільства.

Розглянемо вплив цифровізації на освітній процес по пунктам:

1. Цифровізація сприяє індивідуалізації навчального процесу. Завдяки різноманітним цифровим інструментам та платформам, педагоги можуть адаптувати навчальні матеріали та методи навчання до потреб і темпу кожної дитини. Системи адаптивного навчання, інтерактивні вправи та персоналізовані рекомендації дозволяють вихованцям глибше засвоювати знання та розвивати свої сильні сторони.

2. Не менш важливим є вплив цифровізації на підвищення якості освіти. Використання мультимедійних матеріалів, віртуальних лабораторій, симуляцій та інтерактивних інструментів робить навчання більш захоплюючим, наочним та ефективним. Вихованці отримують можливість не лише пасивно сприймати інформацію, але й активно досліджувати, експериментувати та застосовувати отримані знання на практиці.

3. Цифрові технології також значно покращують організацію та управління освітнім процесом. Електронні журнали, системи управління навчанням, онлайн-платформи для комунікації між педагогами, вихованцями та батьками спрощують адміністративні завдання, забезпечують прозорість та оперативність обміну інформацією. Це дозволяє педагогам зосередитися на головному – навчанні та вихованні дітей і молоді.

4. Окремо варто відзначити роль цифровізації у розвитку критичного мислення та цифрової грамотності у молодого покоління. В умовах інформаційного перенасичення вміння аналізувати, оцінювати та використовувати цифрову інформацію стає життєво необхідним. Інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес сприяє формуванню цих важливих навичок.

5. Однак, поряд із безперечними перевагами, цифровізація освіти ставить перед суспільством і певні виклики. Необхідно забезпечити рівний доступ до цифрових технологій та якісного інтернет-з'єднання для всіх учасників освітнього процесу. Важливим є також питання підготовки педагогічних кадрів до

ефективного використання цифрових інструментів та розробки якісного цифрового контенту. Крім того, необхідно враховувати питання безпеки в онлайн-середовищі та формування культури відповідального використання цифрових технологій. [4, с.59]

Цифровізацію освіти слід розглядати не просто як використання комп'ютера та інших електронних засобів у навчанні, а як новий підхід до організації навчання, як напрямок у педагогічній науці. Використання цифрових технологій в освітньому процесі змінює функцію педагога з інформаційної на управлінську. Педагог стає консультантом, порадником, координатором навчання дитини. Головна мета використання комп'ютера на заняттях – створення варіативної дидактично активного пізнавального середовища. Метою цифровізації освіти, на наш погляд, є підготовка дітей та молоді до повноцінної та ефективної участі у побутовій, громадській та професійній сферах життєдіяльності в умовах сучасного суспільства. [3, с.12]

Зазначимо, що особлива роль в цифровізації суспільства належить системі освіти, оскільки освіта виступає, з одного боку, як споживач інформації, з іншого, як автор нових інформаційно-цифрових технологій, через те, що галузь освіти випускає майбутні висококваліфіковані кадри. Оскільки вміння працювати з інформацією стає одним із пріоритетних для сучасної людини, то система освіти покликана формувати у майбутнього покоління здатність до критичного мислення, починаючи із закладів загальної середньої освіти та закладів позашкільної освіти. [3, с.27]

Безумовно цифровізація має глибокий та багатогранний вплив на розвиток сучасного суспільства, і її вплив на освіту є ключовим аспектом цієї трансформації. Визначимо позитивний вплив цифровізації на освіту:

1. Покращення доступу та рівності:

- 1.1. Подолання географічних бар'єрів: онлайн-платформи та цифрові ресурси роблять освіту доступною для осіб у віддалених районах, не прикордонних областей та закордонних країнах, що прийняли біженців з окупованих населених пунктів внаслідок російського вторгнення або тих, хто не може відвідувати традиційні навчальні заклади.

- 1.2. Демократизація знань: інтернет надає величезне сховище інформації, руйнуючи бар'єри доступу до навчальних матеріалів та різноманітних перспектив.

- 1.3. Збільшення гнучкості та персоналізованого навчання: цифрові інструменти дозволяють навчатися у власному темпі, враховуючи індивідуальні потреби та стилі навчання. Вихованці можуть отримувати доступ до матеріалів у

будь-який час і в будь-якому місці та повертатися до вивчених концепцій за потреби.

1.4. Підвищення інклюзивності: технології можуть забезпечити індивідуальну підтримку для дітей та молоді з особливими потребами за допомогою допоміжних технологій та адаптованих навчальних матеріалів.

1.5. Різноманітність освітніх пропозицій: цифрові платформи розміщують широкий спектр курсів, програм та ресурсів, розширюючи освітні можливості, доступні для окремих осіб.

2. Покращення процесів викладання та навчання:

2.1 Інтерактивний та захоплюючий контент можуть зробити навчання більш захоплюючим та допомогти вихованцям ефективніше засвоювати програмний матеріал. Дослідження показують вищі показники запам'ятовування завдяки цифровим інструментам.

2.2 Персоналізовані навчальні траєкторії: технології дозволяють педагогам відстежувати прогрес вихованців, визначати сфери для покращення та налаштовувати навчання відповідно до індивідуальних потреб та темпу.

2.3 Покращення співпраці та комунікації: онлайн-платформи та цифрові інструменти полегшують спілкування та співпрацю між вихованцями та педагогами, сприяючи командній роботі та обміну ідеями.

2.4 Розвиток цифрової компетентності: взаємодія з цифровою освітою невід'ємно покращує цифрову грамотність та навички молоді, які стають дедалі важливішими на сучасному ринку праці.

2.5 Ефективність та організація: Цифрові інструменти можуть спростити адміністративні завдання для педагогів, дозволяючи їм більше зосереджуватися на викладанні. Вони також допомагають краще планувати та організовувати контент та навчальні сесії.

2.6 Доступ до актуальних ресурсів: Цифрові платформи можуть надавати найновішу інформацію та дослідження, забезпечуючи актуальність освітнього контенту.

3. Підготовка до майбутнього:

3.1 Розвиток навичок для цифрової епохи: цифрова освіта озброює молодь технологічними навичками, необхідними для успішної діяльності у дедалі більш цифровому світі та ринку праці.

3.2 Сприяння інноваціям та креативності: цифрові інструменти можуть надати вихованцям можливість досліджувати, експериментувати та виражати свої ідеї новими та інноваційними способами.

3.3 Глобалізований клас: технології об'єднують вихованців з однолітками та викладачами по всьому світу, сприяючи міжкультурному розумінню та співпраці. [4, с.97]

Негативні впливи та виклики цифровізації в освіті:

1. Цифрова нерівність та розрив:

1.1. Нерівний доступ: не всі вихованці мають рівний доступ до технологій, надійного Інтернету та цифрових пристроїв, що створює значну нерівність в освітніх можливостях. Це може посилити існуючу соціально-економічну нерівність.

1.2. Брак інфраструктури: у багатьох регіонах, особливо в сільській місцевості, наслідки воєнних дій та недостатня технологічна інфраструктура перешкоджає ефективному впровадженню цифрової освіти.

2. Потенціал для відволікання та зниження концентрації:

2.1. Онлайн-відволікання: цифрове середовище може бути дуже відволікаючим, оскільки соціальні мережі, ігри та інший онлайн-контент конкурують за увагу дітей та молоді.

2.2. Потреба в самодисципліні: онлайн-навчання вимагає високого рівня самодисципліни та навичок управління часом, яких деяким вихованцям може бракувати.

3. Вплив на соціальні навички та добробут:

3.1. Зменшення особистої взаємодії: надмірна залежність від цифрового навчання може зменшити можливості для особистої соціальної взаємодії, яка є вирішальною для розвитку соціальних навичок та побудови стосунків між людьми.

3.2. Занепокоєння щодо часу, проведеного перед екраном, та здоров'я: надмірний час, проведений перед екраном, може призвести до проблем зі здоров'ям, таких як напруження очей, проблеми зі сном та малорухливий спосіб життя.

4. Питання надійності та дезінформації:

4.1. Перевірка онлайн-джерел: вихованцям необхідно розвивати навички критичної оцінки, щоб відрізнити надійну інформацію від дезінформації в Інтернеті.

4.2. Технічні проблеми: залежність від технологій означає, що технічні труднощі, проблеми з програмним забезпеченням та проблеми з підключенням до Інтернету можуть порушити навчання.

5. Виклики для педагогів:

5.1 Потреба в навчанні та підтримці: педагоги потребують адекватного навчання та постійної підтримки для ефективної інтеграції цифрових інструментів та педагогічних підходів у свою викладацьку практику.

5.2 Збільшення робочого навантаження: адаптація навчальних програм та створення цифрових ресурсів може спочатку збільшити робоче навантаження для педагогів.

5.3 Опір змінам: деякі педагоги можуть чинити опір впровадженню нових технологій та методів навчання.

6. Занепокоєння щодо академічної чесності:

6.1 Збільшення можливостей для списування: цифрове середовище може створювати нові можливості для плагіату та інших форм академічної нечесності.

6.2 Заміщення власних результатів результатами роботи штучного інтелекту: перекладання частини роботи на штучний інтелект, звертання за рішеннями до штучного інтелекту втрата авторської креативності та відмінності. [4, с.106]

Отже цифровізація освіти є ключовим рушієм розвитку сучасного «суспільства знань». Покращуючи доступ до навчання, сприяючи цифровій грамотності та готуючи людей до вимог ХХІ століття, вона сприяє:

1. Економічному зростанню: більш освічене та цифрове кваліфіковане населення є важливим для інновацій, продуктивності та економічної конкурентоздатності.

2. Соціальному прогресу: цифрова освіта може сприяти соціальній інклюзії, зменшувати нерівність та розширювати можливості для повноцінної участі окремих осіб у суспільстві.

3. Особистому розвитку: можливості навчання впродовж життя, що полегшуються цифровими технологіями, дозволяють окремим особам постійно здобувати нові знання та навички, що призводить до особистісного зростання та самореалізації.

4. Громадській активності: цифрова грамотність та доступ до інформації можуть надати громадянам можливість бути більш обізнаними та залученими до демократичних процесів. [4, с.119]

Цифровізація пропонує величезний потенціал для трансформації освіти та значного внеску в розвиток сучасного суспільства. Однак, вкрай важливо вирішувати проблеми, пов'язані з цифровою нерівністю, забезпечувати рівний доступ, надавати адекватну підтримку педагогам та вихованцям, а також сприяти відповідальному та ефективному використанню технологій для реалізації її

повних переваг. Збалансований підхід, який поєднує переваги цифрових інструментів з основними аспектами традиційної освіти, є ключем до створення більш інклюзивної, ефективної та орієнтованої на майбутнє системи освіти України. [2, с.4]

Підсумовуючи, можна з упевненістю стверджувати, що цифровізація освіти є потужним каталізатором розвитку сучасного суспільства. Вона відкриває нові горизонти для навчання, робить освіту більш доступною, якісною та персоналізованою. Успішна інтеграція цифрових технологій в освітній процес вимагає комплексного підходу, врахування потенційних ризиків та спільних зусиль усіх учасників освітнього процесу – педагогів, вихованців, батьків, держави та ІТ-фахівців. Інвестуючи в цифрову освіту сьогодні, ми закладаємо міцний фундамент для успішного майбутнього нашого суспільства.

Список використаних джерел

1. Завальна І.В. Інформатизація освіти як чинник розвитку інформаційного суспільства. URL: <https://surl.li/lhnyrn> (дата звернення: 15.04.2025)
2. Інформатизація як чинник розвитку суспільства і держави. Наукові конференції: веб-сайт. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2683> (дата звернення: 15.04.2025)
3. Осадчий В.В. Удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів з'асобами комп'ютерно-орієнтованої системи навчання// Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць. Вип.2. Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. С.90-94
4. Мей К.В. Інформаційне суспільство: *Скептичний погляд* / М.Войцицька (пер.). К. 2004. 220с.

Сергій Ігнатенко,
директор Державного навчального закладу
«Сумське вище професійне училище
будівництва та автотранспорту»

Михайло Ніколаєнко,
старший викладач кафедри ОІТ
Сумського ОІППО

КОРИСТУЙСЯ ІНТЕРНЕТОМ БЕЗПЕЧНО

Анотація: Статтю присвячено питанням медіаграмотності, аналізу

інформації отриманої із соціальних мереж, безпечної поведінки людини під час роботи у соціальних мережах. Знайти, виокремити і «знешкодити» фейк – це критично важливі навички, які треба розвивати та вдосконалювати.

***Ключові слова:** медіаграмотність, фейк, критичне мислення, соціальні мережі, дезінформація, маніпуляція.*

Сучасний світ неможливо уявити без інтернету, який став невід’ємною частиною нашого життя. Його роль особливо зросла у сфері освіти, де використання цифрових технологій відкриває нові можливості для навчання, саморозвитку та комунікації. Інтернет забезпечує доступ до величезного масиву інформації, сприяє інтерактивному навчанню та дає змогу кожному учневі чи студенту вчитися у власному темпі. Завдяки інтернету з’явилися нові формати навчання, такі як дистанційна освіта, онлайн-курси, вебінари, електронні бібліотеки та платформи для колективної роботи.

Однією з головних причин актуальності використання інтернету в освіті є його доступність та універсальність. Раніше учні та студенти були обмежені традиційними друкованими підручниками, лекціями та фізичними бібліотеками, що часто ускладнювало доступ до сучасних знань. Нині ж, завдяки інтернету, можна отримати якісну освіту незалежно від місця проживання чи соціального статусу. Це особливо важливо для віддалених регіонів, де можливості традиційного навчання обмежені.

Друга важлива перевага – це інтерактивність навчального процесу. Використання мультимедійних ресурсів, таких як відеоуроки, віртуальні лабораторії, інтерактивні завдання та симуляції, робить навчання цікавішим та ефективнішим. Такий підхід сприяє кращому засвоєнню матеріалу, адже задіює різні канали сприйняття інформації. Наприклад, для візуальних учнів корисними будуть графіки та схеми, тоді як аудіали можуть скористатися подкастами або аудіолекціями.

Крім того, інтернет сприяє розвитку самостійності у навчанні. Учні та студенти мають змогу самостійно шукати інформацію, критично її оцінювати та застосовувати на практиці. Це формує важливі навички, необхідні для успішного майбутнього, зокрема вміння працювати з великим обсягом інформації, критично мислити та адаптуватися до швидких змін. Також інтернет дозволяє отримувати зворотний зв’язок у реальному часі, що особливо корисно під час онлайн-курсів, тестувань або групових обговорень на освітніх форумах.

Мета статті – зробити акцент на питання безпечного використання інтернет

в освітньому процесі.

Сучасні соціальні мережі, зокрема Facebook і TikTok, а також месенджери, такі як Telegram та Viber, стають як інструментами для навчання й спілкування, так і платформами, через які можуть розповсюджуватися дезінформація, шахрайські схеми чи небезпечний контент. Зростання кіберзагроз у цифровому середовищі підкреслює необхідність підвищення кіберграмотності педагогів, оскільки саме вони є першою лінією захисту учнів від негативних впливів віртуального світу.

Не можна оминати увагою і соціальний аспект використання інтернету в освіті. Завдяки сучасним комунікаційним платформам учні, студенти та викладачі можуть легко обмінюватися знаннями, спілкуватися з однодумцями та брати участь у міжнародних проектах. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та формує глобальне мислення. Онлайн-спільноти, форуми, соціальні мережі та вебінари дозволяють отримувати новий досвід та ділитися своїми досягненнями.

Актуальність використання інтернету в освіті є беззаперечною. Він не лише розширює можливості навчання, а й робить його більш доступним, інтерактивним та гнучким. Однак, важливо використовувати інтернет з розумом, дотримуючись принципів інформаційної безпеки та розвиваючи критичне мислення. Завдяки правильному підходу інтернет може стати потужним інструментом для формування якісної та ефективної системи освіти в сучасному світі. Він надає великі можливості для навчання, самоосвіти, відпочинку, спілкування з друзями. Але разом з цим несе й певні загрози. Саме тому викладачам, батькам важливо навчати дітей безпечному користуванню інтернетом.

Практичний досвід показує, що систематичне навчання вчителів щодо розпізнавання фейкових профілів, аналізу інформації та налаштування приватності в соціальних мережах дозволяє знизити ризик потрапляння учнів у пастки кіберзлочинців. За даними дослідження, опублікованого Коваленко та Осипчук (2024) [6, с. 35–41], рівень цифрової компетентності вчителів, зокрема їх здатність виявляти загрози та своєчасно реагувати на кіберзлочинні дії, може бути підвищено за допомогою регулярних семінарів, вебінарів та практичних занять. У цьому дослідженні було проаналізовано сучасні підходи до захисту інформації, зокрема автентифікацію, авторизацію, шифрування даних та системний моніторинг, що є ключовими елементами створення безпечного освітнього середовища. Сучасний законодавчий фундамент для впровадження таких заходів закріплено в Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (2022) [7], який визначає основні принципи й нормативні вимоги до

забезпечення кібербезпеки на державному рівні. Ці положення мають безпосередній вплив на розробку та впровадження навчальних програм з кібербезпеки у закладах освіти, адже вони задають юридичну основу для роботи з цифровими технологіями та захисту даних.

Правила, які повинен знати кожен при користуванні Інтернетом.

1. Перед підключенням до Інтернету необхідно перевірити, чи включено антивірусний захист на комп'ютері користувача, й оновити (якщо необхідно) версію захисного програмного забезпечення;
2. Не рекомендується активізувати гіперпосилання, які можуть призвести до завантаження на комп'ютер користувача будь-яких файлів;
3. Не рекомендується встановлювати на комп'ютер користувача програмне забезпечення з невідомих вебсайтів;
4. Не варто активізувати банери (рекламного чи розважального характеру), які розміщені на незнайомих користувачеві вебсайтах;
5. Забороняється відкривати файли, прикладені до електронних поштових відправлень, адресант яких користувачеві невідомий;
6. Не рекомендується ділитись в Інтернеті будь-якою особистою інформацією;
7. Забороняється проводити будь-які фінансові операції через неперевірені вебсайти (вебсайти, які не можуть пред'явити сертифікати встановленого зразка, що забезпечують безпеку трансакцій);
8. Використовуйте захищені сайти, які зазвичай вимагають введення імені користувача та пароля. Пароль має складатись не менш як з восьми символів, урахувавши букви та числа. І головне, паролем не повинно бути щось очевидне, якісь слова чи дати;
9. Не погоджуватись на зустріч із людиною, з якою познайомилися через Інтернет, не надсилати своє фото інтернет-знайомим, не давати незнайомим людям таку інформацію, як повне ім'я, адреса, номер школи, розклад занять або відомості про родину.

Грати в інтернеті весело і прикольно, та іноді виникають кіберзагрози, які можуть пошкодити комп'ютер і викрасти важливу інформацію, а також нашкодити психічному стану дитини. Про це важливо пам'ятати.

Кібербулінг – це спілкування із дитиною в інтернеті: у соціальних мережах, месенджерах, на ігрових платформах. Він може відбуватися через поширення брехні чи розміщення фотографій, які компрометують когось у соціальних мережах. Злочинці свідомо викликають у дитині теплі почуття та довіру, вони можуть прикидатися однолітками дитини, дарувати подарунки.

Фішинг – це такий вид шахрайської діяльності, коли надсилають електронні листи чи повідомлення, що ніналежать до авторитетних джерел. Не в якому разі неможна ділитися конфідентною денційною інформацією, зокрема банківськими реквізитами, паролями до облікових записів чи даними кредитних карток.

Тролінг – розміщення в Інтернеті (на форумах, у групах новин, у вікі-проектах та ін.) провокаційних повідомлень з метою викликати флейм, конфлікти між учасниками, образи, війну редагувань, марнослів'я тощо.

Флейм – обмін повідомленнями в інтернет-форумах і чатах: словесна війна, яка не має жодного стосунку до початкової теми. Повідомлення флейму містять особисті образи, і часто направлені на подальше розпалювання суперечки, сварки. Іноді застосовується в контексті тролінгу, але частіше флейм спалахує просто через образу на віртуального співрозмовника.

В Україні працює чат-бот «Кіберпес». У ньомі можна дізнатись про те, як діяти дітям, батькам і вчителям у разі кібербулінгу. Чат-бот у Telegram і Viber допоможе дізнатись, як визначити кібербулінг, як самостійно видалити образливі матеріали з соціальних мереж, а також куди звертатись за допомогою.

Дуже зручно користуватися Wi-Fi у публічних місцях (торговельних центрах, аеропортах, кафе). Але зловмисник, використовуючи спеціальні програми, може зібрати різну інформацію через мережу: які пристрої підключені, на які сайти заходять користувачі цих пристроїв, можуть отримати інформацію про введені логіни та паролі.

Висновок. Навчити здобувачів освіти не лише користуватися цифровими технологіями, а й робити це безпечно та свідомо це важливе завдання для викладачів, майстрів та батьків.

Безпечне використання інтернету учасниками освітнього процесу є надзвичайно важливою темою, оскільки сучасні технології стали невід'ємною частиною їхнього життя. Підлітки використовують інтернет для навчання, спілкування та розваг, але водночас стикаються з потенційними ризиками, такими як кібербулінг, небезпечний контент та шахрайство.

Для захисту дітей в інтернеті важливо навчати їх основам цифрової грамотності. Діти повинні знати, як створювати надійні паролі, уникати підозрілих посилань та не ділитися особистою інформацією в мережі. Батьки та викладачі відіграють ключову роль у вихованні культури безпечного користування інтернетом. Контроль та встановлення відповідних обмежень на перегляд контенту допомагають запобігти небажаним ситуаціям.

Важливим аспектом є також відкритий діалог із учасниками освітнього процесу про їхній досвід у мережі. Якщо вони стикаються з неприємними ситуаціями, їм потрібно знати, до кого звернутися за допомогою. Використання спеціальних програм для батьківського контролю також сприяє безпечному онлайн-середовищу.

Загалом, безпека в інтернеті залежить від обізнаності безпечної роботи, підтримки дорослих та відповідального ставлення до цифрового простору.

Список використаних джерел

1. Антонченко М.О. Медіаосвіта в професійній підготовці вчителя / упор. М.О.Антонченко. Суми: НВВ КЗ СОІППО, 2017. 84 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) URL: <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/> (дата звернення: 07.04.2025).
3. Критичне мислення. URL: <http://vchytel.info/krytychne-myslennya> (дата звернення: 07.04.2025).
4. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О.Мокрогуза К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с.
5. Медіаосвіта соціальних педагогів / Автори-укладачі: Г. Я. Майборода, М. М. Матвійчук. Навчально-методичний посібник. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І., 2014. 90 с.
6. Коваленко В. В., Осипчук Т.О. Проблема розвитку цифрової компетентності з кібербезпеки вчителів закладів загальної середньої освіти. Фізико-математична освіта. 2024. Вип. 2. Том 39. С. 35-41.
7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 2022 р. № 2470-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 07.04.2025).

Тетяна Кошель,
асистент вчителя (11 т.р.) Ліцей №1
Охтирської міської ради Сумської області

ІНТЕРАКТИВНІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація: Стаття розглядає інтерактивні платформи як ефективний

інструмент навчання дітей з особливими освітніми потребами. Проаналізовано основні категорії платформ, їхні функції та специфіку використання. Представлено їх порівняльний аналіз. Наведено практичні рекомендації для вибору та використання інтерактивних платформ у інклюзивній освіті.

Ключові слова: *інтерактивні платформи, інклюзивна освіта, цифрові технології.*

Інклюзивна освіта є важливим напрямом розвитку сучасної педагогіки. Успішна її реалізація в інклюзивному класі є результатом поєднання цифрової компетентності педагога, методичної гнучкості та щирого бажання створити рівні можливості для всіх дітей. Адже у сучасному освітньому просторі інтерактивне навчання стає ключовим інструментом для створення інклюзивного середовища.

Інтерактивне навчання базується на активній взаємодії учня з навчальними матеріалами та середовищем. Для дітей з особливими освітніми потребами це критично важливо, оскільки традиційні методи навчання можуть бути недостатньо ефективними через сенсорні, когнітивні або комунікативні обмеження. Інформаційні ресурси дозволяють цим особам розвивати свої здібності та таланти, отримувати професійну підготовку, спілкуватися з однодумцями та інше. Завдяки інформаційним ресурсам вони долають соціально-психологічні бар'єри у навчанні, отримують доступ до різноманітних навчальних матеріалів у доступному форматі та можуть демонструвати свої навчальні досягнення [1, с. 138-145]. Крім того, цифрові технології дозволяють створювати персоналізовані навчальні шляхи, забезпечуючи адаптацію матеріалу відповідно до можливостей та потреб кожної дитини.

Питання персоналізації освітнього процесу для дітей з ООП широко обговорюється в освітніх і наукових колах. Однак практичне впровадження стикається з низкою обмежень, що потребують подальшого дослідження. Так, вивченням нових пріоритетів і вимог щодо інклюзивної цифрової освіти (IDE) та змішаного навчання у 2016-2021 рр. займалося Європейське агентство з особливих потреб та інклюзивної освіти. Результати сформували загальну картину інклюзивної цифрової освіти та проблем, які ще потрібно вирішити [7]. Можливості застосування цифрових технологій в освітньому процесі розглядають О. І. Папач, О. Ю. Горожанкіна та Г. В. Різак [4]. А. Irkha, V. Hurskaya, M. Hryshchuk, V. Tereshchuk, H. Chyrva [2] та O. Zadorina, V. Hurskaya, S. Sobolyeva, L. Grekova, S. Vasylyuk-Zaitseva здійснили дослідження, за результатами яких були встановлені переваги цифрових технологій в освітньому

середовищі, зокрема швидкість надання початкової інформації, гнучкість та доступність. О. В. Шелевер, Л. І. Капітан О. Ю. Коновалова та Ю. Носенко детально розглядають ті сучасні цифрові платформи, які використовуються для організації адаптивного навчання. Учені зазначають, що таке навчання передбачає глибоке розуміння когнітивних процесів. Дослідники наголошують, що сучасні інноваційні підходи до впровадження технологій в освіту орієнтовані на створення гнучких і адаптивних цифрових платформ, які забезпечують персоналізацію освітнього процесу. Згідно з дослідженнями Т. А. Жукової, Є. О. Черновола, Г. В. Різак, використання онлайн-навчання та адаптивного навчання є важливим елементом теперішніх українських реалій. Науковці зазначають, що використання цифрових технологій є важливою складовою освітнього процесу як в умовах повномасштабного вторгнення, так і післявоєнної відбудови [3, с. 5-7].

Однією з інноваційних форм освіти, що виникла в умовах активного використання сучасних інформаційних технологій, є навчання за допомогою навчальних платформ. Цей метод базується на інтенсивному використанні інформаційних систем, які можуть функціонувати як в онлайн, так і в офлайн режимах. Ці платформи включають програмно-алгоритмічні та технічні комплекси, які втілюють різноманітні технології відбору, реєстрації, передавання, накопичення, обробки та представлення навчальної інформації [6]. Проте, використання технологій у навчанні дітей з ООП супроводжується певними викликами. Не всі платформи є достатньо гнучкими для повноцінного задоволення освітніх потреб таких дітей. Важливим аспектом є також наявність спеціалізованого контенту та можливість його коригування педагогами.

Існує кілька категорій інтерактивних платформ, які можуть бути використані в інклюзивному навчанні. Першу групу складають ресурси для дітей із сенсорними порушеннями, що допомагають компенсувати дефіцит зору чи слуху. Друга група включає платформи для розвитку мовлення та комунікації, що особливо корисно для дітей з розладами спектра аутизму (РАС) або мовленнєвими порушеннями. Третю категорію формують адаптивні освітні технології, що налаштовуються під індивідуальні потреби дитини. Популярними є також універсальні освітні платформи, які мають спеціальні налаштування для дітей з ООП [6, с. 389-391]. Вони дозволяють використовувати інтерактивні вправи, аудіо- та відеоматеріали, створювати персоналізовані програми навчання.

Наприклад, Google Classroom, Moodle і Classtime дозволяють створювати диференційовані завдання, застосовувати адаптацію до різних потреб (зменшення обсягу завдань, озвучення, візуальна підтримка). Moodle дозволяє інтегрувати

сторонні плагіни, які забезпечують доступність для учнів з порушенням зору чи моторики. Classtime зручний для миттєвої діагностики рівня знань і надає можливість адаптації темпу навчання. Крім того, у контексті повномасштабної війни та масової релокації учнів і вчителів, онлайн-платформи стали не лише способом організації навчання, а й засобом психологічної підтримки. Саме тому адаптація контенту на Всеукраїнській школі онлайн, а також інтеграція елементів емоційної грамотності в завдання на платформах типу ClassDojo набувають особливої ваги. Розглянемо більш детально популярні платформи у таблиці 1.

Загалом на сучасному етапі дедалі більше здобувачів освіти та викладачів звертаються до використання digital-технологій. У дослідженні, яке здійснили А. Ірха, В. Гурська, М. Грищук, В. Терещук, Г. Чирва [2], взяли участь 211 респондентів. Автори зробили висновок, згідно з яким використання цифрових технологій в освітньому просторі має низку переваг, серед яких доступність, здатність швидко поширювати освітню інформацію, можливість організації навчання звідусіль. Учасники дослідження зазначили, що використання цифрових технологій значно полегшує процес навчання.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз інтерактивних платформ для навчання дітей з ООП

Назва платформи	Категорія	Основні функції	Цільова аудиторія	Переваги
BeLingual	Сенсорні порушення (слух)	Вивчення жестової мови через інтерактивні відео	Діти з порушенням слуху	Візуальні вправи, проста структура, розвиток жестової мови
Seeing AI	Сенсорні порушення (зір)	Озвучення тексту, розпізнавання об'єктів	Діти з порушенням зору	Голосова навігація, розпізнавання облич і предметів
Speech Blubs	Мовленнєві порушення	Ігрове тренування мовлення з підказками	Діти з порушенням мовлення	Мотиваційна подача, адаптація до рівня дитини
Proloquo2Go	Комунікативні розлади	Альтернативна/допоміжна комунікація (AAC)	Діти з РАС, ДЦП, афазією	Високий рівень персоналізації, символи й озвучення
Starfall	Академічне навчання	Інтерактивне навчання читанню, математиці	Молодші школярі з ООП	Простота, барвистість, залучення дітей
Khan Academy Kids	Загальне навчання	Уроки з мови, математики, логіки, розвитку навичок	Діти дошкільного й молодшого віку	Безкоштовно, адаптивно, гейміфіковано
ClassDojo	Управління класом	Поведінкові заохочення, обмін повідомленнями, класні історії	Усі учні, включно з ООП	Українська мова, проста для батьків і вчителів
Google Classroom	Онлайн-навчання	Завдання, оцінки, інтеграція з Google Drive	Середні та старші школярі,	Безкоштовно, інтеграція з відео- та

Назва платформи	Категорія	Основні функції	Цільова аудиторія	Переваги
			також із ООП	текстовими ресурсами, адаптація
Moodle	LMS (система управління навчанням)	Повноцінне середовище для дистанційного навчання	Вчителі/учні старшої школи, спеціалісти з інклюзії	Розширені налаштування, персоналізація, плагіни для ООП
Classtime	Оцінювання та контроль знань	Тести, опитування, аналітика прогресу	Учні та вчителі, з можливістю адаптації до ООП	Інтуїтивна аналітика, миттєвий фідбек, підтримка української мови
«Розумники» (SmartKids)	Українська освітня платформа	Інтерактивні завдання з математики, мови, читання	Молодші школярі з ООП	Українська мова, адаптованість до НУШ, барвистий інтерфейс
На Урок (naurok.ua)	Контент і перевірка знань	Тести, відео, конспекти, презентації	Учні середньої ланки з ООП	Готові адаптовані ресурси, українською мовою
Всеосвіта (vseosvita.ua)	Освітня платформа	Інтерактивні завдання, плани уроків, ігри	Учні та вчителі інклюзивної освіти	Інструменти для адаптації матеріалу, сучасний дизайн
Всеукраїнська школа онлайн	Державна цифрова платформа	Відеоуроки, тести, PDF-конспекти за шкільною програмою	Учні 5–11 класів, також з ООП	Відеоуроки з сурдоперекладом, легкий доступ, підтримка МОН
Digital Inclusion	Інклюзія та цифрова доступність	Інструменти та курси для доступності цифрового контенту	Особи з інвалідністю, освітяни	Адаптація контенту, інклюзивний дизайн, підходи універсального навчання

Серед головних переваг інтерактивних платформ слід відзначити можливість персоналізації навчання, що дозволяє адаптувати матеріал під кожну дитину. Адаптація платформ може відбуватися на кількох рівнях: технічному (озвучення, контрастність, розмір шрифту), змістовому (спрощення інструкцій, повторення ключових понять) та темповому (можливість проходження завдань у власному ритмі). У цьому контексті, окрім зазначених інтерактивних платформ у табл. 1, доцільно звернути увагу на платформу Edmodo, яка підтримує українську мову, а також дозволяє створювати захищене освітнє середовище з гейміфікацією. Платформа Wordwall теж є ефективною для створення інтерактивних дидактичних матеріалів, які легко адаптуються для дітей з ООП. Завдяки інтерактивним елементам навчальний процес стає більш захопливим, що сприяє кращому

засвоєнню знань. Доступність навчальних матеріалів у будь-який час і місці також є значним плюсом.

Однак, на шляху до повноцінного впровадження інтерактивних платформ, в інклюзивному середовищі виникає низка суттєвих викликів, як технічного, так і педагогічного характеру. По-перше, матеріально-технічне забезпечення шкіл досі залишається нерівномірним. У багатьох закладах освіти відсутній стабільний інтернет або сучасні пристрої, зокрема планшети чи ноутбуки, що унеможлиблює повноцінне використання онлайн-платформ. Часто учні з ООП, особливо в сільських громадах, не мають персонального доступу до цифрових пристроїв удома, або ж користуються застарілими моделями, що не підтримують потрібні програми. По-друге, відсутність локалізації контенту або його недостатня адаптація під українські навчальні програми створює додаткові труднощі. Багато платформ не мають україномовного інтерфейсу або не передбачають адаптацій для дітей з інвалідністю. Це вимагає від педагога самостійного перекладу інструкцій, спрощення завдань або створення додаткових матеріалів для роз'яснення. По-третє, слід звернути увагу на обмеження цифрової компетентності педагогів. Хоча чимало вчителів відкриті до інновацій, вони часто відчувають брак практичних навичок використання платформ у реальних інклюзивних умовах. Цифрова адаптація потребує не лише знання функціоналу платформи, а й розуміння принципів інклюзивного дизайну: наприклад, як використовувати візуальні підказки для учнів з РАС, або як подавати текст в альтернативних форматах для дітей із порушенням зору.

Окрім цього, деякі платформи потребують додаткової оплати або розширення функціоналу за підпискою, що стає фінансовим бар'єром для шкіл або сімей. Не менш важливою є психологічна готовність педагога. Частина вчителів вважає, що використання цифрових ресурсів ускладнює підготовку до уроків, знижує емоційний контакт з дитиною, а самі платформи перетворюють навчання на механічний процес. Додатковою проблемою є відсутність системної підтримки з боку ІТ-фахівців у багатьох школах. Учителі змушені самостійно вирішувати технічні несправності, що часто знижує мотивацію до подальшого використання платформ.

Інтерактивні платформи відкривають нові можливості для навчання дітей з особливими освітніми потребами. Вони сприяють індивідуалізації навчального процесу, полегшенню доступу до знань і розвитку соціальних навичок. Однак, для їх ефективного використання необхідно враховувати як технічні, так і педагогічні аспекти. Подальший розвиток інклюзивних освітніх технологій потребує активної

співпраці між педагогами, розробниками програмного забезпечення та державними інституціями.

Впровадження інтерактивних платформ має стати пріоритетним напрямком розвитку сучасної освіти, забезпечуючи рівні можливості для всіх дітей. Вибір платформи має базуватися на індивідуальних потребах дитини. Важливо враховувати функціональні можливості ресурсу, рівень адаптації та простоту використання. Перед впровадженням платформи в навчальний процес варто провести тестування та оцінити її ефективність.

Як було вище зазначено, успішне використання інтерактивних платформ у навчанні дітей з особливими освітніми потребами безпосередньо залежить не лише від якості самих цифрових ресурсів, а й від професійної готовності педагога. Саме вчитель – центральна фігура інклюзивного навчального процесу, і його цифрова компетентність, креативність та гнучкість визначають, наскільки ефективно платформи будуть інтегровані в освітній простір.

Сучасний інклюзивний педагог має не просто знати про існування навчальних платформ – він повинен володіти ними на високому рівні: вміти створювати диференційовані завдання, налаштовувати інтерфейс відповідно до потреб учня, аналізувати прогрес дитини через аналітичні інструменти платформи, комунікувати з батьками й колегами через цифрове середовище.

Однак варто визнати, що не всі педагоги готові або бажають використовувати цифрові платформи. Часто причинами цього є як технічна необізнаність, так і психологічний бар'єр перед новими технологіями. Дехто вважає, що платформи ускладнюють процес, відволікають увагу дітей або ж надто шаблонізують взаємодію. Особливо це відчутно серед вчителів, які довгий час працювали за традиційною моделлю навчання. Крім того, відсутність системної підготовки в університетах чи недостатня кількість тренінгів для інклюзивних педагогів призводять до того, що вчитель не має інструментів для ефективної цифрової адаптації.

Тому важливо створювати не лише технічні умови для використання платформ, а й мотиваційне, психологічне та методичне підґрунтя для вчителів. Лише тоді інтерактивне середовище стане справжнім ресурсом підтримки для дітей з особливими потребами, а не ще одним викликом для педагогів. На щастя, сьогодні в Україні вже існують курси, тренінги та вебінари, які допомагають педагогам оволодіти інструментами інтерактивного навчання. Наприклад, онлайн-курс «Інклюзивна освіта. Цей світ належить усім» від edway [5]. Педагоги можуть звертатися за методичною допомогою до центрів професійного розвитку

педагогічних працівників, а також використовувати ресурси онлайн-академії, таких як Prometheus, Освіторія, EdEra, Всеосвіта, На Урок. Багато з них пропонують сертифіковані безкоштовні курси із тем інклюзивної та цифрової освіти.

Такі курси не лише забезпечують технічну підготовку, а й формують методичну впевненість педагога, допомагаючи краще розуміти, як зробити урок дійсно доступним, інклюзивним і ефективним. Вони сприяють формуванню вчителя нового покоління – цифрового наставника, який може адаптувати навчальний процес відповідно до потреб кожної дитини. Тим вчителям, які лише розпочинають свій шлях у цифровому освітньому просторі, варто почати з коротких інтерактивних курсів, які дозволяють поступово освоювати функціонал платформ, застосовувати нові навички в практиці та одразу бачити результат. А головне – не боятися експериментувати та ділитися досвідом з колегами.

Отже, інтерактивні освітні платформи відкривають нові можливості для реалізації принципів інклюзивного навчання в українських школах. Завдяки адаптивним функціям, мультимедійним інструментам, можливості індивідуалізації контенту та гнучкій організації роботи, такі платформи стали вагомим частиною освітнього процесу для дітей з ООП. Впровадження інтерактивних платформ має стати пріоритетним напрямком розвитку сучасної освіти, забезпечуючи рівні можливості для всіх дітей.

Однак інтерактивне навчання для дітей з ООП – не лише технологічна інновація, а й соціально-гуманітарний виклик. Його реалізація вимагає не лише цифрових рішень, а й глибокого переосмислення педагогічної ролі, відкритості до змін і співпраці між учасниками освітнього процесу. Саме в цьому поєднанні – технології та людяності – криється успішне майбутнє інклюзивної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Запорожченко Ю. Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти. *Інформаційні технології в освіті*, 2013. Вип. 15. С. 138-145
2. Ірха А., Гурська В., Грищук М., Терещук В., Чирва Г. Цифрова трансформація в освіті: використання технологій для підвищення ефективності навчання. *Освіта майбутнього*. 2024. № 4 (3). С. 4–17.
3. Мізюк В. А., Хижняк А. В., Хренова В. В. Використання адаптивних навчальних платформ для персоналізації дистанційного навчання. *Педагогічна*

Академія: наукові записки. 2025. Вип. 14. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14605125> (дата звернення: 05.04.2025).

4. Папач О. І., Горожанкіна О. Ю., Різак Г. В. Аналіз ролі штучного інтелекту у впровадженні диференційованого підходу до навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. Вип. 10. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13827888> (дата звернення: 05.04.2025).

5. Платформа edway. URL: <https://edway.in.ua/uk/mpk/894/detail/> (дата звернення: 04.04.2025).

6. Чушак І., Андруник В. Аналіз освітніх платформ для осіб з особливими потребами. *Інформаційні системи та мережі*. 2024. Т.15. С. 389-405 URL: <https://doi.org/10.23939/sisn2024.15.389> (дата звернення: 05.04.2025).

7. Н. Weber et al. (2022). European Agency for Special Needs and Inclusive Education. *Inclusive Digital Education*. Odense, Denmar URL: https://www.researchgate.net/publication/360977828_Inclusive_Digital_Education (дата звернення: 05.04.2025).

Наталія Кураш,
викладач професійно-теоретичної підготовки
Державного навчального закладу «Сумське вище
професійне училище будівництва та автотранспорту»
Михайло Ніколаєнко,
старший викладач кафедри ОІТ
Сумського ОІППО

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

***Анотація:** У статті досліджено проблему освітньої мотивації здобувачів освіти, у тому числі до вивчення предметів професійно-теоретичної підготовки. Автори розглянули особливості формування мотивації здобувачів освіти, використовуючи традиційні методики, а також дослідили можливості підвищення зацікавленості в освітньому процесі шляхом упровадження цифрових освітніх технологій. Були розроблені та проведені дослідження з цього питання, оброблені результати та їх аналіз наведені в статті.*

***Ключові слова:** навчальна мотивація, підручник, освітній процес, здобувач освіти, цифровізація, цифрові освітні технології.*

Постановка проблеми. Цифрові технології в сучасному світі стали невід'ємною частиною повсякденного життя, проникаючи в більшість сфер людської діяльності і освіти зокрема. З огляду на реалії, в яких опинилася українська освіта, цифрові освітні технології стали її важливою складовою, що забезпечує її функціонування. Використання цифрових освітніх технологій відкриває нові можливості для підвищення навчальної мотивації здобувачів освіти та ефективності освітнього процесу. Цифрові технології можуть стимулювати здобувачів освіти до більшої активності та зацікавленості в засвоєнні навчального матеріалу.

Завдяки освітнім платформам, цифровим сервісам, гейміфікації освіти, тестовим завданням та доступу до різноманітних ресурсів здобувачі освіти можуть навчатися у більш гнучкій, цікавій та динамічній формі, що підвищує залученість до освітнього процесу та їх бажання досягати нових результатів.

Оскільки мотивація здобувачів освіти є ключовим чинником успішного навчання, вона визначає їхню готовність до інтелектуальної діяльності, прагнення досягти освітніх цілей, ступінь активності та зацікавленості. Навчальна мотивація може бути зовнішньою, коли навчання відбувається для отримання оцінок, схвалення викладачів чи батьків, і внутрішньою, коли основним стимулом є особистісний ріст, розвиток своїх знань і задоволення від процесу навчання. Цифрові технології впливають на обидва види мотивації. У зовнішньому аспекті вони сприяють створенню привабливого та динамічного освітнього середовища, використовуючи інтерактивні елементи для створення цікавих цифрових уроків, які підтримують увагу та стимулюють інтерес до навчання [8, с.445]. Тому науковці всього світу приділяють значну увагу питанням вивчення ефективності цифрових освітніх технологій у навчальному процесі та можливості їх впливу на мотивацію учнів до навчання та вивчення хімії, зокрема.

Аналіз останніх публікацій. Проблема формування навчальної мотивації у здобувачів освіти є предметом дослідження багатьох науковців. Дослідженням ефективності навчальної мотивації у здобувачів освіти займалися науковці В. Богословський, Л. Василенко, А. Виноградова, В. Галузьяк, В. Давидов, Д. Ельконін, М. Заброцький, Є. Іллін, С. Максименко, А. Маркова, Т. Матись, М. Мільман, В. Оконь, О. Савонько, М. Сметанський, А. Степанов, В. Шахов та ін. Проблематику мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти при використанні різноманітних навчальних завдань вивчають А. Бугрименко, О. Коваленко, А. Колчигіна та інші дослідники [6, с.13; 7, с.46].

У наукових дослідженнях вітчизняні та зарубіжні вчені також активно вивчають ефективність використання різних методів підвищення навчальної мотивації, серед яких варто відзначити модель, розроблену Дж. Келлером. Ця модель навчання містить такі основні компоненти [10, с.42]:

- увагу (підвищення у здобувачів освіти цікавості та інтересу);
- значущість (співвідношення навчального матеріалу з особистим досвідом та потребами здобувачів освіти);
- упевненість (переконавання в наявності у здобувача освіти потенціалу, який необхідний для вирішення певного завдання);
- задоволеність (допомога в усвідомленні власного успіху).

Впровадження в освітній процес цифрових технологій набуло великої актуальності, що активно висвітлюється у роботах багатьох педагогів і дослідників сучасності. Українські і зарубіжні науковці приділяють велику увагу питанню створення та застосування цифрових освітніх ресурсів у навчанні, цифровізації освіти та її впливу на мотиваційну сферу здобувачів освіти. Серед дослідників, що вивчають дану тематику, слід відмітити наукові праці таких авторів, як В. Биков, О. Бочко, О. Буров, А. Гуржій, Т. Коваль, О. Колгатин, А. Коломієць, В. Кремень, С. Кузьменко, Н. Морзе, О. Співаковський, О. Спирін та інші. Роботи цих науковців надають обґрунтування важливості та ефективності використання цифрових освітніх ресурсів у процесі навчання, створення відповідних методик для гнучкої інтеграції цифрових технологій, що впливають на підвищення навчальної мотивації здобувачів освіти, результативність освітнього процесу. Наукові дослідження висвітлюють питання впливу цифровізації на якість освіти, адаптації освітніх програм до цифрових умов, інтерактивності навчання та розвиток компетентностей у здобувачів освіти, а також забезпечення нових освітніх можливостей завдяки цифровим платформам і ресурсам.

Мета статті: проаналізувати можливості цифрових освітніх технологій для підвищення навчальної мотивації, ставлення здобувачів освіти до процесу навчання з використанням традиційних підходів та цифрових освітніх ресурсів через впровадження електронного навчального курсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Усвідомлення успішності власних зусиль безпосередньо впливає на підвищення вмотивованості здобувачів освіти до навчання, задоволення від результатів своєї діяльності, заохочення до якісного виконання навчальних завдань. Постійна взаємодія з викладачем та

іншими одногрупниками через прямий і зворотний зв'язок підтримує високий рівень навчальної мотивації.

Проведене дослідження впровадження електронного навчального курсу «Техніка лабораторних хіміко-бактеріологічних робіт» в умовах дистанційного навчання дозволило глибше вивчити проблему підвищення мотивації здобувачів освіти засобами цифрових освітніх ресурсів. Результативність дистанційного формату освіти залежить не тільки від розробленої навчальної програми, але й від структурованих методів подачі цифрового контенту, рівня залученості здобувачів освіти та їх мотивації до навчання. Система дистанційного навчання вимагає від здобувачів освіти активного та усвідомленого підходу до навчання, яка включає відповідальність за власні результати та саморозвиток.

Під час дистанційного навчання можливість безпосереднього спілкування здобувачів освіти з викладачем практично відсутня. Однак технологія дистанційного навчання з використанням електронних навчальних курсів пропонує низку переваг, які роблять освітній процес більш гнучким і доступним для широкого кола здобувачів освіти:

- можливість охопити більшу аудиторію, що включає здобувачів освіти з різних регіонів та країн, зокрема тих, хто не має можливості навчатися в традиційних умовах;
- залучення викладачів, які можуть проводити заняття асинхронно, надаючи цінні матеріали й консультації без прив'язки до режиму онлайн;
- створення спільного освітнього простору для здобувачів освіти із різноманітних соціальних, культурних і економічних середовищ, що збагачує досвід та сприяє співпраці;
- надання можливостей для навчання здобувачам освіти, які не можуть відвідувати заклад освіти через віддаленість, проблеми зі здоров'ям тощо;
- використання цифрових інструментів для взаємодії та обміну інформацією, таких як веб-конференції, електронні повідомлення, блоги, а також обміну навчальними матеріалами в освітньому середовищі;
- формування та розвиток технологічного мислення та інформаційно-комунікативної компетентності здобувачів освіти, що сприяє адаптації до сучасного цифрового світу.

Завдяки таким можливостям цифровізація процесу навчання стає невід'ємною частиною сучасної освіти, надаючи кожному здобувачу освіти доступ до знань і професійного спілкування.

Основні способи впливу викладача на мотиваційну сферу здобувачів освіти базуються на інтересі до процесу навчання, допомозі в усвідомленні значення навчання, підтримці впевненості у власних силах та стимулюванні задоволення від навчальної діяльності.

Значний вплив на зовнішню мотивацію здобувачів освіти має використання інтерактивних завдань, доповненої реальності, розробка освітніх проєктів, а останнім часом і штучного інтелекту. Цифрові освітні ресурси привертають увагу здобувачів освіти, сприяють підвищенню їхньої зосередженості та уважності, роблячи освітній процес більш усвідомленим, мотивуючим і захопливим. Використовуючи мультимедійні матеріали, здобувачі освіти можуть безпосередньо брати участь у створенні навчальних матеріалів, що сприяє розвитку їхньої ініціативи, критичного мислення та комунікативних навичок у середовищі дистанційного навчання. Цифрові технології роблять процес навчання більш мотиваційним і сприяють глибшому засвоєнню знань.

Цифрові технології сприяють розвитку внутрішньої мотивації здобувачів освіти, пізнавальної активності та самостійності. Вони розширюють можливості для досліджень, творчих проєктів і самостійного навчання. Самостійний пошук інформації здобувачами освіти та застосування отриманих знань не лише підвищує їхню залученість до навчання, а й формує ключові навички, такі як уміння аналізувати інформацію, приймати власні рішення та відповідати за їх результати, що сприяє розвитку критичного мислення. Використання інтерактивних ресурсів та онлайн-інструментів сприяє глибшому засвоєнню знань, формуванню критичного мислення, навичок аналізувати отриману інформацію. Таким чином, цифрові технології стали потужним інструментом навчання для стимулювання внутрішньої мотивації здобувачів освіти до безперервного навчання, розвитку особистості та самовдосконалення.

Цифровий контент впливає на мотивацію здобувачів освіти через можливість самостійно та у зручний час опрацьовувати нову інформацію, формулювати різноманітні запитання та своєчасно отримувати на них відповіді в процесі навчання. Цифрові технології мають великий потенціал для освітнього процесу та відкривають нові можливості для підвищення навчальної мотивації здобувачів освіти, створення цікавого та насиченого освітнього середовища. Вони підтримують пізнавальну активність і самостійність, забезпечують інтерактивність і динаміку уроків, що значно підвищує залученість здобувачів освіти в освітній процес.

Ефективне використання цифрових технологій для мотивації здобувачів освіти також вимагає від викладача відповідної підготовки. Викладач повинен володіти знаннями та навичками роботи з різними видами цифрових освітніх ресурсів, методами їх інтеграції в освітньому процесі та доцільності використання на певних етапах уроку.

Від правильного підбору цифрового контенту залежить не тільки рівень зацікавленості здобувачів освіти у предметі, але й ефективність засвоєння ними нового матеріалу. З цієї причини одним із ключових методів дослідження було проведення анкетування здобувачів освіти «Підручник та цифрові освітні технології. На стику поколінь». Анкетування містило наступні запитання:

- Чи подобається вам навчання з використанням підручника?
- Чи зручно вам працювати з підручником під час навчання?
- Чи викликає у вас навчання з підручником інтерес до нової інформації?
- Чи підвищує ваш інтерес до навчання робота з підручником?
- Що вам не подобається при роботі з підручником?
- Що вам подобається при роботі з підручником?
- Чи подобається вам використання цифрових освітніх ресурсів у навчанні?
- Який цифровий контент мотивує вас до навчання?

Метою цього опитування було вивчити декілька важливих аспектів: зокрема, з'ясувати ставлення здобувачів освіти до вивчення предмета з використанням звичного текстового підручника, визначити їхню думку щодо труднощів при роботі з підручником та доцільності використання цифрових освітніх ресурсів під час уроків. Здобувачам освіти були поставлені запитання, які дозволяли оцінити їхні погляди на сучасні методи викладання та інтеграцію технологій в освітній процес, а також виявити готовність до застосування цифрових інструментів для покращення освітнього процесу. (В опитуванні було задіяні 98 респондентів, тому результати можна вважати репрезентативними і вони дають змогу зробити узагальнені висновки щодо досліджуваної проблеми.)

Опитування проводилося анонімно, що дало здобувачам освіти можливість вільно висловлювати свої думки. Опитування включало різноманітні питання, що дозволило нам отримати кількісні та якісні дані. Для збору відповідей було використано зручний онлайн-інструмент – додаток Google Forms.

Результати виявили, що більшість здобувачів освіти групи демонструє відсутність інтересу до роботи з підручником. Лише двоє респондентів (7,1%) відповіли, що їх задовольняє навчання з використанням традиційного підручника. Водночас, ми не отримали жодної ствердної відповіді на запитання щодо

підвищення інтересу до навчання та до нової інформації під час використання підручника. Можливі відповіді здобувачів освіти з варіантами «Ні» та «Частково» викликали інтерес до глибшого аналізу. Це підштовхнуло нас до того, щоб сформулювати наступне запитання: «Що вам не подобається при роботі з підручником?». Відповіді на це запитання мали виявити основні недоліки використання традиційних підручників та дозволили зрозуміти, які аспекти роботи з підручником викликають найбільші труднощі у здобувачів освіти.

Рис. 1 Результати відповідей на запитання «Що вам не подобається при роботі з підручником?»

Як показали отримані результати, понад 50 % опитаних здобувачів освіти звернули нашу увагу на великий обсяг інформації, необхідність носити підручник, недостатню візуалізацію, відсутність інтерактивності, монотонність та відсутність різноманітності, відсутність сучасних технологій (мультимедійних елементів) та зворотного зв'язку.

Проте на запитання «Що вам подобається при роботі з підручником?» 71,4% респондентів відповіли, що звикли до них. Також 39,3% зазначили, що перевагою традиційного підручника є його незалежність від світла та Інтернету.

В той же час, на запитання «Чи подобається вам використання цифрових освітніх ресурсів у навчанні?» 96,4% опитуваних відповіли позитивно.

Ми усвідомлюємо, що інтерес до предмету залежить від подачі нового навчального матеріалу через впровадження сучасних цифрових технологій в освітній процес. Тому наступне запитання з множинним вибором, яке ми поставили здобувачам освіти, звучало так: «Який цифровий контент мотивує вас до навчання?».

Ми звернули увагу, що більшість (від 50 до 89%) опитаних здобувачів освіти віддають перевагу навчанню з використанням відеоматеріалу, демонстраційних дослідів, інтерактивних завдань та вправ, інфографіки та презентацій.

Отримані результати свідчать про те, що традиційні підходи до вивчення предметів професійно-теоретичної підготовки за підручником потребують оновлення та доповнення сучасними цифровими технологіями, які сприяли б підвищенню інтересу здобувачів освіти та покращенню їх досвіду. Впровадження цифрового контенту в уроки не тільки робить процес навчання більш цікавим і доступним, але й безпосередньо впливає на мотивацію здобувачів освіти, сприяючи їх інтересу та успіху в навчанні. Тому результати опитування та думки абітурієнтів лягли в основу відбору цифрових освітніх ресурсів при створенні електронного курсу «Техніка лабораторних хіміко-бактеріологічних робіт».

Висновки. Проведене дослідження показало, що цифрові освітні ресурси сприяють підвищенню навчальної мотивації здобувачів освіти. Ефективність дистанційного навчання залежить від якості цифрового контенту, рівня залученості здобувачів освіти та усвідомленого підходу до навчання. В умовах дистанційного навчання освітній процес вимагає від здобувачів освіти активного та свідомого підходу до вивчення предметів професійно-теоретичної підготовки, що включає відповідальність за свої результати та саморозвиток. Цифрові технології допомагають формувати відповідальність, саморозвиток і впевненість у своїх силах. Створення інтерактивного освітнього середовища, швидкий доступ до матеріалів і зворотний зв'язок з викладачем сприяють збереженню навчальної мотивації. Цифровізація освіти зменшує негативні чинники та покращує якість навчання на дистанції. У цьому контексті актуальним є питання створення електронних освітніх ресурсів з використанням цифрових технологій, який сприятиме ефективному навчанню в системі дистанційної освіти.

Список використаних джерел

1. Биков. В. Цифровізація освіти – імператив інтеграції України у світовий інформаційний простір. *Освіта і суспільство*. 2022. №10. С. 6. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2936/ (дата звернення: 21.11.2024)
2. Дистанційна освіта. Вища освіта. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (дата звернення: 21.11.2024)
3. Іллін Є. П. Мотивація і мотиви: пер. з рос. мови, передмова та примітки Т. В. Тадеєвої. Тернопіль: навчальна книга, Богдан, 2013. 512 с.
4. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С. Цифрова трансформація освітньої діяльності закладів вищої освіти України в умовах війни. *Вища освіта за новими стандартами: виклики у контексті діджіталізації та інтеграції в міжнародний освітній простір* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-метод.

конф., 10.05.2022. Харків, 2022. С. 7–10. URL:
<https://dspace2.khadi.kharkov.ua/handle/123456789/5560>

5. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: методологічний семінар НАПН України (м. Київ, 4 квітня 2019 р.), 2019. С. 188-197.

6. Коваленко Н. П. Мотивація навчальної діяльності як запорука успішної професійної підготовки студента. *Сучасний підхід до викладання навчальних дисциплін в контексті підвищення якості вищої освіти* : матеріали 50-ї наук.-метод. конф. викладачів і аспірантів. Полтава, 2019. С. 13-16.

7. Колчигіна А. В. Специфіка навчальної мотивації студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. Херсон, 2018. № 1 (2). С. 46-50.

8. Ковтанюк М.С. Використання інтерактивних технологій у професійній діяльності викладача. *Інновації в суднобудуванні та океанотехніці* : XII Міжнар. науково-техн. конф., м. Миколаїв. 2021. С. 445-447.

9. Кучерак І.В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91-94.

Тамара Липченко,
вчитель початкових класів
вчитель вищої кваліфікаційної категорії
старший вчитель
лицей Боромлянської сільської ради
Охтирського району Сумської області

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація: *Стаття присвячена питанню формування медіаграмотності в учнів початкової школи. Розглядається значення медіаграмотності для молодших школярів, методи її розвитку та практичні підходи до навчання. Особливу увагу приділено інтерактивним методам, аналізу медіаконтенту, навчанню безпечної поведінки в цифровому середовищі та співпраці з батьками.*

Ключові слова: *медіаграмотність, критичне мислення, початкова освіта.*

Сучасна українська школа спрямована на розвиток критичного мислення, усвідомленого сприйняття інформації та відповідального ставлення до медіа у всіх учасників освітнього процесу, адже світова спільнота загалом та Україна зокрема зазнають постійного впливу соціально-резонансних подій, що виводить на передній план дистанційний формат як надійну платформу для безперебійного продовження освіти. Світ переповнений інформацією, яка постійно надходить через телебачення, інтернет, соціальні мережі та інші засоби комунікації. Діти, навіть у молодшому шкільному віці, стають активними споживачами медіаконтенту, що робить медіаграмотність невід'ємною частиною освіти. В українських реаліях вона набуває особливої ролі як інструмент протидії ворожому інформаційному впливу, особливо для найбільш вразливої аудиторії.

Вплив медіа та інтернет-мережі на дітей вивчали такі дослідники, як Рене Гоббс, Девід Бакінгем тощо [7, 8]. В освітніх системах різних країн розробляються програми і методи, що сприяють розвитку медіаграмотності у дітей. Дослідження практичних засад формування медіаграмотності здобувачів початкової освіти потребує пошуку ефективних і сучасних підходів до його вирішення. Над цим питанням працюють багато українських вчителів, таких як Оксана Ганик, Олена Шкребець, Валерія Голощапова та інші. Варті уваги також результати наукової та дидактико-методичної діяльності Т. Бешок, М. Бурика, Г. Васяновича, О. Волощенко, Л. Герганова, О. Козак, Г. Марченко, І. Марчук, В. Мельничук, О. Мокрогуза, О. Муковоза, Ю. Плаван, Л. Попової, Н. Семенової, І. Старагіної, О. Фенцик, Н. Шуби.

Медіаграмотність – це не законсервовані знання і вміння, які ми набули раз і назавжди, тобто на все життя. Це – набір компетентностей, знань, умінь, ставлень і дій, які постійно розвиваються. Освіта з медіаграмотності не може вирішити свої завдання впродовж одного дня, тижня чи навіть місяця. Вона залучає учнів різноманітним навчальним стилям, необмеженим можливостям для практики і розвитку навичок аналізу й самовираження. Така освіта стає ефективною, якщо базується на тих же засадах, що і практики Нової української школи [5, с. 14].

Освіта з медіаграмотності формує в учнів навички, необхідні для відповідального використання медіа, а не відлякує учнів можливим шкідливим ефектом. Вона вимагає активного залучення та критичного мислення стосовно повідомлень, які ми отримуємо і створюємо. Учень у процесі набуття медіаграмотності знайомиться з принципами свободи слова, з основними принципами авторського права, усвідомлює різницю між приватним і публічним простором у медіа. Він уміє зіставляти свої цінності та установки з тими, що

представлені в медіа; розуміє різницю між фактом і вимислом, може інтерпретувати та оцінювати медіаконтент, використовуючи різні аналітичні інструменти. Отже, головним завданням запровадження медіаосвіти стає знаходження інноваційних педагогічних прийомів, що сприятимуть формуванню знань про медіа, та практичних навичок щодо роботи з ними [5, с. 13–15]. Відтак, репрезентація нового потенціалу онлайн-інструментарію в освітньому секторі є нагальним як ніколи, зокрема в осередку медіаконтенту та ігрових матеріалів. [6, с. 48]

Формування медіаграмотності у початковій школі відбувається у інтегрованій, міжпредметній, інтерактивній та віковідповідній формі. Це передбачає впровадження спеціалізованих курсів, інтеграцію елементів медіакультури в навчальні предмети та застосування медіаосвітніх ігор і платформ для розвитку відповідних компетентностей у молодших школярів.

Однією з відомих програм є «Сходінки до медіаграмотності», розроблена для учнів 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів [3]. Ця програма спрямована на ознайомлення дітей із засобами масової комунікації та формування навичок їх критичного аналізу. Вона включає теми, пов'язані з історією медіа, рекламою, візуальними та аудіальними медіа, а також безпечним використанням медіапростору. Також існують онлайн-курси, такі як «Години медіаграмотності» від EdEra, які надають вчителям та учням можливість опанувати основи медіаграмотності та отримати детальні плани уроків і необхідні матеріали для їх проведення.

Інтеграція медіаосвіти в предмети початкової школи є ефективним підходом до формування медіаграмотності. Це може бути реалізовано через включення медіаосвітніх елементів у різні навчальні дисципліни. Наприклад, на уроках мови та літератури учні можуть аналізувати тексти з медіа, обговорювати їх зміст та вплив на аудиторію [2; 4]. Навички аналізу медіатекстів у дітей початкової школи ефективно формуються через наступні ігрові прийоми:

Для роботи з аудіальними медіа (аудіокнига, радіовистава, радіореклама) можна використати такі методи:

- **Гра «Чарівний звук»** – прослуховування уривка аудіокниги або радіовистави з подальшим обговоренням: хто є героями, які емоції вони передають голосом, яка атмосфера створюється звуками?
- **«Розшифруй рекламу»** – прослуховування уривків радіореклами з подальшим аналізом: які слова привертають увагу, як музика чи тембр голосу впливають на сприйняття?

- **«Додумай історію»** – учням дається уривок аудіотексту, і вони повинні придумати, що було до або після події, яку вони чули.

Для аналізу візуальних медіа (рекламна листівка, комікс, дитячий журнал) можна застосувати:

- **«Детективи медіа»** – учні досліджують різні рекламні листівки чи сторінки журналу, шукають приховані смисли, аналізують кольори, шрифти та ключові повідомлення.

- **«Створи власний комікс»** – діти малюють власні комікси на тему медіаграмотності, обговорюють, як можна використовувати візуальні засоби для передачі емоцій і сенсів.

- **«Правда чи вигадка?»** – розгляд реклами чи статей у дитячих журналах і визначення, яка інформація є фактичною, а яка – перебільшенням або вигадкою.

Для роботи з аудіовізуальними медіа (відеореклама, мультфільм, телепрограма, сайт дитячого журналу, комп'ютерна гра) ефективними є:

- **«Кінокритики»** – перегляд фрагментів мультфільмів або телепрограм із подальшим обговоренням: які персонажі позитивні, а які негативні, як музика і кольори впливають на настрій, яку ідею несе сюжет?

- **«Рекламний експерт»** – аналіз відеореклами: які техніки переконання використовуються, на кого спрямована реклама, чи є в ній маніпуляція?

- **«Гра-пастка»** – учні аналізують елементи комп'ютерних ігор: як вони залучають гравців, які мотиви використовують розробники для утримання уваги, які ризики є у тривалому користуванні іграми?

Використання спеціальних навчальних ресурсів (ігор та платформ) під час занять інших навчальних предметів початкової школи розглянемо у таблиці 1.

Онлайн-уроки в Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle чи інтерактивні завдання на сайтах «На урок», «Всеосвіта», «LearningApps.org» вже стали звичними як для вчителів, так і учнів. Інтеграція різноманітних сервісів та додатків в навчальний процес дозволить не лише захопити увагу школярів, а й забезпечити краще засвоєння навчального матеріалу. Використання цифрових технологій розвиває в учнів ключові компетентності XXI століття, такі як комунікативні навички, критичне мислення та вміння працювати з інформацією. Завдяки інтерактивним платформам діти навчаються не лише в ігровій формі, але й здобувають навички самоорганізації та відповідальності за власне навчання. Сучасні технології надають учителям потужні інструменти для персоналізації навчання, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожного учня. Таким

чином, поєднання традиційних методів із цифровими ресурсами допомагає створювати інноваційне та захопливе освітнє середовище, яке відповідає вимогам сучасного суспільства [1, с. 20-21].

Забезпечення цифрової безпеки є критичною умовою для ефективного використання інтернет-мережі в освітньому процесі, спрямованому на розвиток медіаграмотності молодших школярів. Діти часто не усвідомлюють ризиків, які існують у цифровому середовищі, тому завдання педагогів – навчити їх основам безпечної поведінки в інтернеті. Це передбачає систематичну роботу з учнями над розумінням правил користування ресурсами мережі та вмінням ідентифікувати потенційні загрози. Інтеграція теми інтернет-безпеки в різні навчальні предмети допоможе зробити її більш зрозумілою та доступною для молодших школярів. Поєднання літературних, дослідницьких та мистецьких методів сприяє кращому засвоєнню знань, формуванню відповідальності та розвитку критичного мислення в цифровому середовищі. Так, на уроках мови та літератури можна поєднати вивчення художніх творів із темою інтернет-безпеки:

Таблиця 1

Спеціальні цифрові навчальні ресурси для предметів початкової школи

Навчальний предмет (1-4 класи)	Приклади медіаосвітніх ігор та платформ
Українська мова і літературне навчання	<p>«Вивчаю – не чекаю» – застосунок з розвиваючими іграми та відеоуроками для навчання у початковій школі. (https://primary.org.ua/)</p> <p>«Фейкогриз» – гра для розпізнавання фейкових новин (osvita.diia.gov.ua)</p> <p>«Критичне читання медіатекстів» – інтерактивні завдання для аналізу текстів (medialiteracy.org.ua)</p>
Математика	<p>«Вивчаю – не чекаю»</p> <p>«DataKids» – освітня платформа для навчання аналізу даних та статистики (data-kids.com)</p>
Я досліджую світ (інтегрований курс)	<p>«Віртуальні екскурсії» – доповнена реальність для вивчення природи (Arloopa)</p> <p>«Екологічний компас» – гра про екологічну відповідальність (eco-lab.com)</p> <p>«Медіаполювання» – гра на розпізнавання правдивої та маніпулятивної інформації (mymedia.org.ua)</p> <p>«FakeOff» – мобільний додаток для перевірки інформації (fakeoff.com)</p>
Інформатика	<p>«Scratch» – візуальне програмування та створення анімацій (scratch.mit.edu)</p> <p>«Code.org» – курси програмування та цифрової</p>

Навчальний предмет (1-4 класи)	Приклади медіаосвітніх ігор та платформ
	грамотності (code.org) Використання платформи "Be Internet Awesome" від Google для вивчення онлайн-безпеки (beinternetawesome.withgoogle.com)
Образотворче мистецтво	«Canva для дітей» – створення медіапроектів та ілюстрацій (canva.com) «StoryJumper» – платформа для створення коміксів та цифрових історій (storyjumper.com) «Minecraft: Education Edition» – навчальна версія гри для розвитку творчих навичок (education.minecraft.net)
Музичне мистецтво	«Chrome Music Lab» – інтерактивні музичні експерименти (musiclab.chromeexperiments.com)
Іноземна мова	«Interland» – інтерактивна онлайн-гра від Google, яка допомагає дітям навчитися розпізнавати фейки, безпечно спілкуватися в інтернеті та захищати персональні дані. Доступна англійською мовою (beinternetawesome.withgoogle.com) «Factitious» – англійська гра для навчання фактчекінгу. Учні отримують короткі новини й повинні вирішити, чи вони є правдивими чи фейковими (factitious.augamestudio.com) «Common Sense Education» – освітній ресурс із відеоуроками, інтерактивними вправами та матеріалами для навчання цифрової грамотності англійською мовою (commonsense.org/education)
Фізична культура	«Just Dance Kids» – інтерактивна гра для рухової активності (ubisoft.com)

- **Написання та розігрування діалогів** на тему «Що робити, якщо тобі пише незнайома людина?» або «Як відрізнити правдиву інформацію від вигаданої?».

- **Робота з прислів'ями** – створення нових або аналіз існуючих прислів'їв про обережність і відповідальність, застосовуючи їх до цифрового світу.

- **Розбір текстів та створення власних історій** про персонажів, які стикаються з ризиками в інтернеті (наприклад, публікація особистої інформації або довіра незнайомцям).

На уроках мистецтва можна поєднати творчість і важливі правила поведінки в інтернеті:

- **Створення коміксів чи ілюстрацій** до теми «Як правильно користуватися інтернетом?». Наприклад, малюнки з підписами «Не розповідай незнайомцям, де живеш» або «Перевір інформацію перед тим, як поділитися».
- **Мультфільми чи колажі про безпеку в мережі.** Діти вирізають зображення з газет, створюють історії, що вчать безпечній поведінці онлайн.
- **Створення символів або значків** безпечного інтернет-користувача – діти придумують і малюють свої позначки, які нагадують про основні правила поведінки.

Набуття практичних навичок безпечного користування інтернетом на заняттях з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» реалізується за програмою, починаючи з 2 класу. Учитель може розширити знання шляхом групової або проєктної роботи:

- **Обговорення реальних ситуацій** («Що робити, якщо хтось просить твої паролі?») або «Як реагувати на образливі коментарі в мережі?»). Учні в групах шукають правильні рішення та презентують їх.
- **Гра «Інтернет-детектив»** – учням пропонують фейкові та правдиві повідомлення, і вони мають визначити, які з них є правдивими, а які – підробленими.
- **Практичне моделювання ситуацій:** учитель показує електронний лист від «незнайомця», і діти вчаться аналізувати, чи варто його відкривати.
- **Обговорення наслідків кібербулінгу** через перегляд коротких мультфільмів або інфографік із подальшим аналізом.

Інтерактивні дошки та STEM-столи, створення схем та діаграм за допомогою програмного забезпечення, такого як FreeMind, допомагає структурувати інформацію та розвивати логічне мислення.

Формування медіаграмотності є спільним завданням вчителів та батьків. Педагоги мають інтегрувати медіаосвіту в навчальний процес, використовуючи сучасні технології та методики. Батьки, своєю чергою, повинні контролювати медіаспоживання дітей удома, обговорювати з ними переглянутий контент та заохочувати критичне мислення. Одним із ефективних підходів співпраці з батьками є проведення тематичних батьківських зборів, присвячених питанням медіаграмотності, безпеки в інтернеті та критичного мислення. Також корисними можуть бути індивідуальні консультації, де батьки зможуть отримати відповіді на конкретні запитання щодо медіакультури своїх дітей.

Важливим аспектом взаємодії є надання батькам освітніх матеріалів, зокрема буклетів, пам'яток, відеоінструкцій та корисних посилань на вебінари чи

статті. Це допоможе їм краще орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі та навчити дітей критично сприймати контент. Залучення батьків до освітнього процесу можна реалізувати через спільні проекти, наприклад, аналіз новинних матеріалів разом із дітьми, створення родинного медіаплану або обговорення змісту мультфільмів та фільмів.

Проведення відкритих уроків, на які запрошуються батьки, сприятиме їхньому активному залученню в навчальний процес. Також важливо організовувати спільні заходи, такі як тренінги або майстер-класи за участі експертів, наприклад, журналістів, ІТ-спеціалістів чи психологів. Такі зустрічі дозволять батькам краще зрозуміти сучасні інформаційні загрози та навчити дітей відповідальної поведінки в медіапросторі.

Контроль за інтернет-активністю дітей також є необхідним. Вчителі можуть допомагати батькам у виборі безпечних додатків та навчальних ресурсів, а також у розробці сімейних правил користування гаджетами. Крім того, важливо підтримувати постійний діалог між батьками та дітьми, заохочуючи їх до обговорення переглянутого контенту, прочитаних новин і популярних медіатрендів.

Спільна робота школи та сім'ї у формуванні медіаграмотності допоможе дітям навчитися критично мислити, уникати маніпуляцій та безпечно використовувати інформаційні ресурси. Вчителі відіграють роль провідників у цьому процесі, допомагаючи батькам адаптуватися до нових викликів цифрового світу та виховувати свідомих медіакористувачів.

Отже, формування медіаграмотності у початковій школі – це важливий елемент розвитку сучасної освіти. Через інтерактивні методи, аналіз медіаконтенту, безпечну поведінку в інтернеті та співпрацю з батьками можна виховати свідомих медіаспоживачів. Розвиток цих навичок допоможе дітям критично мислити, бути стійкими до маніпуляцій та відповідально використовувати інформаційні ресурси.

Список використаних джерел

1. Барбюк Н. В. Розвиток медіаграмотності молодших школярів засобами впливу інтернет-мережі : рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 013 Початкова освіта. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. С. 20–21.
2. Волошенюк О. В., Ганик О. В., Голощапова В. В., Дегтярьова Г. А., Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкребець О. О., Янкович О. І.

Медіаграмотність у початковій школі : посібник для вчителя. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.

3. Літостанський В. В., Даниленко В. І., Мележик В. П., Іванова Т. В., Волошенюк О. В., Іванов В. Ф. Сходинки до медіаграмотності : Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2-4 класів із навчанням українською мовою, а також російською та іншими мовами національних меншин / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Академія української преси. Київ : АУП, ЦВП, 2014. 28 с.

4. Старагіна І. П. Нова українська школа: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної освітньої галузі : навч.-метод. пос. / за ред. О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова. Київ : Академія української преси. Центр вільної преси, 2020. 58 с.

5. Старагіна І. П., Волошенюк О. В., Мокрогуз О. П., Ганик О. В. Нова українська школа: організація медіаосвіти в початковій школі : навчально-методичний посібник. Київ : ПРОПАПР, 2021. 160 с.

6. Степанов В., Щербак Д. Використання медіаконтенту та ігрових матеріалів для онлайн-викладання іноземної мови // *Advanced Linguistics*. 2024. № 13. С. 48. DOI: <https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.20535/2024.13.302988> (дата звернення: 04.04.2025).

7. Buckingham, David et al. (2005). *The Media Literacy of Children and Young People*. 75 p. URL: <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10000145/1/Buckinghammedialiteracy.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).

8. Hobbs, Renee. (2017). Measuring the Digital and Media Literacy Competencies of Children and Teens // *Cognitive Development in Digital Contexts*. P. 253–274. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809481-5.00013-4>

Юлія Мерцалова,
завідуюча Ямпільським ЗДО (ясла-садок) «Малятко»
Ямпільської селищної ради, Сумської області
Ірина Павленко,
старший викладач кафедри ОІТ
Сумського ОІШО

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

***Анотація:** Стаття розкриває проблему забезпечення інформаційної безпеки учасників освітнього процесу в епоху стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Акцентовано увагу на нових ризиках і загрозах, що виникають у зв'язку з неконтрольованими інформаційними потоками, які можуть використовуватися для маніпуляцій та ворожих дій. Підкреслено особливу важливість захисту інформаційного простору освіти як ключового елемента національної безпеки.*

***Ключові слова:** інформаційна безпека, освітній процес, цифрові технології.*

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікативних технологій та їх проникнення у всі сфери суспільного життя призвів до того, що, з одного боку, розширились можливості для навчання і саморозвитку всіх потенційних учасників освітнього процесу, а з іншого – виникли невідомі раніше ризики та загрози. В умовах інформаційної глобалізації неконтрольовані суспільством інформаційні потоки стають не тільки джерелом знань, але й стратегічним інструментом реалізації маніпулятивних і, навіть, відверто ворожих дій, які загрожують самому її існуванню. Відповідно, ці реалії актуалізують питання забезпечення та підтримки інформаційної безпеки, як невід'ємного компонента національної безпеки. Особливої уваги заслуговує інформаційна безпека освітнього процесу і його безпосередніх учасників. Її забезпечення – екзистенційний обов'язок суспільства і держави.

Мета статті - полягає у визначенні ролі інформаційної безпеки та ключових інструментів її забезпечення в цифровій освіті в умовах інформаційних загроз.

Аналіз досліджень і наукових публікацій. Питання інформаційної безпеки широко висвітлене в безпековій літературі. Серед зарубіжних джерел вагомий доробок в розробку проблеми внесено такими авторами, як З. Бжезінський, Л. Браун, У. Боудіш, Н. Вінер, Г. Кіссінджер, Дж. Стейн, Ч. Флавін, Х. Френч. Серед вітчизняних дослідників виділяються роботи І. Бінько, В. Богуш, О. Голубченко,

В. Грубова, В. Домарьова, В. Косевцова, В. Ліпкана, О. Литвиненко, В. Мунтяна, Г. Почепцова, О. Сосніна, Т. Ткачук та ін.

Виклад основного матеріалу Стрімке формування інформаційної цифрової інфраструктури здійснює вплив на всі суспільні інститути: політику, економіку, освіту, культуру тощо. Бурхливий розвиток засобів масової комунікації (ЗМК) та їх зростаючий вплив на політичні, економічні, культурні, соціальні суспільні процеси, а також активна задіяність в кібертероризмі, військових конфліктах тощо сформували стійкий образ ЗМК як неформального інституту четвертої влади. Відповідно, суспільні інституції вимушені реагувати та пристосовуватись до інформаційних цифрових викликів сучасності та формувати свій функціонал з урахуванням забезпечення необхідного рівня інформаційної безпеки.

Сфера освіти не залишилась осторонь і започаткувала формування компетенцій і навичок, головними з яких є: критичне та аналітичне мислення, скептицизм, медіаімунітет тощо. На порядку денному різних навчальних закладів та освітніх установ постали питання впровадження цілих дисциплін і курсів, орієнтованих на засвоєння учнями технологій та інструментів протидії різним маніпулятивним прийомам з боку недружніх, а часом, навіть екзистенційно ворожих інформаційних джерел. Ця небезпека актуалізувала розробку проблематики взаємодії освітянської фахової спільноти та реципієнтів-учасників навчального процесу, з одного боку із ЗМК, з іншого. Сенс цього симбіозу вбачався не тільки в розвиткові учнівських навичок в царині інформатизації та комп'ютеризації, але і в інформаційному убезпеченні держави, як такої. Наступним кроком стало впровадження медіа-освіти в навчальні програми різних освітніх установ.

Якщо послуговуватись визначенням, яке пропонує ЮНЕСКО, під медіа-освітою розуміють систему навчання теоретичним знанням та практичним навичкам з метою оволодіння ЗМК, їх комплексного вивчення та глибинного розуміння їх функціонування.

На початках науково-експертна спільнота розглядала інформаційно-комп'ютерні технології як щось експліцитне, зовнішнє та автономне до освіти та навчального процесу. Але з часом бачення змінилося. Інформатизація і діджиталізація освіти стали реальністю. І не тільки через збільшення цифрової інформації та широке використання інформаційних технологій у процесі навчання, але й через часткове або повне перенесення освітньої діяльності у віртуальне середовище.

Ці зміни трансформували ідею інформаційної безпеки до розуміння медіа-освіти як комплексної дисципліни, інтегрованої з іншими нормативними курсами і предметами. Яка має на меті формування цифрової компетентності в широкому сенсі цього терміна.

С. Файлітзен вважав, що медіа-освіта – це не тільки дослідження існуючих медіатекстів та розуміння технологій їх створення, але й виробництво власного медіа-продукту, його інтерпретація і розповсюдження.

К. Тайнер розумів медіа-освіту в якості багаторівневого проекту трансформації функціонування інституту освіти, який має в основі ідеї студентоцентричної освіти. Ця концепція полягає в значній трансформації ролей та функцій суб'єктів освітньої діяльності, яка передбачає перетворення учня з пасивного слухача на активного та творчого виробника й здобувача знань. А викладача – з відтворювача та ретранслятора знань та вмінь – на коуча, який лише орієнтує і коригує навчальну діяльність учнів.

Орієнтуючись на зміни в системі освіти, поняття та сутність інформаційної безпеки також набуває нових значень. Вперше воно з'являється в у 80-х рр. у роботі Г. Одермана, який наголошував на важливості інформаційної безпеки як невід'ємної складової безпеки міжнародної. Популяризація цього терміну в Україні починається з початком 90-х рр. В цей час він означає процес регулювання, моніторингу та протидії різного роду загрозам в інформаційно-комунікативному середовищі. Інформаційна безпека розуміється у якості обов'язкового компоненту національної безпеки, яка націлена на захист індивідів, які взаємодіють з інформаційними джерелами.

В українському законодавстві термін «інформаційна безпека» нормативно зафіксований у Законі України «Про національну програму з інформатизації» і Концепції національної програми інформатизації, де він розуміється як поєднання важливих складових економічної, військової, політичної та інших сфер державного будівництва, які разом утворюють національну безпеку держави [1].

В науковій літературі існує безліч поглядів на феномен «інформаційної безпеки», що відображується в його тлумаченні в якості процесу, становища, характеристики, мети.

Наприклад, І. Панарін говорить про те, що інформаційна безпека є станом інформаційного простору, який забезпечується та підтримується політичною елітою окремого суспільства в інтересах громадянського суспільства та керівників держави.

Ю. Фісун постулює, що інформаційна безпека є станом захищеності інформаційного поля, що є необхідною умовою стабільного розвитку, незалежно від появи та інтенсифікації інформаційних інтервенцій як зовні так і зсередини держави.

Важливо підкреслити, що майже всі визначення підкреслюють той факт, що забезпечення інформаційної безпеки, в першу чергу, є обов'язком державної політичної еліти кожної країни, міжнародної спільноти (ООН, ЮНІСЕФ, ПАРЕ тощо), певних глобальних фахових гравців у цій галузі (X, YouTube тощо), а вже потім – громадянських суспільств та окремих суб'єктів.

Але приголомшливе за швидкістю проникнення інформаційних технологій у повсякденний побут, виробничі процеси і освіту нівелює цей підхід.

У результаті появи та розвитку електронної освіти феномен інформаційної безпеки стає тісно пов'язаним із поняттям цифрової компетентності. Саме володіння цифровою компетентністю стає ключовим фактором ефективного функціонування в умовах формування нової системи відносин. Поняття «цифрова компетентність» завдячує авторством П. Гілстеру, під яким він розумів можливість критичного аналізу та використання медіа-текстів із різних медіа-джерел. Більш конкретизоване визначення пропонує А. Мартін. Він трактує цифрову грамотність як певний склад мислення, свідомості та сукупність навичок індивідів володіти цифровими інструментами та засобами з метою доступу, координації, аналізу, інтерпретації та оцінки різних інформаційних джерел із метою формування нової системи знань, конструювання комунікативного середовища та простору для реалізації соціальних дій.

Можна констатувати, що, в умовах поширення електронної освіти, володіння цифровою компетентністю стає необхідним не тільки для тих, хто отримує освіту, але і для професорсько-викладацького складу, вчителів, адміністрації, розробників електронних курсів та платформ електронної освіти, фахівців та експертів у цій галузі тощо.

У 2017 році майже 42% ВНЗ України мали та практикували експериментальний або самодостатній формати електронної освіти [2]. З початком повномасштабного вторгнення ступінь охоплення цифровою освітою українських вишів, які залишились на підконтрольній території, дорівнює 100%. Те ж саме спостерігається в школах, ліцеях і коледжах.

Це має як позитивні наслідки, в сенсі отримання навичок для практично безмежних інформаційних ресурсів, так і безпекові застереження через недостатню цифрову компетентність.

Цифрова компетентність є комплексним феноменом, який не обмежується теоретичними знаннями та практичними навичками володіння комп'ютерно-технологічними засобами та інструментами. Деякі вітчизняні вчені вказують, що фундамент цифрової компетентності складають наступні чотири важливі елементи: знання, навички, мотивація та відповідальність.

Функціональне призначення елементу «знання» полягає у формуванні певних когнітивних та епістемологічних схем, які дозволяють здійснювати процеси диференціації, операціоналізації, інтерпретації та діагностування.

«Навички» необхідні для перетворення та використання наших знань на практиці, на прикладному рівні. Наприклад, навички користування платформами електронної освіти або навички розпізнавання та декодування різних повідомлень.

Мотиваційна складова є власним рефлексивним усвідомленням потреби в засвоєнні і придбанні цифрової компетентності як основи безпечної та продуктивної діяльності в цифровому полі.

«Відповідальність» містить в собі права та обов'язки індивіда, яких треба дотримуватись для забезпечення безпекового рівня інформаційного споживання. Також вона передбачає не тільки індивідуальне дотримання певних норм і правил, але й контроль за дотриманням цих норм і правил іншими агентами інформаційного простору. А в разі фіксації порушень – сприяння мінімізації загроз та ризиків різними прописаними в правах і правилах способами.

Цифрова компетентність, яка є невід'ємним компонентом умовно безпечної організації навчальної діяльності в умовах електронної освіти, складається з інформаційно-когнітивної, комунікативно-інтерактивної, технологічної та споживацької компетентностей.

Інформаційно-когнітивна компетентність – це комплекс знань, навичок, відповідальності та мотивації, які необхідні для пошуку, відбору, оцінки, інтерпретації, критичного аналізу, типізації та безпосередньо створення інформаційних продуктів та ресурсів. Наприклад, цей різновид компетентності важливий під час створення електронних курсів чи банків інформації на певних електронних серверах.

Комунікативно-інтерактивна компетентність – це система всіх вищенаведених складових, які важливі під час організації різноманітних комунікативних процесів. Прикладом є спілкування суб'єктів освітньої діяльності за допомогою електронної пошти, соціальних мереж, чатів, мобільних додатків, внутрішніх систем зв'язку тощо.

Технологічна компетентність – це комплекс знань, навичок, які сприяють безпечному та продуктивному володінню різноманітними технічними та комп'ютерними засобами задля вільного використання інформаційних технологій, серверів, мереж тощо.

Споживацька компетентність – це система навичок та вмінь, які допомагають безпечно споживати різні інформаційні продукти, тим самим задовольняючи освітні потреби.

Європейський парламент ще в 2006 р. проголосив, що однією з провідних компетенцій, яка буде відігравати значущу роль у процесі безперервної освіти, є саме цифрова компетентність, яка передбачає імпліцитний, внутрішньо притаманний скептицизм по відношенню до контенту інформаційних потоків, достовірності джерел, механізмів донесення інформації та засобів її репрезентації. Тим самим, цифрова компетентність стає своєрідним імунітетом під час зіткнення з будь-якими цифровими текстами або аудіо- візуальними повідомленнями в процесі реалізації освітніх практик. Завдяки цифровій компетентності, забезпечення інформаційної безпеки кожним суб'єктом стає не тільки його моральним обов'язком, але і посильним завданням пересічного користувача, який не бажає опинитись під впливом маніпуляцій, міфічних повідомлень, інформаційних атак, нав'язливих ідеологічних конструкцій тощо.

Б. Цванефельд і Т. Бастієнс виділяють у структурі цифрової компетентності такі складові:

1) технічна компетентність, яка виражається в опануванні різноманітних комп'ютерних технологій та їх використанні в освітній діяльності;

2) критично-аналітична компетенція, проявом якої є критичний підхід не тільки до змісту цифрових текстів та аудіо-відео повідомлень, але й до засобів пошуку та відбору інформаційних джерел;

3) прагнення до постійного особистісного розвитку та оновленню знань, що, в першу чергу, полягає в безперервному навчанні інноваційним технологіям та їх впровадженні в навчальну діяльність;

4) регулювання та координація освітнього процесу, які знаходять відображення в організації ефективної співпраці та взаємодії учасників навчального процесу задля досягнення певних навчальних цілей та результатів. Важливу роль у цьому відіграє управління та моніторинг процесу навчання, формування комфортних умов для плідної комунікації, взаємооцінювання, взаємоконтролю [3].

Спираючись на результати дослідження включення вищої школи України в систему електронної освіти, стає очевидним, що «Україна активно долучається до системи електронного навчання, переймає закордонний досвід щодо впровадження різних форм електронного навчання і формує конкурентне освітнє середовище» [2]. Більш того, в умовах військового вторгнення і загрози життю для будь-кого, хто знаходиться на території країни, освітні процеси в певні періоди тотально перемістились в цифровий простір і складають, на сьогодні, значну частку від загального масиву освітніх заходів через відсутність в закладах освіти бомбосховищ або перебування реципієнтів освітніх послуг за межами країни. Такого досвіду імплементації цифрової освіти не має жодна країна світу. Ці моменти наштовхують на розуміння необхідності формування потужних систем інформаційного захисту та безпеки для різних сфер суспільного життя і, зокрема, для системи освіти, які були би в змозі не тільки протистояти інформаційним викликам, але й займатись просвітою різних верств та категорій населення.

Електронний освітній простір формується з урахуванням тенденцій міжнародного інформаційного середовища, які можуть знаходити відображення в його функціонуванні і розвитку. Деякі дослідники відзначають, що сьогодні вже відбулась медіатизація політичних цінностей і норм, орієнтацій країн-основних економічних та політичних світових гравців, що призвело до поширення їх глобального впливу за допомогою використання різних інформаційно-комунікативних технологій.

Таким чином, інформаційними загрозами в умовах електронної освіти можуть виступати:

- формування монополії на розробку та поширення електронних освітніх ресурсів, серверів, платформ та інших джерел, які надають доступ до навчального контенту;
- існування кіберзлочинності та кібершахрайства, прикладом чого є розповсюдження фейкових освітніх веб-ресурсів та сервісів;
- цілеспрямоване обмеження доступу до електронних освітніх ресурсів різними верствами та категоріями населення;
- конкретні маніпулятивні практики з метою впливу на свідомість та поведінку суб'єктів освітньої діяльності (надання недостовірної інформації, її приховування тощо);
- розробка програмних продуктів, які можуть призвести до порушення функціонування електронних систем та ресурсів;

- використання неліцензійного програмного забезпечення та цифрових технологій;
- посилення домінування іноземних електронних освітніх ресурсів за рахунок вилучення вітчизняних електронних серверів чи, навіть, інформаційних продуктів (як це робить компанія YouTube) з інформаційного середовища.

На жаль, сьогодні питання інформаційної безпеки в Україні, особливо в контексті електронної освіти, не є прикінцево вирішеним, а досі перебуває в стадії дискусійних пошуків. Українське законодавство з питань інформаційної безпеки знаходиться в процесі свого становлення.

Спираючись на вищенаведені факти, спробуємо запропонувати декілька практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики з питань забезпечення інформаційної безпеки:

- дати «зелене світло» створенню та впровадженню конкурентоспроможних вітчизняних цифрових продуктів;
- розробити стратегічний план розвитку національної цифрової інфраструктури у сфері освіти;
- створити систему мотивації та координації відповідального споживання електронних освітніх ресурсів;
- перманентно вдосконалювати нормативно-правове регулювання електронного освітнього середовища, відповідно зовнішнім і внутрішньо-системним викликам;
- активізувати масовізацію цифрової просвіти, підвищення рівня цифрової компетентності та розвиток кадрового потенціалу.

Висновки. Таким чином, інформаційна безпека учасників освітнього процесу в умовах перманентної збройної загрози існуванню самої Української держави є значущим компонентом безпеки всієї держави саме тому, що глобалізаційні процеси проникають майже у всі сфери суспільного життя, створюючи різноспрямовані інформаційні загрози та здійснюючи деструктивний вплив на функціонування цифрової освіти. Підводячи ризик, доцільно зауважити, що перед освітньою спільнотою і афілійованими з нею державними і суспільними інституціями постала небачена до сьогодні проблема розробки ефективних моделей та інструментів забезпечення інформаційної безпеки цифрового освітнього простору та його учасників. Успішність її вирішення є одним із найважливіших чинників існування Української держави.

Список використаних джерел

1. Кабанцева А. В., Корнєєва О. Л. Підтримка дитини в умовах

емоційного напруження. Київ : КВІЦ, 2018. 136 с.

2. Косенчук О., Новик І. Організація діяльності закладів дошкільної освіти в період пандемії. *Дошкільне виховання*, 2020. № 9. С. 17-21.

3. Дистанційна освіта для дошкільнят. URL: http://saltruo.edu.kh.ua/doshkiljna_osvita/rekomendacii_pedagogam/distancijn_osvita_dlya_doshkiljnyat/ (дата звернення: 10.03.2025)

4. Платформа розвитку дошкільнят НУМО. URL: <https://numo.mon.gov.ua/>

(дата звернення: 10.03.2025)

Ганна Мещишена,
директор Центру професійного розвитку педагогічних працівників Конотопської міської ради Сумської області

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ ТА ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГА

***Анотація:** У статті аналізується інформаційно-цифрова та інформатична компетентність педагогів як ключові складові професійного розвитку в умовах цифрової трансформації освіти. Окреслено теоретичне та нормативне підґрунтя проблеми, узагальнено підходи до структурування цифрових компетентностей з урахуванням міжнародних рамок та національних стандартів, включаючи вимоги щодо використання штучного інтелекту. Представлено та проаналізовано практичний досвід Центру професійного розвитку педагогічних працівників Конотопської міської ради щодо формування цих компетентностей. Досвід Центру демонструє ефективність комплексного підходу, що поєднує діагностику потреб, різноманітні форми навчання та індивідуальний супровід. Обговорено виклики та перспективи подальшого цифрового зростання педагогів у рамках Нової української школи та інноваційних освітніх практик.*

***Ключові слова:** цифровізація освіти, цифрова компетентність педагога, інформатична компетентність, професійний розвиток, центри професійного розвитку педагогічних працівників, Нова українська школа, Професійний стандарт вчителя, DigCompEdu, штучний інтелект в освіті, цифрові технології, інноваційна діяльність.*

Постановка проблеми. Глобальна цифрова трансформація суспільства незворотно змінює всі сфери людської діяльності, зокрема й освіту. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) перестали бути лише допоміжним інструментом і стали ключовим компонентом сучасного освітнього середовища. Це вимагає від педагогічних працівників не лише володіння базовими цифровими навичками, а й глибокого розуміння цифрових інструментів, здатності ефективно й педагогічно доцільно інтегрувати їх у професійну діяльність. У центрі цієї трансформації – інформаційно-цифрова та інформатична компетентності педагога як умова реалізації інноваційного, компетентнісного навчання в умовах Нової української школи.

Сутність проблеми полягає в наявному розриві між швидкими темпами розвитку цифрових технологій та рівнем їхнього ефективного використання в освітній практиці. Попри наявність інфраструктури та доступ до цифрових ресурсів, значна частина педагогів стикається з труднощами технічного, методичного та мотиваційного характеру. Водночас існує нерівномірність рівня цифрової грамотності серед учителів, що ускладнює системну цифровізацію освіти та впровадження інноваційних підходів до навчання.

Теоретична значущість проблеми пов'язана з необхідністю уточнення понятійно-категоріального апарату, зокрема з розмежуванням понять «інформаційно-цифрова компетентність» та «інформатична компетентність», структуризацією їх складників, розробкою і адаптацією моделей формування відповідних компетентностей з урахуванням міжнародних підходів та особливостей українського контексту. Також важливим є дослідження чинників, які впливають на ефективність цього процесу в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти.

Практична значущість полягає у прямому впливі рівня цифрових компетентностей педагогів на якість освітнього процесу, доступність та гнучкість навчання, здатність учителів реалізовувати новітні освітні практики – зокрема змішане, дистанційне, проектне й персоналізоване навчання. Без сформованих цифрових компетентностей у педагогів неможливо створити ефективне, безпечне, інклюзивне цифрове освітнє середовище. Тому важливим завданням є створення умов для їх неперервного професійного розвитку та методичної підтримки, що забезпечується, зокрема, через діяльність Центрів професійного розвитку педагогічних працівників (ЦПРПП).

Актуальність теми підтверджується:

– вимогами державної освітньої політики, де цифрова компетентність визнана ключовою (у Державному стандарті базової середньої освіти [10] та Професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [11]);

– викликами реальності: досвід пандемії COVID-19 і навчання під час воєнного стану продемонстрував важливість цифрової готовності;

– запитами практики – науково обґрунтованими підходами до підтримки цифрового розвитку педагогів.

Без вирішення проблеми формування цифрових компетентностей неможливо реалізувати потенціал цифровізації освіти. Тому аналіз теоретичних засад, умов і практики формування зазначених компетентностей є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У працях вітчизняних і зарубіжних дослідників (М. Кривонос [8], О. Спірін, О. Овчарук [14], Н. Морзе [9, 10], Т. Щербан, П. Хома [15], М. Koehler [3], А. Ferrari [2] та ін.) цифрова компетентність педагога трактується як здатність не лише володіти ІКТ, а й інтегрувати їх у навчання, забезпечувати безпеку цифрового середовища, розвивати цифрову грамотність учнів.

Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт та Професійний стандарт педагога трактують цифрові компетентності як одну з ключових складових професійної діяльності. У документах наголошено на вмінні оцінювати, створювати цифрові освітні ресурси, використовувати цифрові сервіси, що передбачає системне підвищення кваліфікації.

Європейська рамка цифрової компетентності педагогів DigCompEdu пропонує шість вимірів цифрових компетентностей: професійна взаємодія, цифрові ресурси, навчання й викладання, оцінювання, залучення учнів і розвиток їхньої цифрової грамотності. Ця модель активно впроваджується в українські освітні практики.

На основі аналізу аналітичних матеріалів та досліджень, присвячених цифровій трансформації освіти в Україні [5, 6, 13] а також досліджень щодо портрета сучасного вчителя у новій цифровій реальності [4], окреслюються як позитивні зрушення у володінні педагогами базовими цифровими інструментами, так і наявні виклики. Основними проблемами залишаються фрагментарність цифрових навичок, недостатня інтеграція інформатичної складової (розуміння принципів роботи технологій, алгоритмічне мислення, кібербезпека) в педагогічну діяльність, а також відсутність сталої системи розвитку інформатичної культури педагога.

Мета цієї статті – представити досвід Центру професійного розвитку педагогічних працівників Конотопської міської ради Сумської щодо формування та розвитку інформаційно-цифрової й інформатичної компетентностей педагогів.

Виклад основного матеріалу. Формування цифрових компетентностей педагогів в Україні спирається на низку ключових документів та концептуальних рамок. Концепція «Нова українська школа» та Державний стандарт базової середньої освіти визначають цифрову компетентність як одну з наскрізних для учнів, що опосередковано вимагає формування відповідної готовності від учителів.

Безпосередньо вимоги до цифрової компетентності педагога деталізовані у відповідних Професійних стандартах (зокрема, за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вихователь закладу дошкільної освіти»). Він розглядає цифрову компетентність як інтегровану здатність, що включає:

- організацію освітнього процесу за допомогою цифрових технологій (використання платформ, сервісів для навчання, комунікації, зворотного зв'язку);
- створення, пошук, критичне оцінювання та адаптацію цифрових освітніх ресурсів (ЦОР) з дотриманням принципів академічної доброчесності та авторського права;
- здійснення цифрового оцінювання (використання онлайн-інструментів для формувального та підсумкового контролю);
- забезпечення безпеки в цифровому просторі (навчання учнів кібергігієні, захист персональних даних);
- використання цифрових інструментів для професійного розвитку та співпраці.

Важливим міжнародним орієнтиром є Європейська рамка цифрової компетентності педагога DigCompEdu [1], що пропонує комплексну модель у шести вимірах: професійна взаємодія, цифрові ресурси, навчання й викладання, оцінювання, залучення учнів і розвиток цифрової компетентності учнів. Ця модель активно використовується для розробки програм підвищення кваліфікації та інструментів самооцінювання в Україні.

Новим викликом і водночас можливістю стало стрімке поширення технологій штучного інтелекту (ШІ). Відповідно до сучасних тенденцій та інструктивно-методичних рекомендацій [7], цифрова компетентність педагога доповнюється аспектами, пов'язаними зі ШІ:

- базова обізнаність щодо ШІ (AI Literacy): розуміння принципів роботи, можливостей та обмежень ШІ; знання типових освітніх застосунків (адаптивні системи, чат-боти, генератори контенту);
- етичне та відповідальне використання: усвідомлення етичних ризиків (упередженість, приватність, плагіат) та дотримання принципів відповідального застосування ШІ;
- педагогічна інтеграція: вміння доцільно обирати та використовувати інструменти ШІ для підтримки навчання, персоналізації, автоматизації завдань;
- критичне оцінювання: здатність оцінювати достовірність, якість та доцільність використання контенту, згенерованого ШІ, та самих інструментів;
- навчання учнів: формування в учнів навичок безпечного, етичного та ефективного використання ШІ.

Таким чином, нормативне та концептуальне поле вимагає від педагога неперервного розвитку комплексних цифрових компетентностей, що охоплюють як технічні навички, так і методичні, комунікаційні, безпекові та етичні аспекти, включаючи готовність до роботи з новітніми технологіями. Водночас, враховуючи ключову роль професійних спільнот і центрів професійного розвитку педагогічних працівників у системі неперервного професійного зростання, вони є важливим осередком для формування інформаційно-цифрової компетентності педагогів на місцевому рівні. Саме тут педагог отримує не лише знання, а й супровід у впровадженні цифрових інструментів, можливість спільного аналізу, рефлексії та вдосконалення.

Центр професійного розвитку педагогічних працівників Конотопської міської ради Сумської області (далі Центр) активно працює над підвищенням рівня інформаційно-цифрової та інформатичної компетентностей педагогів як одного з ключових напрямків цифровізації освіти в громаді. Центр визначає цифрову компетентність не тільки як технічні навички використання цифрових інструментів, а й як здатність педагога критично оцінювати інформацію, інтегрувати цифрові технології в навчальний процес, адаптувати їх відповідно до потреб учнів і, зокрема, дотримуватись етичних норм у цифровому середовищі.

З метою досягнення високого рівня цифрової готовності педагогічних працівників, Центр реалізує заходи в кількох ключових напрямках:

- моніторинг потреб педагогів: регулярне вивчення (через опитування, анкетування, індивідуальні консультації) актуальних запитів учителів та викликів, з якими вони стикаються при впровадженні цифрових інструментів;

– моделювання освітніх траєкторій: розробка гнучких програм та індивідуальних маршрутів підвищення цифрових компетентностей, що дозволяє системно планувати навчання і розвиток педагогів з урахуванням їхнього рівня та потреб;

– організація багаторівневого професійного навчання: проведення заходів різної складності – від базового рівня володіння інструментами до поглибленого вивчення методики їх інтеграції та використання новітніх технологій;

– індивідуальний та груповий супровід: надання консультативної підтримки, організація коучинг-сесій та роботи професійних спільнот для успішного впровадження цифрових рішень у педагогічну практику та рефлексії досвіду.

Протягом останніх років 2021-2025 рр. Центр організував низку заходів, які стали важливими етапами у розвитку цифрової компетентності педагогів. Серед таких заходів: майстер-класи та практикуми; онлайн-курси та вебінари; консультації; методичні кейси та коучинг-сесії.

Зміст проведених заходів відображає ключові напрями розвитку компетентностей відповідно до сучасних вимог:

– Формування навичок створення та використання цифрового освітнього контенту: опанування інструментів для розробки інтерактивних матеріалів (Wizer.me, Liveworksheets, Quizizz, Classtime, Wordwall, Educandy, Genially, Canva, Sutori), візуалізації даних (ментальні карти, стрічки часу), роботи з мультимедіа (PowerPoint + iSpring, YouTube). Це відповідає сферам DigCompEdu «Цифрові ресурси» та «Навчання і викладання».

– Опанування цифрових платформ та середовищ: систематичне навчання роботі з LMS (Google Classroom, Microsoft Teams) та національними ЕОР («Всеукраїнська школа онлайн», OSVITANET) для організації освітнього процесу та комунікації.

– Інтеграція новітніх технологій: включення тем щодо мобільних технологій, штучного інтелекту та нейромереж, що сприяє розвитку не лише інформаційно-цифрової, а й інформатичної компетентності (розуміння принципів роботи технологій, їх можливостей та обмежень).

Досвід роботи Центру свідчить про ефективність системного та практично орієнтованого підходу до формування інформаційно-цифрової та інформатичної компетентностей педагогів. Аналіз діяльності Центру та зворотного зв'язку від учасників заходів дозволяє зробити наступні спостереження та висновки:

1. Ефективність комплексного підходу. Поєднання діагностики потреб, варіативності форм навчання (від майстер-класів до коучингу та індивідуальних

консультацій), створення безпечного середовища для експериментів та організації спільнот практики забезпечує стабільний інтерес педагогів та позитивно впливає на їхню готовність впроваджувати цифрові рішення. Стабільний попит на відповідні освітні послуги та позитивні відгуки підтверджують дієвість обраної моделі (хоча кількісна оцінка динаміки рівня компетентності потребує окремого дослідження).

2. Еволюція запитів педагогів. Спостерігається поступовий перехід від запитів на навчання базовим цифровим навичкам (робота з офісними програмами, пошук інформації) до глибокого інтересу щодо методики інтеграції ІКТ в освітній процес для викладання конкретних предметів та використання більш складних технологій (інтерактивні платформи, інструменти ШІ). Це свідчить про зростання цифрової зрілості та усвідомлення педагогами дидактичного потенціалу технологій.

3. Важливість практичної орієнтації та підтримки. Найбільшу зацікавленість викликають практично-орієнтовані форми навчання, що дозволяють одразу апробувати нові інструменти та методики. Не менш важливим є подальший супровід (консультації, коучинг), що допомагає подолати труднощі впровадження та закріпити отримані навички у щоденній практиці.

4. Роль Центру як локального осередку інновацій. Практика Центру підтверджує його ключову роль у створенні локального освітнього середовища, що мотивує педагогів до цифрового саморозвитку, професійної взаємодії та обміну досвідом. ЦПРПП виступає не лише надавачем освітніх послуг, а й фасилітатором професійних спільнот та провідником освітніх інновацій на рівні громади.

Формування цифрової спроможності педагога – це не разовий акт, а неперервний процес, що вимагає постійного оновлення знань, навичок і ставлень в умовах швидкої зміни технологій. Тому стратегія підтримки педагогів має поєднувати освітні, методичні та коучингові практики, спрямовані на розвиток цифрової гнучкості, адаптивності та критичного мислення.

Висновки. Інтеграція цифрових технологій у педагогічну діяльність є невід'ємною вимогою сучасної освіти, що зумовлює критичну важливість формування та неперервного розвитку інформаційно-цифрової та інформатичної компетентностей вчителів.

Досвід роботи Центру демонструє, що успішне вирішення цього завдання можливе через реалізацію системного, гнучкого та практично орієнтованого підходу. Ключовими факторами ефективності є діагностика реальних потреб педагогів, різноманітність форм професійного розвитку (від формальних до

неформальних та інформальних), індивідуальний супровід, створення мотивуючого середовища та орієнтація на актуальні вимоги державних стандартів, професійного стандарту вчителя та міжнародних рамок, включаючи готовність до роботи з новітніми технологіями, такими як штучний інтелект.

Діяльність Центру підтверджує його важливу роль як локального центру підтримки цифрової трансформації освіти та професійного зростання педагогів.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на глибше осмислення цифрової трансформації освіти, ефективність її впровадження, а також на пошук нових методів і форм підвищення кваліфікації педагогів в умовах швидко змінюваного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). URL: <https://joint-research-centre.ec.europa.eu> (дата звернення 15.04.2025)

2. Ferrari A. *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. 60 p. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC83167> (дата звернення 15.04.2025)

3. Koehler M. J., Mishra P. Introducing Technological Pedagogical Content Knowledge. // AACTE Committee on Innovation and Technology (Eds.), *The Handbook of Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) for Educators*. New York: Routledge, 2008. P. 3-29. URL: https://punyamishra.com/wp-content/uploads/2008/05/koehler_mishra_08.pdf (дата звернення 15.04.2025)

4. Архіпова Н.Ю., Ткач О.В., Каргіна Н.В. Портрет сучасного вчителя у новій цифровій реальності // Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр. 2023. № 6. С. 55-60. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol6_2023.pdf#page=56 (дата звернення 15.04.2025)

5. Биков. В. Цифровізація освіти – імператив інтеграції України у світовий інформаційний простір. Освіта і суспільство. 2022. №10. С. 6. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2936/ (дата звернення 15.04.2025)

6. Духаніна Н. М., Лесик Г. В. Цифровізація освітнього процесу: проблеми та перспективи. International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development» (May 18-20, 2022), Chicago, USA. Chicago: VoScience Publisher, 2022. P. 406-409. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/49235/1/p.406-409.pdf> (дата звернення 15.04.2025)

7. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти (проект) URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shchodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf> (дата звернення 15.04.2025)

8. Кривонос М. Цифрова компетентність сучасного педагога. *Електронний збірник наукових праць ЗОІППО – № 3(55) – 2023.* URL: http://eprints.zu.edu.ua/38431/1/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%9C%D0%9F_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf (дата звернення 20.04.2025)

9. Морзе Н., Базелюк О., Воротникова І., Дементієвська Н., Захар О., Нанаєва Т., Пасічник О., Чернікова Л. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проект). *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету».* Спецвипуск. 2019. С. 1-53. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s39> (дата звернення 15.04.2025)

10. Морзе, Н. В., Бойко, М. А., Струтинська, О. В., & Смирнова-Трибульська Є. М. (2024). Якою має бути цифрова компетентність вчителів у галузі використання штучного інтелекту? *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*, (16), С. 76-91. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.166> (дата звернення 15.04.2025)

11. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення 15.04.2025)

12. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225 URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення 15.04.2025)

13. Северина Л., Здоровець О., Беляєва О. Цифрова трансформація освіти // Педагогічні науки та освіта : збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – Вип. XLIV-XLV. – Запоріжжя : СТАТУС, 2023. – С. 76-83. URL: <https://drive.google.com/file/d/1a16hCthoORxTfofZZYg2ZsIGcQ55jkLI/view> (дата звернення 15.04.2025)

14. Спірін О. М., Овчарук О. В. Цифрова компетентність // *Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України: 2-ге вид., допов. та перероб.* Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 1095-1096.

15. Щербан Т. Д., Хома П. П. Цифрова компетентність вчителя / Щербан Т. Д., Хома П. П. // Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука» [Електронний ресурс] / голов. ред.: Т. Д. Щербан; заст. голов. ред.: Jerzy Piwowarski; В. В. Гоблик. Мукачево-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2024. Вип. 1(36). С. 273-280. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/TEACHER'S_DIGITAL.pdf (дата звернення 15.04.2025)

Ірина Мозуль,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
вчитель англійської мови (вищої категорії)
Сопицької філії комунального закладу Есманьської селищної ради
«Есманьська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів»
Шосткинського району Сумської області

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

***Анотація:** У статті проаналізовано можливості та виклики цифрової трансформації освіти. Розглянуто переваги використання цифрових технологій для персоналізації навчання, розширення доступу до знань і комунікації. Окреслено основні ризики цифровізації, зокрема цифрову нерівність та проблему недостатньої цифрової компетентності педагогів. Наголошено на необхідності комплексного підходу до впровадження цифрових технологій в освіту.*

***Ключові слова:** освітній процес, навчання, цифрова трансформація, цифрові технології, цифрова освіта.*

***Постановка проблеми.** У ХХІ столітті цифрові технології стали ключовим фактором, що змінює всі сфери суспільного життя, зокрема й освіту. Цифрова трансформація освітнього процесу – це не лише впровадження технічних засобів у навчання, а й переосмислення підходів до організації, змісту та методів викладання, що відповідають потребам цифрового покоління. У цьому контексті важливо проаналізувати як нові можливості, так і виклики, з якими стикаються учасники освітнього процесу.*

Сучасна освіта перебуває в активній фазі трансформації, спричиненої розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Цифрові технології стали невід'ємною складовою освітнього середовища, змінюючи способи навчання, взаємодії та управління освітнім процесом. Їх використання – не просто тренд, а необхідність, зумовлена викликами часу та потребами цифрового покоління.

Аналіз останніх публікацій. Проблематика цифрової трансформації освіти активно розробляється в сучасній педагогічній науці. Дослідники звертають увагу на вплив цифровізації на зміну освітньої парадигми, модернізацію форм і методів навчання, а також на необхідність формування цифрової компетентності вчителів і здобувачів освіти. Так, у працях О. Спіріна, М. Згуровського, Н. Морзе наголошується на важливості системного підходу до впровадження цифрових технологій в освітню практику.

У міжнародному контексті ключові аспекти цифрової трансформації розкриваються у дослідженнях ЮНЕСКО, Європейської комісії та освітніх аналітичних центрів, де акцентується увага на таких викликах, як цифрова нерівність, кібербезпека, адаптація освітнього контенту до нових форматів.

Низка авторів (зокрема, Г. Квасов, І. Руденко, Т. Яценко) аналізують нові ролі вчителя у цифровому освітньому середовищі, а також проблеми емоційного вигорання, зумовлені інтенсивним використанням цифрових засобів. При цьому існує потреба в цілісному розгляді як переваг, так і ризиків цифровізації освіти, зокрема в контексті українських реалій, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Метою статті є комплексне дослідження процесу цифрової трансформації освітнього середовища, аналіз основних можливостей та викликів, пов'язаних з використанням цифрових технологій в освітньому процесі, а також окреслення напрямів для ефективного впровадження цифрових рішень у систему освіти з урахуванням сучасних потреб та викликів.

Виклад основного змісту статті. Цифрові технології сьогодні займають центральне місце в освітньому процесі, стаючи його інфраструктурною основою. Вони використовуються на всіх етапах навчання – від планування занять до оцінювання результатів. Основні напрями їх застосування:

- підготовка та організація навчання: електронні платформи для розкладу, ресурсів, домашніх завдань;
- навчально-методичне забезпечення: інтерактивні підручники, відеоуроки, симуляції, освітні застосунки;

- комунікація: онлайн-чати, відеозустрічі, форуми для взаємодії між учасниками освітнього процесу;

- оцінювання: електронні тести, автоматизована перевірка завдань, аналітика навчальних досягнень;

- академічне адміністрування: електронні журнали, системи управління навчанням (LMS), бази даних учнів [10].

Таким чином, цифрові технології інтегруються не лише в навчальні методики, а й у всю логіку функціонування освітньої системи.

Цифрові технології відіграють ключову роль у модернізації освіти. Їхнє значення можна умовно поділити на кілька основних функцій:

1) інформаційна функція: завдяки цифровим джерелам учні та вчителі мають доступ до неосяжних обсягів актуальної, різноманітної інформації, це сприяє розвитку інформаційної культури, критичного мислення.

2) Комунікативна функція: цифрові інструменти забезпечують ефективну взаємодію учасників освітнього процесу, спільне редагування документів, відеоконференції, чати сприяють розвитку соціальних та комунікативних навичок.

3) Мотиваційна функція: гейміфікація, мультимедійні елементи, інтерактивні завдання стимулюють інтерес до навчання та підвищують залученість учнів.

4) Пізнавальна функція: цифрові інструменти сприяють розвитку пізнавальної активності, самостійності, вміння вчитися впродовж життя.

5) Організаційна функція: технології допомагають раціонально організувати час, простір, ресурси як для учнів, так і для вчителів та адміністрації [1].

Цифрові технології сприяють формуванню нової освітньої парадигми, яка орієнтована на:

- компетентнісний підхід – зміщення акценту з передачі знань на формування життєвих компетентностей, зокрема цифрової грамотності;

- персоналізоване навчання – можливість адаптувати освітній процес до потреб кожного учня, урахувавши його індивідуальний стиль навчання, темп та інтереси;

- інклюзивність – технології створюють умови для навчання дітей з особливими освітніми потребами, забезпечують рівні можливості;

- глобалізацію знань – доступ до світових освітніх ресурсів, можливість брати участь у міжнародних проєктах, обмін досвідом;

- безперервне навчання (lifelong learning) – освітні платформи, онлайн-курси, дистанційні форми навчання забезпечують можливість вчитися в будь-якому віці [2].

Отже, цифрові технології в освіті – це не лише інструмент, а й каталізатор змін. Вони змінюють характер взаємодії між учасниками освітнього процесу, стимулюють розвиток нових педагогічних практик, формують компетентності, необхідні в умовах цифрового суспільства. Успішне впровадження цифрових технологій можливе лише за умови цілісного підходу: оновлення матеріально-технічної бази, підготовки педагогів, підтримки з боку держави та освітнього середовища.

У майбутньому роль цифрових технологій лише зростатиме – як запорука доступної, якісної, сучасної та інклюзивної освіти.

Цифрова трансформація освіти – це системні зміни, що охоплюють усі рівні освіти і передбачають:

- використання цифрових інструментів і платформ для навчання, комунікації, управління та оцінювання;
- впровадження інноваційних педагогічних практик (змішане, дистанційне, персоналізоване навчання);
- розвиток цифрової компетентності учнів і вчителів;
- зміну ролі вчителя – від передавача знань до фасилітатора освітнього процесу.

Можливості цифрової трансформації:

1) персоналізація навчання – онлайн-платформи дозволяють адаптувати навчальні матеріали до рівня знань, інтересів і темпу роботи кожного учня, а ШІ-технології допомагають прогнозувати труднощі та пропонувати індивідуальні траєкторії.

2) Розширення доступу до знань – освіта стає доступною незалежно від географічного положення, фізичних можливостей, соціального статусу.

3) Можливості для інтерактивного й візуалізованого навчання – засоби віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR), інтерактивні дошки, симулятори підвищують зацікавлення та ефективність засвоєння знань.

4) Покращення комунікації між учасниками освітнього процесу – онлайн-чати, форуми, сервіси зворотного зв'язку сприяють тіснішій взаємодії учень–учитель-батьки.

5) Оптимізація управління освітнім процесом – електронні журнали, системи управління навчанням (LMS) полегшують адміністративну роботу, збирають та аналізують освітні дані.

6) Формування цифрової компетентності – здатність ефективно використовувати технології – одна з ключових компетентностей XXI століття [5].

Серед викликів цифрової трансформації можна виокремити:

1) нерівний доступ до цифрових ресурсів – у багатьох регіонах спостерігається нестача технічного забезпечення, нестабільне інтернет-з'єднання, що обмежує ефективність цифрових змін.

2) Недостатній рівень цифрової компетентності педагогів – брак навичок користування інноваційними платформами, методичної підтримки та мотивації може уповільнювати трансформаційні процеси.

3) Психологічне навантаження та цифрове вигорання – тривале перебування онлайн, швидкі темпи змін, висока вимогливість до адаптації можуть спричинити емоційне виснаження як у вчителів, так і в учнів.

4) Проблеми з академічною доброчесністю – цифрове середовище створює ризики плагіату, списування, маніпулювання результатами оцінювання.

5) Зміну педагогічних ролей – не всі педагоги готові прийняти нову роль – наставника, модератора, консультанта – замість традиційного «джерела знань».

6) Потребу в нових освітніх політиках і нормативному супроводі – зміни у способах навчання повинні бути підкріплені актуальними стратегіями розвитку цифрової освіти на державному рівні [4].

Приклади реалізації цифрової трансформації: впровадження платформи Всеукраїнська школа онлайн (ВШО); застосування Google Workspace for Education, Microsoft Teams, Zoom, Classroom; успішні кейси шкіл, що використовують електронні щоденники, віртуальні кабінети, інтерактивні підручники, платформи гейміфікованого навчання (Kahoot, Quizizz, LearningApps).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перспективи реалізації цифрової трансформації наступні: розвиток EdTech-ринку в Україні та світі; поява нових цифрових професій в освіті (цифровий тьютор, фасилітатор онлайн-курсів); інтеграція штучного інтелекту, аналітики великих даних, VR/AR для покращення якості освіти; підвищення рівня цифрової інклюзії – пристосування технологій до потреб усіх категорій учнів.

Таким чином, цифрова трансформація – це не тимчасове рішення, а стратегічний вектор розвитку сучасної освіти. Вона відкриває нові горизонти, однак вимагає системної підтримки, інвестицій у підготовку вчителів, оновлення інфраструктури та зміцнення цифрової культури всіх учасників освітнього процесу. Тільки в синергії новітніх технологій і гуманістичних підходів можливе створення якісного, доступного й сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Биков В., Спірін О., Пінчук О. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, 2020. Вип. 1. С. 27–36.
2. Гаврілова Л.Г., Топольник Я.В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*, № 5, Том 61, 2017. С. 1–14.
3. Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. Сучасні тенденції впровадження інформаційних технологій у процес підготовки майбутніх педагогів: досвід та перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця. 2022 (65). С. 20–30.
4. Духаніна Н.М., Лесик Г.В. Цифровізація освітнього процесу: проблеми та перспективи. *Modern directions of scientific research development: the 12th International scientific and practical conference*. 2022. С. 406–409.
5. Кириченко М.О., Отамась І.Г., Антонюк Л.А. Цифрова трансформація освіти в Україні та ЄС: від потреб систем дистанційного навчання до компетенцій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Спецвипуск 2022. С. 127–133.
6. Леснікова Ю.В. Цифрова трансформація навчально-методичного забезпечення НУШ. Черкаси, КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР», 2024. 22 с.
7. Нагорний В., Донченко А., Нагорна Н. Застосування цифровізації навчального простору в закладі вищої освіти. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інновації медичної освіти: перспективи, виклики та можливості»*. 2022. С. 411–417.
8. Павлиш Т. Г., Басараб В. Я., Терещенко О., Рогів М. Цифровізація освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану. *Освітні обрії*. № 1 (56), 2023. С. 106–109.
9. Потюк І. Є. Використання цифрових технологій в навчальному середовищі закладів вищої освіти: офлайн та онлайн формати. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологія. Острог: Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11 (79). С. 219–221.
10. Сисоєва С.О. Педагогічні аспекти цифровізації освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Серія : Педагогічні науки. 2021. № 4 (69). С. 24–32.

Дмитро Нестерчук,
учитель інформатики (II категорії)
Конотопського ліцею №1
Конотопської міської ради Сумської області
nesterchuk@yahoo.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ПЕДАГОГА

***Анотація:** У статті проаналізовано актуальні виклики та можливості, що постали перед сучасною освітою внаслідок стрімкого поширення генеративних моделей штучного інтелекту (GenAI). Розглянуто ключові проблеми, зокрема загрози академічній доброчесності, необхідність перегляду методів оцінювання, ризики поширення дезінформації та етичні дилеми. Обґрунтовано трансформацію ролі педагога в нових умовах.*

***Ключові слова.** Штучний інтелект (ШІ), генеративний ШІ (GenAI), цифровізація освіти, педагогічні стратегії, ШІ-грамотність, критичне мислення, оцінювання, академічна доброчесність.*

Цифровізація освіти перестала бути абстрактним поняттям майбутнього і стала невід'ємною частиною сьогодення. Проте темпи технологічного розвитку постійно прискорюються, ставлячи перед педагогічною спільнотою нові, безпрецедентні виклики. Якщо ще кілька років тому дискусії про штучний інтелект (ШІ) в освіті здебільшого точилися навколо адаптивних навчальних систем чи інструментів аналітики, то поява та стрімке поширення потужних генеративних моделей ШІ (GenAI), таких як ChatGPT, Gemini, Claude та інші, з кінця 2022 року кардинально змінили ландшафт [3]. Ці інструменти, здатні генерувати тексти, програмний код, зображення, вести діалог на рівні, близькому до людського, стали легкодоступними для учнів та студентів, що створює фундаментальну проблему для традиційних освітніх парадигм.

Зв'язок цієї проблеми з важливими практичними завданнями є прямим та нагальним:

- **Забезпечення академічної доброчесності.** Як об'єктивно оцінювати знання та навички, коли учні можуть за лічені секунди отримати готові відповіді, есе чи розв'язки задач, згенеровані ШІ [1, 3]? Традиційні методи контролю (реферати, домашні завдання) втрачають свою ефективність.

- **Переосмислення педагогічних підходів та змісту навчання.** Які завдання зберігають актуальність, а які потребують докорінної зміни? Які нові

компетентності, зокрема навички взаємодії з ШІ (промпт-інжиніринг), критичного оцінювання згенерованого контенту, етичного використання технологій, мають стати пріоритетом у навчанні?

- **Трансформація ролі вчителя.** Як змінюється функція педагога, коли ШІ може взяти на себе частину пояснень, тренувань та навіть надання зворотного зв'язку? Зростає значення вчителя як фасилітатора, ментора, експерта з розвитку критичного мислення, креативності та соціально-емоційних навичок.

- **Формування ШІ-грамотності.** Виникає термінова потреба у формуванні як у педагогів, так і в учнів глибокого розуміння можливостей, обмежень, потенційних ризиків (упередженість, дезінформація) та етичних дилем, пов'язаних із використанням GenAI [1, 2, 4].

Актуальність та важливість розгляду цієї проблеми зумовлені не лише теоретичним інтересом, а й щоденною практикою освітян [3, 4]. Ігнорування чи заборона використання GenAI є неефективними стратегіями в довгостроковій перспективі. Натомість необхідне глибоке осмислення нової реальності та розробка проактивних стратегій адаптації освітнього процесу [1, 2], що й визначає мету та завдання цієї статті в контексті актуальних питань цифровізації освіти.

Дослідження штучного інтелекту в освіті (AIED) мають певну історію, пов'язану з розвитком адаптивних систем та аналітикою даних, однак саме поява потужних генеративних моделей ШІ (GenAI) наприкінці 2022 року спричинила кардинальні зміни та нову хвилю дискусій [3]. Міжнародні організації, такі як UNESCO, швидко відреагували на поширення інструментів на кшталт ChatGPT, окреслюючи як потенційні переваги, так і ризики для освітньої галузі, особливо наголошуючи на необхідності розробки політик та етичних рамок [1, 2].

Аналіз найновіших публікацій та звітів (2021–2024 рр.) дозволяє виділити ключові напрямки обговорення впливу GenAI:

- **Виклики академічній доброчесності та оцінюванню.** Можливості легкого генерування текстів та розв'язування завдань актуалізували проблеми плагіату та необхідність перегляду традиційних методів оцінювання [1, 3].

- **Етичні та соціальні проблеми.** Питання упередженості алгоритмів, достовірності інформації ("галюцинації" ШІ), конфіденційності даних, а також ризики поширення дезінформації та маніпуляцій за допомогою ШІ викликають значне занепокоєння [1, 2, 4]. Український контекст також підтверджує ці побоювання, особливо щодо впливу ШІ на медіасередовище та необхідності розвитку медіаграмотності [4].

- **Потенціал для підтримки навчання та викладання.** Водночас визнаються можливості використання GenAI для персоналізації навчання, автоматизації рутинних завдань педагога, генерації ідей та навчальних матеріалів, а також як інструменту для розвитку нових навичок в учнів [1, 3, 5]. Існують конкретні рекомендації щодо використання ШІ-асистентів на кшталт Microsoft Copilot в освітньому процесі [5].

- **Необхідність формування ШІ-грамотності.** Наголошується на критичній важливості розвитку в учнів та педагогів не лише технічних навичок роботи з ШІ, але й критичного мислення, медіаграмотності, розуміння принципів роботи та обмежень технологій, а також етичних аспектів їх застосування [1, 2, 4].

Незважаючи на активне обговорення, невирішеною частиною загальної проблеми залишається питання практичної інтеграції GenAI на рівні конкретного педагога та навчального закладу, особливо в загальній середній освіті. Часто бракує адаптованих методичних рекомендацій та стратегій, які б допомогли вчителям ефективно використовувати нові інструменти та реагувати на пов'язані з ними виклики [3, 5]. Саме на обґрунтуванні таких практичних стратегій для педагога, з урахуванням наявного досвіду та актуальних українських реалій [4, 5], і зосереджена увага цієї статті.

З огляду на стрімке поширення генеративних моделей штучного інтелекту та їхній неоднозначний вплив на освітній процес, а також враховуючи виявлений у науковій літературі акцент на необхідності розробки практичних рішень для педагогів, **метою цієї статті** є аналіз ключових викликів, пов'язаних з інтеграцією генеративного ШІ в освітню практику, та обґрунтування практичних, дидактично доцільних стратегій для педагогів щодо:

- адаптації методів навчання та навчальних завдань до умов доступності потужних ШІ-інструментів;
- модифікації підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів з метою забезпечення академічної доброчесності та фокусування на навичках вищого порядку;
- цілеспрямованого формування ШІ-грамотності та критичного мислення в учнів при взаємодії з генеративним штучним інтелектом.

Стаття покликана надати педагогічним працівникам конкретні орієнтири та інструменти для навігації в новій освітній реальності, переходу від реактивних дій до проактивної та відповідальної інтеграції можливостей ШІ в педагогічну діяльність.

Поява потужних генеративних моделей ШІ докорінно змінює правила гри в освіті. Замість того щоб сприймати ці інструменти виключно як загрозу, прогресивний підхід полягає у пошуку шляхів їхньої відповідальної інтеграції та адаптації педагогічних практик [1, 2]. Нижче запропоновано низку стратегій та практичних рекомендацій для педагогів, що базуються на аналізі сучасних досліджень та освітніх практик [1, 3, 5], а також враховують специфіку роботи вчителя, зокрема вчителя інформатики.

1. Стратегії адаптації навчальних завдань та методів навчання.

Ключове завдання – змістити фокус із завдань, які легко автоматизуються за допомогою GenAI, на ті, що вимагають критичного мислення, креативності, аналізу, застосування знань у нових контекстах та співпраці.

• **Відхід від репродуктивних завдань.** Замість простих рефератів чи есе на загальні теми («Історія розвитку комп'ютерів») пропонувати завдання, що вимагають:

- **Аналізу та порівняння.** «Порівняйте два різні підходи до машинного навчання (наприклад, навчання з учителем та без учителя), використовуючи приклади. Оцініть переваги та недоліки кожного для розв'язання конкретної задачі (наприклад, розпізнавання спаму)».
- **Застосування до локального контексту/особистого досвіду.** «Дослідіть, як принципи кібербезпеки застосовуються у вашій школі або громаді. Запропонуйте конкретні рекомендації для покращення».
- **Критичної оцінки інформації.** «Знайдіть за допомогою ШІ-асистента три різні пояснення концепції "хмарних обчислень". Оцініть кожне пояснення за критеріями повноти, точності та доступності для учня 8 класу. Виявіть можливі неточності або спрощення».
- **Вирішення проблемних ситуацій/кейсів.** «Уявіть, що ви розробляєте простий додаток. Опишіть, на яких етапах ви могли б використати ШІ-помічника (для генерації ідей, написання фрагментів коду, тестування), а де його використання було б недоцільним або ризикованим. Обґрунтуйте свою думку».

• **Акцент на процесі, а не лише на результаті.** Оцінювати не тільки фінальний продукт (текст, програму), а й етапи роботи: планування, пошук інформації, чернетки, аргументацію вибору рішень, рефлексію. Це можна робити через проміжні звіти, обговорення в класі, презентації процесу роботи.

- **Використання GenAI як інструменту для поглиблення навчання:**

- **Мозковий штурм.** Використовувати ШІ для генерації ідей, альтернативних поглядів на проблему, які потім аналізуються та розвиваються учнями.
- **Персоналізовані пояснення.** Заохочувати учнів використовувати ШІ для отримання пояснень складних тем різними словами, але з обов'язковою подальшою перевіркою та обговоренням з учителем чи в групі.
- **Спаринг-партнер.** Ставити ШІ запитання, дебатовати з ним (усвідомлюючи його обмеження), просити його зіграти роль опонента для перевірки власних аргументів.

2. Переосмислення підходів до оцінювання.

Традиційні методи оцінювання, особливо домашні письмові роботи, стають вразливими [1, 3]. Необхідно диверсифікувати інструменти контролю.

- **Збільшення частки оцінювання в класі.** Акцент на завданнях, що виконуються під наглядом вчителя: контрольні роботи, практичні завдання за комп'ютером (де можна спостерігати процес), групові проекти з презентаціями, усні відповіді, дебати.

- **Оцінювання навичок вищого порядку.** Завдання мають перевіряти не запам'ятовування фактів, а вміння аналізувати, синтезувати, оцінювати, створювати нове. Наприклад, замість тесту на знання дат – аналіз історичного документа; замість переказу параграфу – вирішення проблеми на основі прочитаного.

- **Проектна діяльність.** Довготривалі проекти, де учні досліджують тему, створюють продукт (презентацію, програму, модель, дослідження) та захищають його, демонструючи глибину розуміння та власний внесок.

- **Автентичне оцінювання.** Завдання, що імітують реальні життєві ситуації, де потрібно застосувати знання та навички.

- **Двоетапне оцінювання.** Наприклад, спочатку учень готує роботу вдома (можливо, з використанням ШІ), а потім у класі має усно пояснити ключові моменти, відповісти на запитання, виконати схоже завдання без допомоги ШІ.

- **Реалістичне ставлення до інструментів детекції.** Сучасні інструменти для виявлення ШІ-згенерованого тексту мають обмежену точність, можуть давати хибно-позитивні та хибно-негативні результати. Покладатися виключно на них для звинувачення у плагіаті не можна [1]. Краще використовувати їх як один із сигналів, що спонукає до додаткової перевірки чи бесіди з учнем.

3. Формування ШІ-грамотності та критичного мислення.

Це стає одним із ключових завдань сучасної освіти [2, 4]. Педагог має допомогти учням стати свідомими та відповідальними користувачами ШІ.

- **Розуміння можливостей та обмежень.** Пояснювати учням, як працюють генеративні моделі (на доступному рівні), що вони добре вміють (генерувати текст за шаблоном, компілювати інформацію), а де помиляються (фактична точність, «галюцинації», відсутність справжнього розуміння, упередженість) [1, 3].

- **Навчання критичній оцінці результатів.** Завжди перевіряти інформацію, згенеровану ШІ, за допомогою надійних джерел [1, 4]. Ставити запитання: «Чи ця інформація логічна? Чи є підтвердження в інших джерелах? Чи немає у відповіді упереджень?»

- **Основи промпт-інжинірингу.** Вчити учнів формулювати чіткі, детальні та ефективні запити до ШІ [5] для отримання бажаного результату. Показувати, як різні запити впливають на якість відповіді.

- **Етичне використання.** Обговорювати питання академічної доброчесності, авторського права, цифрового сліду, конфіденційності даних при роботі з ШІ [1, 5]. Формувати розуміння, коли використання ШІ є допомогою, а коли – обманом.

- **Медіаграмотність у контексті ШІ.** Навчати розпізнавати дідфейки, ШІ-згенеровану дезінформацію, що є особливо актуальним в українському контексті [4].

Практичний досвід викладання програмування та алгоритмізації в умовах доступності генеративних ШІ-інструментів виявляє низку тривожних тенденцій, які підтверджують актуальність окреслених вище викликів. Спостереження за роботою учнів дозволяють виділити такі типові проблеми:

- **Поверхнєве використання та відсутність верифікації.** Значна частина учнів вдається до найпростішої стратегії – прямого копіювання умови завдання в інтерфейс ШІ та подальшого копіювання отриманого коду без спроб його аналізу, розуміння чи навіть базової перевірки працездатності. Це свідчить про ставлення до ШІ не як до помічника в навчанні, а як до "чорної скриньки" для отримання готових відповідей.

- **Низький рівень промпт-інженерної грамотності.** Учні переважно не формулюють чітких вимог чи обмежень у своїх запитах до ШІ. Вони не пропонують додати коментарі до коду, формувати вивід, документувати функції чи врахувати специфічні умови виконання, що знижує як якість отриманого результату, так і навчальну цінність взаємодії.

- **Брак дослідницького підходу.** Практично відсутні спроби використовувати ІІІ для пошуку альтернативних алгоритмічних рішень чи порівняння різних підходів до розв'язання однієї й тієї ж задачі. ІІІ сприймається як джерело єдиної «правильної» відповіді.

- **Труднощі з комплексними завданнями та проєктною роботою.** Найбільші проблеми виникають при переході від простих завдань до розробки навіть невеликих програмних проєктів. Етапи, що вимагають аналізу предметної області, визначення вимог та обмежень, декомпозиції задачі, планування розробки, опису алгоритмів та особливо ретельного тестування, виявляються надзвичайно складними для учнів, які звикли покладатися на миттєві відповіді ІІІ.

- **Фрагментарне мислення та втрата контексту.** Спостерігається слабке розуміння взаємозв'язку між окремими частинами програмного коду чи проєкту, а також загальної логіки роботи алгоритмів. Характерним є використання учнями різних сесій (чатів) з ІІІ для різних етапів роботи над одним проєктом, що призводить до втрати цілісного бачення, неузгодженості та помилок.

Ці спостереження підкреслюють ризик формування в учнів ілюзії компетентності при фактичній відсутності глибокого розуміння основ алгоритмізації та програмування. Вони наочно демонструють нагальну потребу в цілеспрямованому навчанні учнів не лише як використовувати ІІІ, але й для чого, як критично оцінювати результати та як інтегрувати ці інструменти у процес свідомого навчання та розробки [5], а не замінювати ними власне мислення та зусилля.

Інтеграція ІІІ, зокрема генеративних моделей, в освіту – це неминучий процес [3]. Ефективність цієї інтеграції залежить не стільки від самої технології, скільки від готовності педагогів адаптувати свої методи, переосмислити підходи до оцінювання та цілеспрямовано формувати в учнів навички критичного мислення та ІІІ-грамотності [2, 4]. Запропоновані стратегії спрямовані на те, щоб допомогти вчителям перетворити виклики, пов'язані з ІІІ, на можливості для розвитку більш глибокого, свідомого та орієнтованого на майбутнє навчання. Роль вчителя трансформується від простого транслятора знань до навігатора в інформаційному просторі, фасилітатора навчального процесу та ментора, що допомагає учням розвивати ключові компетентності ХХІ століття.

Стрімкий розвиток та поширення генеративних моделей штучного інтелекту ознаменували новий етап цифровізації освіти, що характеризується як значними можливостями, так і серйозними викликами для всіх учасників освітнього процесу. Проведений аналіз свідчить, що ігнорування чи заборона цих

інструментів є контрпродуктивними стратегіями. Натомість освітня система потребує проактивної адаптації та вироблення механізмів відповідальної інтеграції ШІ [1, 2].

Основні висновки:

- Генеративний ШІ став доступною реальністю, що неминуче впливає на методи навчання та оцінювання. Ключовими викликами є забезпечення академічної доброчесності, протидія поверхневому засвоєнню знань, формування навичок критичного оцінювання ШІ-контенту та вирішення етичних питань [1, 3, 4].

- Необхідним є зміщення акцентів в освітньому процесі: від репродуктивних завдань – до завдань, що вимагають аналізу, синтезу, оцінки, креативності та застосування знань у нових контекстах; від оцінки лише фінального продукту – до оцінки процесу навчання та розвитку навичок вищого порядку [1, 3].

- Роль педагога трансформується, посилюючи його значення як організатора навчального процесу, фасилітатора, ментора та експерта з розвитку критичного мислення, ШІ-грамотності та соціально-емоційних навичок учнів.

- Формування ШІ-грамотності стає невід'ємною складовою сучасної освіти [2, 4]. Вона охоплює не лише технічні навички взаємодії з ШІ [5], але й розуміння принципів його роботи, обмежень, етичних наслідків та вміння критично оцінювати згенеровану інформацію [1, 4].

- Практичний досвід, зокрема при викладанні інформатики, підтверджує ризики бездумного використання ШІ учнями та нагальну потребу в навчанні їх свідомому та ефективному застосуванню цих інструментів як помічників у навчанні [5], а не його заміників.

Отже, відповідь на виклики, пов'язані з ШІ, лежить не в технологічній площині як такої, а в педагогічній – у готовності змінювати підходи, адаптувати зміст та методики, розвивати нові компетентності як в учнів, так і в самих педагогів [1, 2].

Перспективи подальших досліджень та практичних розробок вбачаються у таких напрямках:

- Проведення лонгітюдних досліджень для оцінки довгострокового впливу використання генеративного ШІ на когнітивний розвиток, креативність та глибину засвоєння знань учнями.

- Розробка та апробація конкретних предметних методик інтеграції ШІ (наприклад, подібних до рекомендацій у [5]), а також валідних інструментів оцінювання, адаптованих до нової реальності.
- Створення комплексних програм підвищення кваліфікації педагогів з питань ефективного та етичного використання ШІ в освітньому процесі, включаючи розвиток їхньої власної ШІ-грамотності, відповідно до рекомендацій [1, 2].
- Розробка національних рекомендацій та освітніх стандартів, що враховують вплив ШІ на зміст освіти та ключові компетентності випускників, як це передбачено рамковими документами [2].
- Дослідження питань рівного доступу до ШІ-інструментів та розробка стратегій для запобігання поглибленню цифрової нерівності в освіті.
- Вивчення психологічних аспектів взаємодії учнів та педагогів зі штучним інтелектом.

Подальша робота у цих напрямках дозволить більш повно використати потенціал штучного інтелекту для підвищення якості освіти та підготовки молодого покоління до життя і професійної діяльності у світі, що швидко змінюється під впливом технологій.

Список використаних джерел

1. ChatGPT and Artificial Intelligence in higher education: Quick start guide. UNESCO Digital Library. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385146> (дата звернення: 06.04.2025).
2. AI and education: Guidance for policy-makers. UNESCO Digital Library. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Lo C. K. What Is the Impact of ChatGPT on Education? A Rapid Review of the Literature. *Education Sciences*, 13(4), 410. URL: <https://www.mdpi.com/2227-7102/13/4/410> (дата звернення: 06.04.2025).
4. Штучний інтелект: вплив на розвиток медіаграмотності. Результати соціологічного дослідження. Національний проєкт з медіаграмотності «Фільтр». URL: <https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/01/shi-zvit.pdf> (дата звернення: 06.05.2025).
5. Осадчий, В. В., Осадча, К. П. *Використання Microsoft Copilot Chat в освіті та науці* [Методичні рекомендації]. Електронна бібліотека НАПН України. URL:

https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743248/1/Osadchyi%20V%20%26%20Osadcha%20K%20Using%20Microsoft%20Copilot%20Chat%20in%20education%20and%20science_do_i.pdf (дата звернення: 06.04.2025).

Михайло Ніколаєнко
старший викладач кафедри ОІТ
Сумського ОІППО

ОРГАНІЗАЦІЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ РОБОТОТЕХНІКИ

***Анотація.** У статті розглянуто та розкрито побудову та використання ІКТ-технологій у сучасному освітньому процесі. Аргументується варіант проведення навчальних занять із використанням робототехнічних напрямів. Це дає змогу підвищити якість навчання школярів, формувати у них необхідні предметні компетентності, навички практичного застосування набутих знань, розвиває творчі здібності, що є необхідною умовою подальшої максимальної реалізації особистості в сучасному житті.*

***Ключові слова:** вчитель, учень, інформаційно-комунікаційні технології, освітній процес, робототехніка, arduino, Microbit.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта озброєна різноманітними інноваційними педагогічними технологіями, які спрямовані на досягнення поставлених перед освітою як суспільною підсистемою завдань, й заслуговують на увагу дослідників. Серед цих технологій не останнє місце займають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Популярним і водночас необхідним є організація у школі роботи з робототехнічним напрямом. При вивченні програмування дуже необхідним компонентом є практична реалізація написаного коду у технічне втілення.

Шкільний курс робототехніки є дуже актуальним і корисним для сучасних учнів. Він надає можливість ознайомитися з основами робототехніки, програмування та розвитку навичок STEM (наука, технологія, інженерія та математика).

Аналіз останніх публікацій. Організація системи навчання в закладах загальної середньої освіти з використанням робототехнічних засобів висвітлюється на багатьох науково-практичних конференціях. Даний напрям

актуальний як ніколи. Бутурліна Оксана Василівна, завідувачка кафедри управління інформаційно-освітніми проектами КЗВО “Дніпровська академія неперервної освіти” ДОР”, кандидат філософських наук, доцент; Барна Ольга Василівна, доцентка кафедри інформатики та методики її навчання Тернопільського національного педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Сокол Ірина Миколаївна, доцентка Центру інноваційних освітніх технологій НУ “Львівська Політехніка”, співавторка модельної програми “Робототехніка”; Передерій Оксана Олександрівна, методист, керівник гуртка Полтавського обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді Полтавської обласної ради; Скрипник Оксана Олександрівна, директор, вчитель фізики та інформатики комунального закладу “Нікопольська середня загальноосвітня школа I-III ступенів №4”, вчитель-методист; Чашка Юрій Михайлович, методист комунального позашкільного навчального закладу “Дніпропетровський обласний центр науково-технічної творчості та інформаційних технологій учнівської молоді”, к.т.н.; Хараджян Наталя Анатоліївна, доцент кафедри фізики та методики її навчання Криворізького державного педагогічного університету, кандидат педагогічних наук; Мірошніченко Андрій Анатолійович, доцент кафедри управління інформаційно – освітніми проектами комунального закладу вищої освіти “Дніпровська академія неперервної освіти” Дніпропетровської обласної ради”, кандидат наук, доцент та багато інших науковців та вчителів приділяють значну увагу розвитку даного питання та впровадження його у практичну роботу вчителя у школі. Більшість запропонованих варіантів використання даного напрямку сьогодні реалізовані через гурткову роботу.

Мета статті – запропонувати варіант побудови навчальних занять з елементами робототехніки, програмування контролерів та побудови практичних виробів, компонентів для використання їх у побуті та інтернет речей, тощо.

Виклад матеріалу. Сучасне суспільство характеризується розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які активно використовуються в усіх сферах життя. Впевнено й стрімко ІКТ займають своє місце у освітньому процесі. Важливим є практичне втілення теоретичних знань у певні практичні вироби, які може створити вчитель/учень під час отримання теоретичних знань. Так, під час вивчення курсу інформатики, а саме програмування, важливим процесом є практичне втілення написаного коду у певний виріб. Це може бути програмований робот-макет, робот-машинка, макет розумного будинку, елементи розумних речей, тощо.

Робототехніка (від чеського слова *robota* – праця) – галузь науки і техніки, яка розробляє електронно-механічні пристрої, здатні діяти за певною записаною в них програмою і призначені для виконання різноманітних технологічних процесів.

Сучасні роботи – це електронно-механічні помічники людини, здатні виконувати технологічні операції за закладеною в них програмою і реагувати на зміни в навколишньому середовищі. Роботи бувають автономні, такі, що виконують програму дій самостійно, без безпосередньої участі людини, і керовані людиною. У найближчі десятиліття все більш досконалі роботи стануть основними помічниками людини і зможуть взяти на себе забезпечення більшої частини потреб цивілізації.

Організація такої роботи у школі носить дещо нетривіальну роботу. З однієї сторони – це елементи програмування, з іншої – це технічне моделювання, знання законів фізики, вміння поєднувати їх у своїй роботі. Звісно все це носить проектний характер і вимагає від педагога значних знань та вміння їх використовувати на практиці, що не завжди вміє робити сам педагог. Це значно впливає на роботу самого вчителя, його тривогу перед незвіданим і хвилювання про результати роботи.

Деякі школи пішли шляхом придбання дороговартісного обладнання. Саме обладнання вартує значних грошей і дуже часто не супроводжується документацією (напишемо так: зрозумілою документацією). Від педагога вимагають використання обладнання, якого він не знає або не розуміє його принципи роботи, що в свою чергу вводить вчителя у нові проблеми.

Серед освітян широкого використання набули програмовані контролери: *arduino* та *microbit*. Дані пристрої мають досить велику кількість різноманітних датчиків та способів відтворення результатів. Серед таких датчиків: датчики освітлення, температури, газу, руху, та багато інших. Перелічені, та ряд інших датчиків досить просто підключити до вказаних контролерів та виконати їх програмування. Досить важливим є те, що вони вартують не значних коштів і їх потребу можна реалізувати по мірі необхідності.

Для реалізації результату роботи пристрою можна використати: динамік, дисплей, виконавчі пристрої на базі двигуна, наприклад рух робота-машинки, роботу сервопривода, та просто включення/виключення світлодіода. Перелічені елементи також вартують певних грошей, але у порівнянні із пропонованими комплектами – це малі затрати. І головне, при необхідності, вчитель може поповнювати такі комплекти необхідними деталями, які вартують не значних коштів.

Для реалізації даної роботи, пропоную створення наступних проєктів:

- Реалізація проєкту управління світлодіодом. Проєкт «СВІТЛОФОР».
- Реалізація проєкту управління перехрестям.
- Реалізація проєкту «КОДОВИЙ ЗАМОК».
- Реалізація проєкту підключення датчика температури та вологості

DHT11.

- Реалізація проєкту руху по лінії.
- Всі проєкти можуть бути реалізовані з мінімальним комплектом

деталей, наприклад:

- Arduino контролер;
- Макетна плата;
- Світлодіоди;
- резистори ...(визначити) Ом;
- провідники.

Інші проєкти додатково включають компоненти для реалізації відповідної роботи.

Відповідно, на перших заняттях учні знайомляться із контролером, вивчають його будову та принципи роботи з ним, знайомляться із способом програмування контролеру та виконують реалізацію елементарних програм. На наступних заняттях пропонується створити управління світлофорами на перехресті. Дана робота має і практичний характер і носить зрозумілі дії учнів при написанні програми. Саму програму можна вдосконалювати, виконувати оптимізацію коду, тощо.

Реалізацію проєкту кодовий замок, можна виконувати використовуючи різні датчики TTL, або клавіатуру, або просто встановивши відповідну групу кнопок. Дані елементи також є не дороговартісними. При написанні коду можна розглядати різні варіанти: від звичайної запрограмованої комбінації і відповідно її аналізу до різних способів програмування та варіантів перевірки, що в свою чергу дає волю у написанні коду та урізноманітнити його.

Варіанти підключення датчика температури, інших датчиків має напрям розвинути ідеї створення різних виробів із курсу «розумних речей». Як варіанти, це побудови метеостанції, роботизованих систем розумного будинку, тощо.

Остання запропонована робота «Реалізація проєкту руху по лінії» передбачає створення машинки – робота, яка буде рухатись по лінії. Для реалізації даного проєкту потрібно три датчика лінії і написання відповідного коду, який буде управляти двигунами в залежності від отриманих даних з датчиків.

Даний набір робіт передбачає знайомство дітей і вчителів із основами роботи з платою arduino, має невисоку вартість, крім того він може бути поповнений наступними елементами, за допомогою яких можна створювати нові проекти. Може бути реалізованим практично будь-якою зацікавленою людиною, виправдовує себе у всіх відносинах:

- підвищує якість знань;
- просуває дитину в загальному розвитку;
- допомагає подолати труднощі;
- вносить радість у життя дитини;
- дозволяє вести навчання в зоні найближчого розвитку;
- створює сприятливі умови для кращого взаєморозуміння вчителя і

учнів та їх співпраці в освітньому процесі.

Практика доводить, що при активному використанні ІКТ досягаються загальні цілі освіти, легше формуються компетенції в області комунікації: вміння збирати факти, їх зіставляти, організовувати, висловлювати свої думки на папері і усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну та письмову мову, відкривати щось нове, робити вибір і приймати рішення.

Висновки. Основні пункти, які можуть бути включені в курс робототехніки, включають:

- Основи робототехніки: учні вивчають загальні поняття робототехніки, включаючи складові робота, його датчики, програмування та взаємодію з навколишнім середовищем.
- Програмування роботів: учні вивчають основи програмування і навчаються створювати програми для управління роботами. Вони можуть використовувати різні мови програмування або графічні середовища для розв'язання завдань і виконання конкретних дій.
- Розв'язання завдань: учні використовують отримані знання для розв'язання різних завдань, таких як створення рухомих роботів, виконання визначених трас або завдань у маніпуляції предметами.
- Колективна робота: учні навчаються працювати в команді для створення та програмування роботів. Вони розвивають навички співпраці, комунікації та креативного мислення для досягнення спільних цілей.
- Розробка проектів: учні мають можливість створювати власні проекти з використанням робототехніки. Вони можуть розробляти і будувати власних роботів, програмувати їх і презентувати результати своїх робіт.

Шкільний курс робототехніки допомагає розвивати в учнів навички проблемного мислення.

Основне завдання використання ІКТ у процесі вивчення освітнього предмету – підвищити пізнавальний інтерес учнів до його вивчення, ефективність його опанування та практичне застосування. Загальновизнано, що особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, що вивчає.

Отже, використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни у діяльність педагога та розвиток учня як особистості, ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагає чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним учнем.

Список використаних джерел

1. Аронець О.В. Arduino для початківців : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2018. 192 с.
2. Лехан С.А. Програмування-ARDUINO. Білгород-Дністровський, 2018.
3. Сторчак К.П. Технології інтернет речей. Київ: ДУТ, 2021.
4. Гуревич Р.С. Впровадження комп'ютерних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти. Вінниця, ВДПУ. 1999. 130 с.

Ірина Павленко,
старший викладач кафедри ОІТ
Сумського ОІППО

ІНТЕРАКТИВНІ ПЛАТФОРМИ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОБОТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

***Анотація:** Стаття присвячена огляду та аналізу інтерактивних платформ, які інтегрують технології штучного інтелекту для підтримки та вдосконалення професійної діяльності сучасних педагогів. Проаналізовано ключові характеристики, інструменти та можливості цих платформ, зокрема їх здатність до персоналізації навчання, автоматизації рутинних завдань та надання педагогам аналітичної інформації для прийняття обґрунтованих рішень.*

***Ключові слова:** штучний інтелект, освітній процес, цифрові технології, педагог.*

Сучасний світ перебуває у стані безперервного та стрімкого розвитку, що зумовлює нагальну потребу в постійних інноваціях у всіх сферах суспільного життя, і освіта тут не є винятком. Навпаки, вона стоїть на передовій цих прогресивних змін, адже саме від якості освіти залежить майбутнє суспільства. В умовах сьогодення, що характеризуються інформаційною насиченістю та технологічним прогресом, інтеграція інформаційних технологій в освітній процес, і особливо впровадження систем штучного інтелекту, перестає бути лише перспективним напрямком і стає не просто бажаною, а абсолютно необхідною умовою для досягнення значного якісного стрибка в навчанні.

Застосування штучного інтелекту відкриває нові горизонти для персоналізації освітнього процесу. Завдяки здатності аналізувати великі обсяги даних про успішність, темп навчання та індивідуальні особливості кожного учня, системи штучного інтелекту можуть адаптувати навчальні матеріали, методи навчання та навіть темп подачі інформації під конкретні потреби кожного здобувача знань. Такий індивідуальний підхід дозволяє максимально розкрити потенціал кожного учня, врахувати його сильні та слабкі сторони, а також підтримувати його мотивацію до навчання на високому рівні. Отже, інтеграція штучного інтелекту є ключовим фактором у підвищенні якості освіти в сучасному світі, що постійно змінюється. Використання штучного інтелекту (ШІ) в освіті має важливий науковий і практичний контекст і включає такі аспекти:

- забезпечення індивідуалізованого підходу до навчання для кожного учня, створення персоналізованих навчальних траєкторій, але важливо знайти баланс між індивідуалізацією та загальною освітою;
- ефективна робота ШІ в освіті вимагає якісних та надійних даних про учнів, від чого залежить точність рекомендацій та індивідуалізація навчання;
- збереження та захист особистих даних учнів, а також можливість впливу алгоритмів на думки та відносини учнів;
- важливо забезпечити педагогів відповідними навичками та знаннями, які дозволять їм максимально використовувати потенціал ШІ;
- визначення метрик та методів оцінки.

Протягом останніх років активність наукової спільноти в області дослідження штучного інтелекту в освіті значно зросла. Це свідчить про величезний потенціал технології та її можливості модернізувати сучасний навчальний процес.

В. Дем'яненко у своєму дослідженні розкриває механізми використання освітніх платформ з елементами штучного інтелекту для формування інформаційно-дослідницької компетентності [1].

А. Мельник звертає увагу на потенціал застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі та виклики, які постають перед педагогами і здобувачами освіти [2]. Використання штучного інтелекту та нейромереж в освітньому процесі фахової освіти аналізують Д. Соменко, О. Трифонова, М. Садовий. Також вони зосереджуються на етичних аспектах використання штучного інтелекту в навчальному процесі [3, с. 79].

Ці дослідження розглядають можливі ризики та виклики, які можуть виникнути в результаті широкого застосування технології. Тому інтерес до впровадження технологій штучного інтелекту в освітній процес лише зростає. Це свідчить про необхідність подальших розробок ефективних методик використання ШІ для підвищення якості освіти

Використання ШІ в освіті вносить значні можливості, але також створює важливі виклики, пов'язані з ефективністю, етикою, даними та підготовкою кадрів. Розробка наукових і практичних рішень для цих проблем важлива для розвитку сучасної освіти.

Мета статті – оцінити потенціал і можливі ризики використання ШІ в роботі педагога, визначити ключові аспекти, які варто враховувати в контексті використання ШІ в освітній діяльності.

Штучний інтелект – це галузь комп'ютерних наук, яка прагне створити машини, здатні відтворювати людське мислення та поведінку. Йдеться про системи, що можуть виконувати завдання, які традиційно вимагають інтелектуальних зусиль людини, такі як розпізнавання мови, прийняття рішень та аналіз даних. Головна мета ШІ – навчити комп'ютери функціонувати без чіткого програмування, навчатися та адаптуватися до змін. Ці можливості реалізуються через машинне навчання, нейронні мережі та інші методи.

У сфері освіти ШІ відкриває значні переваги. Автоматична оцінка знань та навичок учнів забезпечує об'єктивність завдяки стандартизованим алгоритмам, зменшуючи вплив суб'єктивності, властивої ручній оцінці. Це також заощаджує час учителів та ресурси навчальних закладів, особливо при оцінюванні великої кількості учнів. Автоматична оцінка є надійною, оскільки вона не піддається впливу емоцій чи втоми, і здатна виявляти помилки, які могли б бути пропущені при ручній перевірці.

Системи ШІ можуть надавати учням зворотний зв'язок про їхні знання та

навички, пропонуючи додаткові завдання чи матеріали. Вони аналізують відповіді учнів, виявляючи проблемні області, і автоматично рекомендують відповідні навчальні ресурси. Крім того, ШІ може прогнозувати успішність учнів у майбутніх завданнях на основі їхніх попередніх досягнень та автоматично коригувати складність завдань, підтримуючи мотивацію та зосередженість учнів. Це сприяє ефективному та продуктивному навчальному процесу.

Персоналізоване навчання, яке забезпечує ШІ, дозволяє створювати індивідуальні навчальні програми, враховуючи унікальні потреби та інтереси кожного учня. Це підвищує ефективність навчання, оскільки кожен учень має свої особливості, які можуть бути оптимально враховані за допомогою ШІ. Наприклад, система може рекомендувати навчальні матеріали, що відповідають інтересам та навичкам учня, роблячи навчання більш захоплюючим. ШІ також може використовувати ігрові елементи, щоб підвищити мотивацію учнів та допомогти їм розвинути навички, корисні в різних аспектах життя.

Аналіз практичних сценаріїв впровадження ШІ в освіті допоможе зрозуміти, як його теоретичні переваги можуть бути застосовані для задоволення конкретних освітніх потреб. Важливо з'ясувати, як системи на основі ШІ вже допомагають або можуть допомогти вчителям в Україні, реалізуючи зазначені вище потреби. Огляд практичних прикладів дозволить оцінити реальний вплив цих технологій на навчальний процес та зрозуміти, наскільки ефективно теорія втілюється в практику.

Одним з популярних на сьогодні є чат-бот зі штучним інтелектом -Gimini, який вражає своєю здатністю до природної мови, широким спектром функціональних можливостей та легкістю у використанні. Його інтелектуальні алгоритми дозволяють не лише розуміти складні запити користувачів, але й генерувати розгорнуті, змістовні та контекстуально відповідні відповіді. Завдяки постійному навчанню на величезних масивах даних, цей чат-бот демонструє вражаючу обізнаність у різноманітних галузях знань, від історії та науки до мистецтва та технологій. Його популярність зумовлена також його універсальністю – він може використовуватися як для отримання швидкої інформації та відповідей на запитання, так і для більш складних завдань, таких як написання текстів, переклад мов, створення креативного контенту та навіть програмування. Зручний інтерфейс та доступність на різних платформах роблять його незамінним помічником для педагогів.

Ще один популярний на сьогодні чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI – ChatGPT. Робочий прототип ChatGPT було

випущено 30 листопада 2022 року. Він швидко привернув увагу масової аудиторії завдяки своїм деталізованим і чітко сформованим відповідям.

Завдяки ChatGpt освітянам можна отримати допомогу в створенні навчальних програм, структури уроку, ChatGpt допоможе спланувати конкретні активності учнів та підібрати корисний контент. Для педагогів ChatGPT може стати ресурсом швидкого пошуку або генерації завдань. Оскільки ChatGPT – мовна модель, він запропонує теми рефератів, творів, проєктів, допоможе проаналізувати та створити аналітичні таблиці, допоможе у створенні порадиноків та інструкцій, є помічником для створення проблемно-пошукового завдання.

Першопроходьцями у використанні штучного інтелекту в освітньому процесі стали Фінляндія, яка розпочала цей процес у 2020 році, та Бельгія, яка приєдналася до них у 2022 році. Аналізуючи їхній досвід, можна виявити потенційні негативні наслідки застосування штучного інтелекту в освітній сфері.

По-перше, існує ризик зниження самостійності у виконанні завдань учнями. Вже зараз деякі учні, активно використовують ШІ для написання рефератів та есе, що ускладнює завдання для вчителів у визначенні авторства роботи. Наразі лише в Китаї розроблено систему для виявлення використання ШІ в есе та інших роботах.

По-друге, автоматизація процесів може призвести до зменшення необхідності докладання зусиль учнями. Наприклад, автоматична перевірка правильності відповідей може знизити мотивацію до самостійної перевірки завдань. Крім того, ШІ може надавати учням підказки та рекомендації під час виконання завдань, що зменшує їхню потребу в самостійному розв'язанні проблем.

По-третє, застосування ШІ може вплинути на соціальну взаємодію між вчителями та учнями, а також між самими учнями. Це може призвести до змін у спілкуванні та розвитку соціальних навичок.

По-четверте, існує ризик нерівномірного доступу до переваг ШІ. Використання цієї технології в освіті може посилити розрив між учнями з різним соціально-економічним статусом, оскільки не всі матимуть однаковий доступ до необхідних технологій та ресурсів.

По-п'яте, використання ШІ може призвести до порушення приватності учнів через збір та використання їхніх персональних даних без належного захисту.

По-шосте, існує ризик виникнення залежності від технологій, що може призвести до втрати навичок, необхідних у реальному житті.

Штучний інтелект в освіті послужить каталізатором змін, адже сьогодні він уже є джерелом реальних переваг для всіх учасників освітнього процесу. Однак,

його використання також може викликати ряд проблем, які потрібно вирішувати з етичної, соціальної та культурної точок зору.

Таким чином, для ефективного застосування штучного інтелекту в роботі сучасного педагога з позиції цифрової дидактики ключовим є ретельний вибір та інтеграція відповідних технологічних рішень, а також якісна підготовка педагогів до їх використання. Успішна імплементація потребує забезпечення гнучкості та адаптивності освітньої системи, розробки інноваційних методик і навчальних інструментів, а також формування у педагогічних працівників навичок ефективного та раціонального застосування новітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Гриневич Л., Морзе Н., Бойко М. Наукова освіта як основа формування інноваційної компетентності в умовах цифрової трансформації суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020, Том 77, №3. С.1-26.
2. Дем'яненко В. Механізми використання освітніх платформ з елементами штучного інтелекту для формування інформаційно-дослідницької компетентності. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2020. № 4. С. 93-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2020_4_11 (дата звернення: 28.04.2025).
3. Мельник А.В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 7 квітня 2023 р. Глухів, 2023. С. 250-253.
4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. URL: https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-20_20-%D1%80%23Text (дата звернення: 20.04.2025).
5. Програма великої трансформації «Освіта 4.0: український світанок». URL: <https://www.google.com/search?q=https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita4.0.ukrayinskyu.svitanok.pdf> (дата звернення: 01.04.2025).
6. Соменко Д., Трифонова О., Садовий М. Використання штучного інтелекту та нейромереж в освітньому процесі з фахових дисциплін учнями спеціальності «Професійна освіта (цифрові технології)». *Наукові записки*

Оксана Подліняєва,
к.п.н., доцент,
доцент кафедри ОІТ КЗ СОІППО

ДІТИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ

***Анотація.** Стаття розглядає багатогранну проблему впливу соціальних мереж на дітей та підлітків, висвітлюючи ключові виклики, з якими стикаються педагоги та батьки. Аналізуються результати дослідження щодо впливу політики використання телефонів у школах на успішність та самопочуття учнів, яке показало, що проста заборона не є панацеєю від негативних наслідків надмірного онлайн-перебування.*

На основі представленого матеріалу та сучасних досліджень обговорюються потенційні ризики, пов'язані з використанням соціальних мереж, такі як погіршення психічного здоров'я, проблеми зі сном, зниження мотивації до навчання та обмеження соціальної взаємодії.

У статті пропонуються комплексні підходи та стратегії для педагогів та батьків, спрямовані на формування відповідального використання соціальних мереж, розвиток критичного мислення та підтримку психологічного благополуччя дітей.

***Ключові слова:** соціальні мережі, діти, підлітки, педагоги, батьки, психічне здоров'я, успішність, онлайн-навчання, культура порівняння, відповідальне використання технологій.*

Вступ. Сучасний світ важко уявити без цифрових технологій, а соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя як дорослих, так і дітей. Проте, активна інтеграція соціальних мереж у повсякденність молодого покоління породжує низку серйозних питань та викликів для педагогів та батьків. З одного боку, соціальні мережі можуть надавати можливості для навчання, спілкування та самовираження. З іншого боку, вони несуть потенційні ризики, пов'язані з

кібербулінгом, небезпечним контентом, формуванням залежності, негативним впливом на самооцінку та психічне здоров'я.

Особливої актуальності ця проблема набула в умовах воєнних дій та вимушеного онлайн-навчання, коли діти проводять значно більше часу в цифровому просторі, часто відчуваючи обмеження у живому спілкуванні з однолітками та втрачаючи мотивацію до навчання. У цьому контексті, розуміння впливу соціальних мереж на дітей та розробка ефективних стратегій реагування стають першочерговими завданнями для педагогічної спільноти та батьків.

Нові дослідження також підтверджують зв'язок між проблемним використанням смартфонів та погіршенням психічного здоров'я серед підлітків. Зокрема, дослідження Королівського коледжу в Лондоні, опубліковане у 2024 році, виявило, що майже кожен п'ятий підліток віком від 16 до 18 років проявляє симптоми залежності від смартфона. Ці молоді люди вдвічі частіше відчувають тривогу та майже втричі частіше відчувають депресію порівняно з тими, хто не має ознак проблемного використання. Дослідники також встановили, що серед підлітків, які повідомили про проблемне використання смартфонів, спостерігається вища активність у TikTok та Instagram [3].

Останні опитування також підкреслюють стурбованість батьків щодо впливу соціальних мереж на психічне благополуччя їхніх дітей. Згідно з опитуванням 2100 батьків у Великій Британії, проведеним у 2025 році, 45% вважають соціальні мережі та надмірний час, проведений перед екраном, найбільшою загрозою для психічного здоров'я їхніх дітей, випереджаючи такі фактори, як булінг, низька самооцінка, алкоголь та куріння. 32% батьків назвали вплив шкідливого онлайн-контенту другою за величиною загрозою [2].

Опитування також показало значну підтримку серед батьків щодо посилення регулювання доступу дітей до соціальних мереж. 86% опитаних підтримують підвищення так званого "цифрового віку згоди" з 13 до 16 років, а 75% виступають за посилення законів щодо перевірки віку користувачів онлайн-платформ [2].

Результати цих та подібних досліджень чітко демонструють, що проста заборона мобільних телефонів у школах не є ефективним вирішенням питання. Хоча дослідження і виявило негативний зв'язок між надмірним часом, проведеним у соціальних мережах, та погіршенням психічного здоров'я, сну та успішності, воно підкреслює необхідність комплексного підходу замість однобоких заборон.

Громадська думка також відображає зростаючу стурбованість щодо впливу соціальних мереж на молодь. Опитування, проведене у Великій Британії у 2025

році, показало, що значна більшість дорослих (75%) підтримує підвищення мінімального віку для доступу до соціальних мереж з 13 до 16 років. Ця підтримка є широкою і охоплює виборців різних політичних поглядів [4].

Цікаво, що це ж опитування виявило значну підтримку (71%) заборони використання всіх смартфонів у школах, що свідчить про широке розуміння потенційних відволікаючих факторів та негативного впливу соціальних мереж на навчальний процес.

Аналіз спроб компанії Meta (власника Instagram) зробити свою платформу безпечнішою для підлітків не знижує недовіру батьків. Запропоновані розробниками заходи, такі як батьківський контроль за прямими трансляціями та розмиття потенційно неприйняттого контенту, не усувають глибинних проблем, пов'язаних із самою сутністю соціальних мереж та їхнім впливом на вразливу підліткову психіку.

Особливу увагу слід приділити культурі порівняння, яка активно культивується в Instagram та інших соціальних мережах. Постійний потік відфільтрованих та ідеалізованих образів себе може призводити до зростання невпевненості, низької самооцінки та навіть розладів харчової поведінки серед підлітків. Ця проблема ускладнюється тим, що підлітки, на відміну від дорослих, часто не мають достатньо розвиненого критичного мислення та навичок саморегуляції, щоб протистояти цьому негативному впливу.

Актуальною залишається проблема залежності від соціальних мереж, яка може призводити до скорочення часу на живе спілкування, фізичну активність та здоровий сон, що в свою чергу негативно впливає на загальне самопочуття та успішність дітей. Численні судові позови батьків проти, зокрема, Meta, не лише звинувачують компанію у нечесному залученні дітей на свої платформи та введенні в оману щодо їхньої безпеки, а й залишаються єдиним ефективним інструментом впливу на політику діяльності соцмереж відносно неповнолітніх користувачів.

У епоху зростаючого поширення штучного інтелекту (ШІ) підлітки стикаються з новими викликами, пов'язаними з довірою до онлайн-контенту. Дослідження Common Sense Media, опубліковане у 2025 році, виявило, що понад третина підлітків у США віком 13-18 років заявляють, що їх вводив в оману фейковий контент онлайн. Це підкреслює зростаючу важливість розвитку навичок критичного мислення та медіаграмотності серед молоді, щоб вони могли розрізняти правдиву та сфабриковану інформацію в цифровому просторі [1].

В умовах російської агресії Україна стикається з особливо цинічним використанням соціальних мереж, зокрема Telegram, для вербування дітей та підлітків з метою вчинення терористичних актів. За даними Служби безпеки України (СБУ), кількість терактів, скоєних дітьми, яких завербували через Telegram, стрімко зростає [5]. Вербувальники обіцяють легкий та швидкий заробіток за підпали автомобілів військових, релейних шаф на залізниці та інші диверсійні дії.

Автори статті на Texty.org.ua зазначають, що типовий портрет завербованого терориста – це молода людина віком 16-20 років, яка проживає на периферії та часто перебуває у складному соціально-економічному становищі. Однак останнім часом спостерігається тривожна тенденція залучення до терористичної діяльності навіть неповнолітніх, які піддаються на обіцянки грошей або ж стають жертвами маніпуляцій в онлайн-просторі.

Спецслужби РФ активно використовують Telegram для пошуку та координації виконавців терактів, часто наслідуючи схеми наркоторгівлі, де комунікація між замовниками, виготовлювачами вибухівки та виконавцями відбувається дистанційно через кураторів. Це ускладнює виявлення та запобігання злочинам. У вітчизняних медіа триває дискусія щодо необхідності повної заборони Telegram в Україні через його використання російськими спецслужбами як основного інструменту вербування. Також підкреслюється важливість активної роботи держави з молоддю у сфері національно-патріотичного виховання та підвищення медіаграмотності, щоб діти могли критично оцінювати інформацію з соціальних мереж та усвідомлювати наслідки участі у протиправній діяльності.

На основі аналізу представленого матеріалу та сучасних досліджень можна виділити ключові виклики, з якими стикаються педагоги та батьки у контексті використання соціальних мереж дітьми:

- **Формування залежності та надмірне використання:** діти та підлітки схильні до формування залежності від соціальних мереж, що призводить до значного скорочення часу на інші важливі види діяльності.
- **Негативний вплив на психічне здоров'я:** постійне порівняння себе з ідеалізованими образами, кібербулінг, FOMO (страх пропустити важливе) та вплив негативного контенту можуть призводити до тривожності, депресії та інших проблем з психічним здоров'ям.
- **Зниження академічної успішності:** надмірне перебування в соціальних мережах може відволікати від навчання, погіршувати концентрацію та призводити до зниження мотивації та успішності.

- **Обмеження соціальної взаємодії в реальному світі:** віртуальне спілкування може замінювати живе, що негативно впливає на розвиток соціальних навичок та емоційного інтелекту.

- **Ризики зіткнення з небезпечним та невідповідним контентом:** Діти можуть випадково або навмисно стикатися з агресивним, порнографічним або іншим шкідливим контентом.

- **Проблеми з конфіденційністю та безпекою даних:** діти можуть необдуманно ділитися особистою інформацією, стаючи жертвами шахрайства або інших онлайн-загроз.

- **Формування нереалістичної самооцінки:** постійне споглядання відредагованих фотографій та демонстрація лише позитивних аспектів життя може призводити до спотвореного сприйняття реальності та невдоволення собою.

Для ефективної протидії негативним наслідкам використання соціальних мереж дітьми необхідний комплексний підхід, що включає зусилля як педагогів, так і батьків:

Для педагогів:

- **Проведення просвітницьких заходів:** організація навчальних та виховних заходів для учнів щодо безпечного та відповідального використання соціальних мереж, розпізнавання кібербулінгу та фейкової інформації.

- **Розвиток критичного мислення:** навчання учнів аналізувати інформацію, розрізняти реальність та ідеалізовані образи в соціальних мережах, розуміти механізми впливу реклами та пропаганди.

- **Створення сприятливого шкільного середовища:** заохочення живого спілкування, підтримка позакласних заходів та гуртків для розвитку соціальних навичок та інтересів учнів.

- **Співпраця з батьками:** проведення батьківських зборів та консультацій щодо проблем використання соціальних мереж дітьми, обмін досвідом та розробка спільних стратегій.

- **Інтеграція цифрової грамотності в навчальний процес:** навчання учнів етичним нормам поведінки в онлайн-середовищі та основам кібербезпеки.

- **Для батьків:**

- **Відкрите спілкування з дітьми:** регулярні розмови про їхній онлайн-досвід, заохочення до обговорення проблем та тривог, пов'язаних із соціальними мережами.

- **Встановлення чітких правил та обмежень:** визначення часу, який дитина може проводити в соціальних мережах, обговорення видів контенту, до якого вона має доступ, та забезпечення їх дотримання.
- **Моніторинг онлайн-активності (з повагою до приватності):** використання інструментів батьківського контролю для відстеження часу перебування в мережі та перегляду контенту (особливо для молодших дітей).
- **Навчання критичному мисленню та медіаграмотності вдома:** обговорення з дітьми реальності, що стоїть за ідеальними образами в соціальних мережах, роз'яснення принципів роботи алгоритмів та можливих маніпуляцій.
- **Заохочення альтернативних видів діяльності:** пропонування цікавих офлайн-занять, спорту, хобі, які б відволікали дітей від надмірного використання соціальних мереж.
- **Подача власного позитивного прикладу:** демонстрація збалансованого використання технологій та здорового способу життя.
- **Звернення за професійною допомогою:** у разі виникнення серйозних проблем з залежністю або психічним здоров'ям дитини, не зволікати зі зверненням до психологів або інших фахівців.

Педагогам та батькам необхідно приділяти особливу увагу навчанню дітей та підлітків навичкам розпізнавання контенту, створеного за допомогою штучного інтелекту, а також критичної оцінки будь-якої інформації, яку вони зустрічають в Інтернеті.

Висновки. Проблема впливу соціальних мереж на дітей є складною та багатогранною і вимагає об'єднаних зусиль педагогів та батьків. Прості заборони, як показує аналіз представленого дослідження, не є ефективним вирішенням. Необхідний комплексний підхід, спрямований на формування відповідального використання технологій, розвиток критичного мислення, підтримку психологічного благополуччя та заохочення здорової соціальної взаємодії в реальному світі. Лише спільними зусиллями ми зможемо мінімізувати ризики та допомогти дітям використовувати можливості соціальних мереж у безпечний та корисний спосіб.

Список використаних джерел

1. Common Sense Media. *Research Brief: Teens, Trust, and Technology in the Age of AI*. URL: <https://www.commonsensemedia.org/research/teens-trust-and-technology-in-the-age-of-ai>

2. Hymas C. Social media is biggest risk to children's mental health, parents say. *The Telegraph*. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/2025/02/18/social-media-biggest-risk-childrens-mental-health-parents/>
3. Nepton S. Fifth of teenagers show symptoms of smartphone addiction. *The Telegraph*. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/2024/08/01/fifth-of-teenagers-show-symptoms-of-smartphone-addiction/>
4. Penna D. Ban under-16s from social media, says majority of public. *The Telegraph*. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/2025/01/28/ban-under-16s-social-media-poll-minimum-age/>
5. Гарасим А., Кельм Н., Романишин Н. Вимкніть телеграм. Він робить з українських дітей терористів (інфографіка). *Тексти.org.ua*. URL: <https://texty.org.ua/articles/101409/vyklyuchit-telegram-vin-robyt-z-ukrayinskyh-ditej-terorystamy-infografika/>

Валентина Пономаренко,
Вихователь ГПД Баницького НВК
Глухівської громади, Сумської області

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті розглянуто питання впровадження сучасних освітніх технологій у навчально-виховний процес закладів освіти. Охарактеризовано їх вплив на формування ключових компетентностей учнів та підвищення мотивації до навчання. Визначено ефективні цифрові інструменти та інноваційні підходи, що використовуються у виховній діяльності.*

***Ключові слова:** освітні технології, цифрові інструменти, інтерактивне навчання, доповнена реальність, інноваційні методи.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта переживає етап активної цифрової трансформації, що вимагає від педагогів використання новітніх технологій у навчальному процесі. Формування ключових компетентностей учнів відбувається через інтеграцію цифрових інструментів, які сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та творчого потенціалу.

Використання сучасних освітніх технологій створює умови для індивідуалізації навчання, підвищує мотивацію учнів та сприяє їхній активній участі у навчальному процесі. Інтерактивні методи навчання дозволяють урізноманітнити освітній процес, зробити його більш доступним та ефективним. Освітні платформи, доповнена реальність, віртуальні лабораторії та ігрові методики відкривають нові можливості для якісного засвоєння знань.

Водночас постає низка викликів: необхідність забезпечення закладів освіти сучасними технічними засобами, підвищення рівня цифрової грамотності педагогів та учнів, а також адаптація традиційних методик до нових технологічних умов. Освітній процес потребує комплексного підходу, що поєднує інноваційні методи навчання із традиційними педагогічними практиками.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю відповідати сучасним запитам суспільства та підготувати учнів до життя в інформаційному середовищі, де технології відіграють ключову роль у професійному та особистісному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання сучасних освітніх технологій у навчальному процесі досліджується багатьма українськими та зарубіжними науковцями. У своїх працях вітчизняні дослідники підкреслюють важливість інтеграції цифрових технологій у шкільну освіту та розглядають їхній вплив на формування ключових компетентностей учнів. Значний внесок у дослідження впровадження освітніх технологій зробили українські науковці, зокрема А. М. Богуш, Н. Гавриш, О. Лещенко, які аналізують роль цифрових інструментів у навчанні та вихованні дітей молодшого шкільного віку. Дослідження О. Кононко акцентують увагу на необхідності використання інтерактивних методів навчання, що сприяють розвитку пізнавальної активності учнів [4].

Зарубіжні вчені, зокрема Дж. Хетті (Австралія) та К. Робінсон (Велика Британія), підкреслюють важливість використання технологій для створення персоналізованого навчального середовища, що відповідає індивідуальним потребам учнів. Дослідження Л. Таллер (Білорусь) підтверджують ефективність застосування цифрових платформ у початковій школі для покращення засвоєння знань.

У концепції Нової української школи зазначено, що інтеграція сучасних технологій у навчальний процес сприяє формуванню критичного мислення, розвитку креативності та підвищенню рівня залученості учнів [2]. Одним із важливих аспектів є використання освітніх платформ, які дозволяють здійснювати

диференційований підхід до навчання та надавати учням зворотний зв'язок у реальному часі.

Науковці також звертають увагу на виклики, пов'язані із впровадженням цифрових технологій у школах. Дослідження І. Ткаченко та М. Лисенко показують, що ефективне використання сучасних освітніх інструментів можливе лише за умови підвищення цифрової грамотності педагогів, розробки відповідних методичних рекомендацій та забезпечення матеріально-технічної бази закладів освіти [3].

Таким чином, використання сучасних освітніх технологій є ключовим чинником оновлення навчального процесу, що сприяє підвищенню ефективності освіти та формуванню у школярів необхідних компетентностей для життя в інформаційному суспільстві.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності впровадження сучасних освітніх технологій у навчальний процес початкової школи, визначенні їхнього впливу на ефективність засвоєння знань, мотивацію учнів та розвиток ключових компетентностей. Стаття також розглядає сучасні методи та цифрові інструменти, що сприяють індивідуалізації навчання та підвищенню якості освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Сучасний освітній процес вимагає впровадження новітніх технологій, що сприяють покращенню навчального середовища, розвитку пізнавальної активності учнів та індивідуалізації навчання. Використання цифрових інструментів у початковій школі дозволяє створити інтерактивне освітнє середовище, що відповідає потребам сучасного суспільства [5].

Однією з перспективних технологій, яка активно використовується в навчальному процесі, є доповнена реальність (AR). Вона дозволяє поєднувати реальний світ із цифровими елементами, що підвищує зацікавленість дітей у навчанні. Наприклад, застосування AR-додатків у початкових класах дає змогу візуалізувати навчальний матеріал, роблячи його більш доступним і зрозумілим.

Крім того, значну роль у сучасному освітньому процесі відіграють онлайн-платформи та сервіси для інтерактивного навчання [11]. Найбільш популярними серед них є:

- Kahoot! – сервіс для створення інтерактивних вікторин, що дозволяє перевірити знання учнів у формі гри [8].
- AnswerGarden – інструмент для мозкового штурму, що сприяє розвитку критичного мислення.

- Classtime – платформа для онлайн-тестування, що дозволяє проводити оцінювання в реальному часі.
- LearningApps – ресурс для створення інтерактивних вправ, що урізноманітнює навчальний процес [6].
- Wordwall – сервіс для створення навчальних ігор, кросвордів та інтерактивних завдань [7].
- Crossword Labs – онлайн-платформа для створення кросвордів, яка допомагає закріпити вивчений матеріал у цікавій формі.

Використання цих ресурсів у навчанні допомагає формувати ключові компетентності учнів, зокрема цифрову грамотність, комунікативні навички та вміння критично мислити. Завдяки інтеграції сучасних технологій навчальний процес стає більш гнучким, доступним та ефективним. Одним із напрямів використання цифрових технологій у початковій школі є гейміфікація навчального процесу. Вона передбачає застосування ігрових методів для підвищення мотивації учнів. Наприклад, інтерактивні вправи на платформах Quizizz або Blooket перетворюють навчання у захопливий процес, що сприяє активному засвоєнню знань [5].

Не менш важливим є використання інтерактивних дошок та віртуальних лабораторій. Такі інструменти, як Padlet або Miro, допомагають організувати спільну роботу учнів, що є особливо корисним для розвитку навичок командної роботи [9].

Таким чином, інтеграція сучасних освітніх технологій у навчальний процес початкової школи сприяє не лише підвищенню ефективності навчання, але й розвитку ключових навичок, необхідних у XXI столітті. Освітні платформи, цифрові додатки та інноваційні методи навчання дозволяють створити комфортне навчальне середовище, що відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства.

Взявши за основу поняття «сучасні освітні технології», ми можемо реалізовувати завдання у всіх лініях Державного стандарту початкової освіти НУШ та освітніх напрямках, зокрема: «Мовно-літературна освітня галузь», «Математична», «Інформатична», «Громадянська та історична» [1]. Щось виносимо у навчальний блок і реалізуємо на інтегрованому уроці, інше – у соціально-моральних етюдах, ігровій діяльності, пізнавальних дослідженнях, активних розмовах на мінізаняттях.

Алгоритм роботи може бути таким:

- **Мовно-літературна галузь.** Використання інтерактивних вправ у LearningApps [6], Wordwall [7] для розвитку навичок читання та розуміння текстів. Створення електронних книжок за допомогою Book Creator.

- **Математична галузь.** Використання Kahoot [8], Quizizz для розв'язування математичних задач в ігровій формі. Використання доповненої реальності (AR) для моделювання об'ємних геометричних фігур.

- **Інформатична галузь.** Ознайомлення з принципами роботи алгоритмів та програмування через Scratch. Вправи на розвиток цифрової грамотності за допомогою Code.org [10].

- **Громадянська та історична галузь.** Вправа «Цифрова культура» – обговорення безпечного використання гаджетів та інтернету. Створення соціальної реклами «Безпечний інтернет» у форматі відеоролика або коміксу.

Такий підхід сприяє інтегрованому навчанню та формуванню в учнів ключових компетентностей НУШ, зокрема вміння навчатися впродовж життя, ініціативності, підприємливості, критичного мислення, інформаційно-цифрової компетентності та соціальної взаємодії.

Висновки. Отже, сучасні освітні технології відіграють важливу роль у формуванні компетентностей учнів початкової школи, розвитку їхньої пізнавальної активності, критичного мислення та навичок цифрової грамотності. Використання інтерактивних платформ, доповненої реальності, онлайн-ресурсів та гейміфікації сприяє більш ефективному засвоєнню знань, підвищує мотивацію до навчання та розширює можливості персоналізованого підходу. У процесі навчання діти можуть взаємодіяти з технологіями, що дозволяє їм отримувати практичний досвід, знаходити творчі рішення та інтегрувати набуті знання у реальні життєві ситуації. Важливим є також формування культури безпечного використання цифрових ресурсів, що є основою для відповідального ставлення до інформаційного простору.

Сучасні освітні технології відкривають перед педагогами нові перспективи, дозволяючи урізноманітнити методи навчання, адаптувати їх до потреб учнів та створювати інтегроване освітнє середовище. Настав час поєднання традиційних педагогічних методів із цифровими інструментами, що допоможе формувати покоління, готове до викликів інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти / Міністерство освіти і науки України. Київ : Освіта, 2018. 56 с.

2. Концепція «Нова українська школа»: затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 27.12.2016 № 988. URL: <https://www.google.com/search?q=https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 22.04.2025).
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Лисенко Н. І. *Використання сучасних технологій в освітньому процесі початкової школи*. Київ : Вид. дім «Слово». 2021. 278 с.
4. Кононко О. Л. *Інноваційні методи навчання у сучасній школі*. Суми : СОІППО. 2021. 256 с.
5. Гавриш Н. В. *Цифрова грамотність молодших школярів: методичні рекомендації*. Львів : Видавничий дім. 2022. 198 с.
6. LearningApps: інтерактивні завдання для початкової школи. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 22.04.2025).
7. Wordwall: платформа для створення інтерактивних ігор. URL: <https://wordwall.net/> (дата звернення: 22.04.2025).
8. Kahoot: ігрові вікторини для освіти. URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення: 22.04.2025).
9. Padlet: інтерактивні дошки для співпраці в навчальному процесі. URL: <https://padlet.com/> (дата звернення: 22.04.2025).
10. Code.org: основи програмування для дітей. URL: <https://code.org/> (дата звернення: 22.04.2025).
11. Інтерактивні методи навчання. URL: <https://nikoboard.blogspot.com/> (дата звернення: 22.04.2025).

Алла Радченко,
керівник гуртка
КЗ центру позашкільної роботи Путивльської міської ради
м. Путивль Конотопського району Сумської області

ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Анотація. У статті розглянуто можливості впровадження інформаційно-цифрових технологій у позашкільну інклюзивну освіту. Проаналізовано досвід використання ІЦТ у гуртку «В'язання гачком», зокрема для дітей з порушенням

зору. Наведено практичні приклади адаптації занять та ефективного використання цифрових інструментів.

Ключові слова: інклюзія, позашкільна освіта, інформаційно-комунікаційні технології, в'язання, адаптація.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Інклюзивна освіта як провідний напрям сучасної педагогіки передбачає створення умов для рівного доступу до якісної освіти всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних, психічних, інтелектуальних чи соціальних особливостей. В умовах цифровізації суспільства особливого значення набуває використання інформаційно-цифрових технологій, що сприяють підвищенню ефективності навчального процесу в інклюзивному середовищі [2, с. 45].

Сьогодні інклюзивна освіта стикається з низкою викликів: відсутність адаптованих методичних матеріалів, недостатня підготовка педагогів, обмежений доступ до сучасних технічних засобів навчання для дітей з особливими освітніми потребами. Вирішення цих проблем можливе за умов активного впровадження інформаційно-цифрових технологій (ІЦТ), які відкривають нові горизонти для забезпечення індивідуалізованого підходу, підтримки мотивації та розвитку навичок самоосвіти [4, с. 61].

Аналіз останніх публікацій. У науковій та педагогічній літературі активно досліджується потенціал ІЦТ у сфері інклюзивної освіти. Дослідження таких авторів, як О. В. Безпалько [1], Л. В. Савченко [3], Н. В. Бахмат [2], вказують на важливість використання мультимедійних засобів, адаптивних програм, онлайн-сервісів для створення комфортного освітнього середовища для всіх учнів.

У роботах С. Г. Литвинової [4] розглянуто використання ІКТ як інструменту адаптації навчального матеріалу до індивідуальних потреб дитини. Також звертається увага на використання електронних щоденників, хмарних сервісів для спільної роботи та застосування технологій віртуальної реальності. У дослідженнях закордонних авторів, зокрема J. Blackhurst і A. Eadyburn [7], акцентується на важливості універсального дизайну для навчання (UDL) як філософії створення навчального середовища, що зручно для кожного учня з використанням ІЦТ.

У монографії «Інформаційно-комунікаційні технології у спеціальній та інклюзивній освіті» за редакцією І. М. Тарасенко [8] систематизовано типи цифрових інструментів за групами освітніх потреб: для порушень слуху, зору, мовлення, інтелектуального розвитку. Це дає змогу педагогам краще

орієнтуватися у виборі засобів для адаптації програм.

Також у збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивна освіта: досвід і перспективи» [9] підкреслено важливість цифрової компетентності педагогів як чинника ефективної реалізації інклюзії. Зазначено, що сучасний педагог повинен володіти не лише знаннями про ІКТ, а й здатністю адаптувати ці знання до потреб конкретної дитини.

Водночас більшість досліджень зосереджуються на загальних аспектах цифровізації освіти, тоді як конкретні приклади інтеграції ІЦТ у щоденну діяльність інклюзивних груп або гуртків висвітлено фрагментарно. Питання методичного забезпечення педагогів, які працюють з дітьми з ООП, залишаються недостатньо розробленими. Потребують систематизації та узагальнення підходи до використання конкретних цифрових інструментів для різних категорій дітей [4, с. 92].

Мета статті. Метою цієї статті є аналіз можливостей застосування інформаційно-цифрових технологій в інклюзивній позашкільній освіті, виявлення ефективних інструментів та методик, а також представлення власного педагогічного досвіду щодо їх впровадження в практику роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Автор прагне окреслити потенціал ІЦТ для підвищення якості навчання, адаптації навчального контенту та розвитку ключових компетентностей учнів з ООП.

Основний зміст та результати. Інформаційно-цифрові технології є потужним ресурсом для реалізації принципів інклюзії. Вони дозволяють створити навчальне середовище, адаптоване до потреб кожного учня. Серед таких технологій особливе місце займають:

- Електронні освітні платформи (Google Classroom, Moodle), що дозволяють індивідуалізувати навчальний процес, забезпечити доступ до матеріалів у зручному форматі, створювати онлайн-курси, тести, зберігати портфоліо вихованців [2, с. 57].

- Програми для альтернативної та додаткової комунікації (Pictello, GoTalk Now), які є надзвичайно корисними для дітей з порушенням мовлення, аутизмом, синдромом Дауна. Вони дають можливість вихованцеві самостійно висловлювати думки, реагувати на запити педагога, брати участь у колективній роботі [5].

- Технології доповненої та віртуальної реальності, які сприяють кращому засвоєнню інформації та розвитку навичок взаємодії, особливо у дітей з труднощами у сприйнятті абстрактних понять. Наприклад, за допомогою VR-

шоломів вихованці можуть «відвідати» музеї, лабораторії, природні об'єкти [4, с. 73].

- Спеціальні додатки для розвитку когнітивних функцій (GCompris, ABC Kids, LearningApps), що дозволяють організувати диференційоване навчання, підлаштовуючи завдання під рівень розвитку кожної дитини [6].

Особистий досвід роботи в гуртку «В'язання гачком» підтверджує ефективність застосування ІЦТ у позашкільному навчанні. Зокрема використовувалися інструменти LearningApps для створення індивідуальних інтерактивних вправ, а також Padlet – для формування візуальних щоденників вихованців. Вихованці із задоволенням працювали з цифровими картками, завданнями, що включають зображення, аудіо та відео. Такий підхід стимулює розвиток навичок самоорганізації, уваги та мотивації до навчання.

Крім того, було впроваджено використання програмного забезпечення для створення коміксів (Pixton, StoryboardThat), яке стало ефективним засобом для розвитку логічного мислення та емоційного інтелекту. Діти із задоволенням створювали сюжети, в яких відображали свої переживання, фантазії чи навчальні теми. Це значно підвищувало їхню самооцінку та комунікативні навички.

У межах гурткової діяльності проводилися заняття з елементами ігрового програмування (Scratch Junior), де діти створювали власні історії та мультики. Це дало змогу залучити до активної творчої діяльності навіть тих дітей, які зазвичай залишаються пасивними на традиційних заняттях. Подібна практика допомагає дітям з труднощами в комунікації реалізовувати себе в безпечному і зрозумілому для них середовищі.

Не менш важливою є роль ІЦТ у взаємодії з батьками. За допомогою Google Forms організовувалися опитування, моніторинг потреб дитини, зворотний зв'язок щодо прогресу вихованців. Це дозволяло сформуванню партнерську модель взаємодії між гуртком, дитиною та родиною.

Окремої уваги заслуговує досвід використання ІЦТ у гуртку «В'язання гачком». Серед вихованців – дівчинка з особливими освітніми потребами, яка має проблеми із зором (монохромія та міопія). Незважаючи на труднощі, вона проявляє щире бажання займатися саме в'язанням. Для підтримки її інтересу та забезпечення доступності занять було адаптовано методику навчання із застосуванням цифрових інструментів.

Зокрема використовувалися збільшені схеми візерунків, створені за допомогою Canva та графічних редакторів. Для кращого сприйняття – чорно-білі зображення з високою контрастністю та чіткими межами елементів. Також

використовувалась програма VoiceOver для озвучування описів дій та послідовності в'язання, що дозволяло дитині краще орієнтуватися в процесі.

На початку занять дівчинка виконувала прості завдання – формування ланцюжка з повітряних петель, вив'язування стовпчиків без накиду, поступово переходячи до складніших елементів. Застосування відеофрагментів із крупним планом рук (знятих під час демонстрації техніки в'язання) дозволяло їй переглядати і зупиняти відео в зручний момент. Додатково за допомогою планшета та спеціальної лампи зі змінною яскравістю забезпечувалися комфортні умови для зору.

Таблиця 1

**Приклади використання ІЦТ у позашкільному закладі
(гурток «В'язання гачком»)**

Напря́м	Технологія/ інструмент	Мета використання	Результат
Візуалізація схем	Canva, графічні редактори	Створення контрастних схем для дітей з порушенням зору	Зрозуміле сприйняття елементів візерунків
Аудіопідтримка	VoiceOver	Озвучення алгоритмів в'язання	Орієнтація в діях, покращення самостійності
Демонстрація технік	Відеофрагменти з демонстрацією	Повільний перегляд, можливість зупинки	Освоєння складних елементів
Комфортність роботи	Спеціальне освітлення, планшет	Індивідуальне регулювання умов	Підвищення зорового комфорту

У результаті дівчинка змогла не лише оволодіти основами в'язання, а й досягти певних результатів: створює авторські роботи, з якими бере участь у конкурсах декоративно-ужиткового напрямку. Це стало прикладом того, як за допомогою ІЦТ можна ефективно адаптувати освітній простір до індивідуальних потреб дитини.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, інформаційно-цифрові технології значно розширюють можливості інклюзивної освіти, сприяючи реалізації індивідуального підходу, розвитку комунікативних, когнітивних та соціальних навичок. Їх ефективне застосування дозволяє оптимізувати навчальний процес, зробити його доступнішим, варіативним і цікавим для всіх вихованців.

Педагоги, які прагнуть модернізувати освітнє середовище, мають постійно підвищувати свою цифрову компетентність, експериментувати з новими платформами, адаптувати методики під особливості розвитку кожної дитини.

Одним із важливих напрямів подальших досліджень є створення національних електронних ресурсів, спрямованих на підтримку інклюзивного навчання, зокрема банків адаптованих завдань, онлайн-консультацій та методичних рекомендацій.

Подальші дослідження можуть бути також спрямовані на вивчення ефективності різних цифрових інструментів залежно від категорій особливих освітніх потреб, оцінювання впливу ІЦТ на емоційно-вольову сферу вихованців, а також на розробку стратегій цифрової інклюзії в контексті освітньої реформи.

Таким чином, впровадження інформаційно-цифрових технологій у позашкільній освіті створює нові можливості для дітей з особливими освітніми потребами. Досвід гурткової роботи показав, що за правильно підібраних інструментів, методів та атмосфери дитина з порушенням зору може повноцінно реалізувати себе в творчій діяльності. Важливою є не лише технічна складова, а й емоційна підтримка, адаптивність і постійний пошук нових рішень, що підходять саме для конкретної дитини.

Список використаних джерел

1. Беспалько О. В. Соціальна педагогіка: теорія та технології. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 352 с.
2. Бахмат Н. В. Інформаційні технології в освіті: навч. посіб. Чернігів: ЧНПУ, 2020. 246 с.
3. Савченко Л. В. Інклюзивна освіта: виклики та перспективи. К.: Освіта України, 2021. 228 с.
4. Литвинова С. Г. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Харків: Ранок, 2019. 216 с.
5. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (ICF-CY). ВООЗ, 2007. 321 с.
6. LearningApps: інтерактивні завдання для початкової школи. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 06.04.2025).
7. Blackhurst A. E., Edyburn, D. L. Universal Design and Assistive Technology in Special Education. Journal of Special Education Technology. 2000. 15(1), 21–30.
8. Інформаційно-комунікаційні технології у спеціальній та інклюзивній освіті: монографія / за ред. І. М. Тарасенко. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2020. 284 с.
9. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2021. 168 с.

Лариса Серих,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти

Тетяна Серих,
методистка КЗ Палац дітей та юнацтва
Сумської міської ради

РОЗРОБКА STEAM-ЗАНЯТТЯ ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗПО

У статті розглянуто можливості розвитку пізнавальної самостійності, творчих здібностей вихованців середнього шкільного віку засобами STEAM у закладі позашкільної освіти.

Ключові слова: позашкільна освіта, діти середнього шкільного віку, STEAM-заняття.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки розвиток системи позашкільної освіти перетворюється з педагогічної на соціально-педагогічну проблему, оскільки заняття творчістю сприяють формуванню загальної культури людини, яка зростає, адаптації її до життя в сучасному суспільстві, виявленню та реалізації її потенційних можливостей. Прагнення до вдосконалення формування пізнавальної активності у гуртках закладів позашкільної освіти особливо для учнів середнього та старшого віку визначило актуальність теми цього дослідження.

Аналіз останніх публікацій. У сучасній педагогічних і соціально-психологічних джерелах немає єдиного визначення поняття «пізнавальної самостійності». Педагог-новатор О. Липецький під пізнавальною самостійністю розглядає «сформоване в учнів прагнення і вміння пізнання в процесі цілеспрямованого творчого пошуку». Особливого значення у формуванні пізнавальної самостійності автор надає таким чинникам, як зміст навчального матеріалу; наявність в учнів пізнавального інтересу; володіння уміннями та способами пізнавальної діяльності; володіння здатністю до самоорганізації та самоконтролю; чітку організацію різних видів самостійних робіт; добір ефективних методів навчання [3, с. 3].

Доктор педагогічних наук, професор, віце-президент з освітньої діяльності Академії наук вищої освіти України В. Вербицький визначає пізнавальну самостійність як *вольову властивість особистості*, яка здатна виявляти готовність до самостійного мислення, систематизувати, регулювати й активно

здійснювати діяльність без сторонньої допомоги ззовні. У своїх дослідженнях він використовує узагальнене визначення пізнавальної самостійності як прагнення учня без сторонньої допомоги оволодіти знаннями та способами застосування у власній самостійній діяльності; здатність здобувати знання з різних джерел не в готовому вигляді, а через їхнє глибоке розумове перероблення; наявність позитивної мотивації до навчальної діяльності [6, с. 81-88].

Вітчизняними авторами визначено наступні характеристики трьох компонентів пізнавальної самостійності: змістовного (знання), операційного (способи оволодіння знаннями) та мотиваційного (особисте ставлення до процесу здобуття знань та їх практичного застосування). Л. Тихенко пізнавальну самостійність визнає як ключову компетенцію та компетентність сучасного випускника [6]. Провідним у структурі пізнавальної самостійності О. Липецький виділяє мотиваційний компонент, тому що, на думку автора, цей компонент більшою мірою визначає активне ставлення учня до пізнання і перетворення реальної дійсності [3, с. 9].

Мета статті – показати можливості ефективного застосування STEAM у закладі позашкільної освіти, що дозволяє підвищити пізнавальну самостійність, навчально-пізнавальну діяльність вихованців.

Виклад основного змісту статті. У сучасному світі гостро постало питання про роль екологізації життя людини та суспільства в цілому, що загалом виражається в посиленні впливу освітнього процесу на різні аспекти життєдіяльності суспільства. Створюючи матеріальне середовище, людина вирішує не лише утилітарні задачі, вона виражає у формі та внутрішньому наповненні речей своє світосприйняття. На заняттях гуртків, ми візьмемо за приклад гурток «Екоіграшка» (керівник гуртка Лебединського ЦПО *Нездоймишапка Ю.В.*), вихованці знайомляться з історією появи оберегів, обрядами та традиціями, пов'язаними з виготовленням оберегів. Крім того, завдання включає розвиток образного мислення та творчих здібностей учасників, а також виховання почуття патріотизму. Під час заняття планується робота з виготовлення оберегів, вивчення їх символіки та значення. Головний акцент – на важливості культурно-мистецької спадщини та витоків народної творчості українського народу. Заняття спрямоване на поглиблення знань вихованців про традиції та звичаї своєї Батьківщини, а також на стимулювання інтересу до вивчення та збереження національної культурної спадщини. Поєднання народознавства з різними науками дозволить вихованцям отримати комплексне розуміння та навички у галузі культурної спадщини, технологій та творчості.

Формою проведення такого заняття найдоцільніше взяти квест. Квести є ефективним інструментом для залучення дітей до навчання, розвитку їхніх навичок та стимулювання інтересу до вивчення нового. Участь у квестах залучає дітей до активного навчання, де вони взаємодіють з матеріалом, вирішують завдання та вчаться новому через практичний досвід, таким чином вирішуючи завдання STEM-освіти.

Пропонуємо STEM-заняття з теми: «Подорож у минуле» для дітей середнього шкільного віку. яке може бути використане для навчання в гуртках туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного й декоративно-ужиткового профілів.

Мета заняття – ознайомити вихованців з історією появи оберегів, з обрядами і традиціями, пов'язаними з виготовленням оберегів; розвивати образне мислення та творчі здібності вихованців, почуття патріотизму; виховувати інтерес до культурно-мистецької спадщини своєї Батьківщини, витоків народної творчості; формувати пізнавальні, практичні, соціальні, творчі компетентності вихованців середнього шкільного віку.

Очікуваним результатом є поглиблення знань вихованців про українські обереги, їх значення, формування загальнолюдських цінностей, національної культури та свідомості у вихованців, формування навичок роботи з інформаційними технологіями, розвиток творчих здібностей вихованців.

Вступна частина заняття починається з привітання, пропонується уявити, що в долонях вихованців є дрібка гарного настрою й поділіться ним, щоб зробити день приємнішим для всіх, хто зараз є поряд; зануритись в унікальну атмосферу автентичної культури українського народу і взяти з собою: **К**мітливість, **В**инахідливість, **Е**нергійність, **С**таранність, **Т**ворчість, (перші літери створюють слово «Квест»). Тему пошуку пропонуємо віднайти, розгадуючи кроссенс (Рис. 1).

Рис. 1. Кроссенс для визначення теми квесту

Вихованці знаходять зв'язки між сусідніми картинками за годинниковою стрілкою, і їх зв'язок із центральною картинкою. Секрет кроссенсу в тому, що

кожен може знайти свої зв'язки.

У кроссенсі все пов'язано із оберегами, малюнки: хата, піч, колиска, хліб, глиняний посуд – хатні обереги; намисто, сорочка, вінок – це обереги людини, що становлять разом наші українські обереги.

Аналіз поняття «оберіг» відбувається у формі бесіди:

Як ви гадаєте, що означає слово «оберіг»?

Як ви розумієте його значення?

Який образ виникає у вас в свідомості при слові «оберіг»?

Обереги – наші прадавні добрі символи-захисники, знаки віри у вище заступництво. Символи-обереги втілювались у побутових речах, їх шанували, про них склали легенди. Вишитий рушник, вишита сорочка, писанка, лялька, віночок, калина, верба, лелека – без них важко уявити нашу Україну. Саме з оберегів починається для кожного Батьківщина. Наші предки були мудрим, влаштовуючи й обладнуючи своє житло так, щоб кожна річ у ньому була придатною для вжитку й милувала око своєю красою. Стародавня українська хата була наповнена оберегами, іконами, рушниками. Символічне значення у ній мала піч та її вогонь, який іде від сонця, а щоб зло не проникало в дім над дверима вішали символи-обереги: кола, хрести, підкови.

Заняття проводиться у формі захопливої пригоди, подорожі у минуле, де на нас чекають чотири локації із різними завданнями. Охарактеризуємо коротко кожен локацію (мова йтиме від імені педагога-керівника гуртка).

1. Локація «Світлиця» (10 хвилин)

Назву першої локації ви дізнаєтеся, якщо скажете як називалася головна кімната української оселі, вітальня (*Світлиця*).

В імпровізованій світлиці ви отримаєте конверт з назвами різних предметів побуту нашого українського народу. Зараз ви їх не знайдете в жодній оселі, їх назви й призначення відомі не всім. Потрібно знайти ці предмети в світлиці і покласти біля них відповідні назви.

Назву наступної локації дізнаєтеся, відсканувавши QR-код (Рис 2.). Так ви знайшли назву другої локації.

Рис. 2. QR-код.

2. Локація «Оберіг» (15 хвилин)

Обереги завжди відігравали значну роль у житті людей, оскільки на них

покладали великі надії: вони заспокоювали серце, охороняли найближче і найдорожче. Головною, найважливішою функцією оберегів є захисна, оскільки саме вони захищають людину від усякої нечистої сили. Саме походження лексеми оберег пов'язане із Берегинею – богинею добра, захисту від хвороб та інших злих сил. Вона була найдавнішим зразком оберега. Невеличкі фігурки Берегині носили на грудях, щоб уберегтися від усього лихого. З часу прийняття християнства символічний сенс Берегині було перекладено на образ Богородиці, яку сприймали як всемогутню заступницю людства перед Богом. Обереги виникли ще в дохристиянські часи. Сучасні медальйони, кулони, ланцюжки з металу – це відлуння давніх вірувань наших предків у магічну силу оберегів.

Завдання у цій локації – виокремити з різних предметів ті, що не є оберегами, а обереги назвати. З чим у вас асоціюються обереги? Пропонуємо створити власну хмару слів, що стосуються оберегів.

Виконавши завдання, у нас є набір літер, з яких вам треба скласти слово-орієнтир, що спрямує нас до наступної локації (складене із набору літер слово – «хустка»).

3. Локація «Бабусина скриня» (10 хвилин)

Хустку зберігає український народ, як давній символ. Це перша ознака одягу жінки. Хустка широко розповсюджена по всій Україні. Багато чудових традицій і обрядів було пов'язано з хустиною. У кожній родині, де підростала дівчина, розмальована на коліщатах скриня мала повнитися хустками. Їх дбайливо оберігали, ними хизувалися, приспівуючи: «Я не панна, я – господиня, у мене хусток повна скриня!» Крім побутового, дівоча хустка в Україні має ще й обрядове значення. Так, при сватанні дівчина перев'язує руку парубкові на знак згоди бути його дружиною. Дізнатися про способи зав'язування української хустки ви можете за покликанням <https://youtu.be/I1lrXLCxVlg?si=BhiWjexFuaDs>

Для подальшого виконання завдання у локації пропонуємо сформувати дві команди («віночок», «хустка»), обрати у кожній команді дівчину-модель, на голові якої кожна команда зав'язує хустку так, як показано на відео (*на виконання завдання відводиться 10 хвилин*).

4. Локація «Літературна» (5 хвилин)

У семантичному обігу обереги мають різноманітні значення й використовуються для підкреслення певних тем, ідей, символів; додають глибини та магії тексту, роблячи його більш цікавим і загадковим для читача.

Завдання у локації – створення сенкану про обереги (*виконання – 5 хвилин*).

5. Локація «Future is in the past» (10 хвилин)

Як може майбутнє опинитися в минулому? *Відповіді дітей.*

Потрапляючи в майбутнє, важко його уявити без інформаційних технологій. Штучний інтелект сьогодні використовується в різних галузях: медицині, фінансовій сфері, автоматизації та інше.

Завдання на створення оберегів «майбутнє в минулому» за допомогою штучного інтелекту. Ми вже знайомилися із застосунком Firefly Adobe. Пам'ятаєте, що головне правильно прописати промпт! Кожен індивідуально прописує власні побажання до створення сучасного оберегу, а потім презентуєте результати.

Як результат, обереги, створені за допомогою ШІ, є носіями багатовікової традиційної української культури.

Після завершення подорожі вихованцям пропонуємо *завдання з пакунку* – це створення ляльки-мотанки. Спочатку проводимо майстерклас.

Майстерклас (25 хвилин)

Сьогодні ми маємо можливість навчатися, працювати завдяки нашим незламним захисникам. Пропоную виготовити обереги – ляльки-мотанки, які ми передамо волонтерам для наших захисників і захисниць. Оберіг, зроблений своїми руками – це найкраща мотивація та підтримка для наших воїнів, адже в них частинка тепла нашого серця і сильна оберегова енергетика.

Алгоритм проведення

Підготовка матеріалів для виготовлення оберегу «Лялька-мотанка».

Демонстрування послідовності виготовлення ляльки-мотанки.

Розгляд інструкційної карти та зображення на слайді.

Виготовлення ляльки-мотанки.

У підсумку заняття проводимо рефлексію, вправу «Продовж речення»

Обереги нашого народу – це ....

Сьогодні я навчилася....

Мені було б цікаво дізнатися про...

Дякуємо нашим захисникам за ....

Сподіваюся, знання, які ви отримали сьогодні, стануть корисними і ви їх зможете використати як у повсякденному житті, так і у майбутній професійній діяльності. Зичу всім мирного неба над головою, терпіння, віри в Перемогу.

Висновки. Заняття в гуртку залишають особливий слід у житті кожного вихованця, формують самостійність у пізнавальній діяльності, що надалі дає змогу учням творчо підходити до будь-якої справи, постійно прагнути до пізнання нового, оригінального, нестандартного. Із погляду соціального прогресу практично для всіх учнів, які відвідують гурток, STEM-творчість є дуже значущою.

Займаючись у гуртках, вихованці систематично вивчають літературу, розшукують у різноманітних виданнях задачі-головоломки й з великим інтересом розв'язують їх, розвиваючи творчість, кмітливість під час виконання будь-якого виду робіт.

Список використаних джерел

1. Інноваційний розвиток позашкільної освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»: методичний посібник / А.Е. Бойко, В.В. Вербицький, А.В. Корнієнко, О.В. Литовченко, В.В.Мачуський; за ред. В.В. Мачуського. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 223 с.

2. Ідеї з організації літніх клубів для дітей в громадах з фокусом на інтеграцію дітей-ВПО: DECIDE Summer Club «Ми вдома – в Україні» / Жабенко Л., Гриньова М., Дробот М., Михайлова Т., Скоропляс Т., Задорожна Є., Гусак А. / за заг. ред. Полторак В., Молчанової Ю. Швейцарсько-український проєкт DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», Київ, 2022. 68 с.

3. Липецький О.П. Формування пізнавальної самостійності підлітків у науково-технічних гуртках позашкільних навчальних закладів: автореф. дис. ...к. пед. наук: 13.00.07, Ін-т проблем виховання НАПНУ. Київ, 2013. 19 с.

4. Новації позашкільної освіти / Збірник методичних матеріалів з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти. К: НЕНЦ, 2022. 146 с.

5. Організація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю: метод. посібн. / В. Вербицький. Київ: НЕНЦ, 2025. 403 с.

6. Тихенко Л.В. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в процесі пошуково-дослідницької діяльності в позашкільному навчально-виховному просторі: компетентнісний підхід, еколого-натуралістичний аспект: мет. посібн. Сумського ОЦПО та РТМ. Суми: Університетська книга, 2010. 608 с.

Наталія Ткаченко,
вихователь-методист I категорії
Кролевецького закладу дошкільної
освіти (ясла-садок) №5
Кролевецької міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕТОДИЧНІЙ РОБОТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація:** У статті розглянуто особливості використання інтерактивних технологій в методичній роботі закладу дошкільної освіти, які сприяють розвитку професійних компетентностей сучасного педагога та організації ним освітнього процесу на високому рівні.*

***Ключові слова:** методична робота, професійна компетентність, інтерактивні технології.*

Постановка проблеми. Для розвитку професійної майстерності педагогів, зокрема, вихователів, важливе значення має організація систематичної методичної роботи в закладі дошкільної освіти. Адже, методична робота – це планова діяльність колективу, спрямована на освоєння та вдосконалення існуючих і впровадження нових принципів, форм і методів ефективної організації освітнього процесу, на становлення оптимальних методів досягнення нової якості освітнього процесу.

Загальновідомо, що успіх вирішення завдань, що постають перед сучасним закладом освіти, залежить від того, які форми і методи методичної роботи використовуються з метою сприяння виявленню та розкриттю професійної компетентності, творчості та педагогічної майстерності колективу закладу.

Методична робота – важлива складова педагогічної освіти, що має цілісну систему дій і заходів, орієнтованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу. Розв'язати ці багатопланові завдання можна лише через створення оптимальної системи методичних заходів та надання педагогам прав вільного вибору тих форм, які максимально враховують їхні потреби, запити й інтереси.

Сьогодення вимагає розв'язання в системі методичної роботи таких завдань як розвиток у вихователів умінь і навичок дослідницької діяльності задля неперервного підвищення кваліфікації та вдосконалення педагогічної

майстерності. Тому, як наукова проблема постає питання використання інтерактивних форм організації методичної роботи ЗДО як однієї з умов розвитку педагогічної майстерності вихователя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретичні аспекти методичної роботи в закладах освіти різного рівня висвітлено в працях Г. Беленької, К. Білої, О. Долинної, І. Жерносека, В. Крижко, К. Крутій, Н. Омеляненко, Н. Савінової, Л. Швайкаи, О. Янко, О. Корнеєвої та ін. Науковці розкривають зміст, форми, особливості організації методичної роботи в сучасних закладах дошкільної освіти. Генеза організації методичної роботи у вітчизняній освіті розглянута в працях В. Дородних, А. Єрмоли, Л. Калініної, Г. Литвиненка, Ю. Сирової, Т. Ткачевої та ін.

А.М. Богуш зазначає, що «методична робота – це систематична колективна й індивідуальна діяльність педагогічних кадрів, спрямована на підвищення їхнього науково-теоретичного, загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки й професійної майстерності» [6, с. 9].

О.Л. Корнеєва наголошує, що «методична робота поступово набуває ознак менеджерської діяльності як методиста, так і вихователя – учасника методичної роботи. Для забезпечення відповідності сучасним освітнім вимогам, необхідно організувати постійне набуття професійної компетентності педагогів, яке передбачає: систему диференційованого підходу до професіоналізму діяльності, професіоналізму особистості та творчості вихователя; проектування моделей організації методичної роботи згідно з регіональними умовами та умовами кожного ЗДО» [4, с. 46].

Дошкільна освіта в сучасній Україні зазнала значної модернізації, пов'язаної з оновленням нормативної бази. Тому методична робота в закладі потребує оновлення – застосування особистісно-орієнтованої освіти не тільки стосовно дітей, а і вихователів.

Дослідники порушують питання підвищення професійного рівня вихователів ЗДО в умовах ступеневої підготовки, творчої професійної діяльності, роботи з батьками в умовах дошкільної освіти, інноваційної діяльності в закладах дошкільної освіти, застосування комп'ютерних технологій у роботі з дошкільниками тощо.

Мета статті полягає у розкритті питання використання інтерактивних форм методичної роботи з педагогами як однієї з умов розвитку педагогічної майстерності та професійної компетентності вихователя закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Концепція модернізації освіти ставить завдання досягнення нової, сучасної якості дошкільної освіти, пов'язаної зі створенням умов для розвитку особистості дитини здатної реалізувати себе як частину соціуму. Реалізація окресленого в Національній стратегії розвитку освіти в Україні завдання системного підвищення якості освіти тісно пов'язане із системним і неперервним удосконаленням професійної компетентності педагога.

Розвиток сучасного суспільства диктує особливі умови організації дошкільної освіти, інтенсивне впровадження інновацій, нових технологій і методів роботи з дітьми. У цій ситуації особливо важлива професійна компетентність, основу якої становить особистісний і професійний розвиток педагогів.

Якими ж професійними компетентностями має володіти педагог закладу дошкільної освіти? Це питання чітко розкрито в Професійному стандарті вихователя закладу дошкільної освіти, який був затверджений наказом Міністерства економіки України 19 жовтня 2021 року. Профстандартом визначено шість ключових загальних компетентностей, які мають бути розвинені у вихователів ЗДО, та представлено їхню змістову характеристику. Цей перелік включає: громадянську, соціальну, культурну, лідерську, підприємницьку та етичну компетентності.

Також у Профстандарті вихователя закладу дошкільної освіти наголошується на тому, що безперервний процес навчання сприяє вдосконаленню професійних якостей вихователя та триває впродовж усього періоду його професійної діяльності. Підтримка педагога в цій діяльності та подальший розвиток залежить від ефективності методичної роботи закладу та особливостей її організації.

Постійний зв'язок змісту методичної роботи з результатами роботи педагогів забезпечує безперервний процес удосконалення професійної майстерності кожного вихователя. Однак проблема підвищення професійної майстерності педагогів ЗДО як і раніше залишається однією з найскладніших. Традиційні форми методичної роботи, в яких головне місце відводилось доповідям, виступам втратили своє значення через низький рівень їх ефективності і недостатнього зворотного зв'язку. Тому потрібно використовувати нові, активні форми роботи, яким притаманне залучення педагогів у діяльність та діалог, що передбачає вільний обмін думками.

Активізація творчої діяльності педагога можлива через нетрадиційні, інтерактивні методи і форми роботи з педагогами.

Поняття «інтерактивність», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи й методики навчання», «інтерактивні технології» все більше з'являються в статтях і

наукових працях з педагогіки, у розділах навчальних посібників, що описують процес навчання як спілкування, кооперацію, інтеграцію співробітництва рівноправних учасників.

О. Пометун зазначає, що «інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачену ціль – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність та інтелектуальну спроможність» [8, с. 7].

Інтерактивний означає здатність діяти у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або з ким-небудь (наприклад, людиною). Звідси можна зробити висновки, що інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогічне навчання, під час якого здійснюється взаємодія педагогів чи педагога і керівника методичного заходу. Термін «*інтерактивне навчання*» має декілька трактувань, але найбільш відповідне даній тематиці є таке: інтерактивне навчання – навчання у постійній активній взаємодії його учасників. Відповідно до цього визначення різні засоби активізації взаємодії учасників навчально-пізнавальної діяльності отримали назву «інтерактивні методи», які включають як окремі педагогічні прийоми, так і спеціальні форми проведення методичних заходів.

Інтерактивне навчання передбачає також внутрішньогрупову і міжгрупову активність слухачів. Практично будь-яка інтерактивна технологія «провокує» фізичну, соціальну і пізнавальну активність педагогів і кожна з них значима для досягнення запланованих результатів відповідно до поставлених ігровими, навчальними та розвиваючими цілями.

Фізична активність слухачів відповідає навчальним цілям зміни в фізичному оточенні і в просторовому середовищі, змінює спосіб дії (способи навчальної діяльності) партнерів з ігрової взаємодії, наприклад: змінюють робоче місце, пересідають, роблять презентацію біля дошки, перед аудиторією, працюють в малій групі, беруть участь в пленумі, говорять, пишуть, слухають, творять, малюють, ліплять, виконують ті чи інші фізичні дії для релаксації і т.д.

Соціальна активність учасників інтерактивних ігор проявляється в тому, що педагоги взаємодіють один з одним, використовуючи прийоми і техніки обміну інформацією, способи спілкування з організатором гри, експертами, наприклад: обирають стратегії взаємодії, ставлять питання, відповідають на запитання, обмінюються думками, репліками, коментарями, виступають в ролі «учня», виступають в «ігровий» ролі, виступають в ролі «експерта» або «компетентного судді» і т.д.

Інтерактивні технології - імітаційні та ділові ігри, рольові вправи та тренінги, аналіз ситуацій та ігрове проектування забезпечують для фахівця свого роду «фундамент», з якого починається будівництво нового світу, нового освітнього простору.

Принципи інтерактивних технологій навчання:

- принцип активності – залучення усіх учасників до активного спілкування, обговорення і вирішення задач;
- принцип зворотного зв'язку – заохочення до обговорення висловлених аргументів чи заперечення;
- принцип експерименту – пошук нових шляхів вирішення поставлених задач;
- принцип довіри – довіра між організатором та учасниками заняття, можливість вільно висловлювати свою думку;
- принцип рівності поглядів – не нав'язувати власну позицію, а лише висловлювати свою думку нарівні з іншими учасниками навчального процесу.

Учасники інтерактивного навчання під час різноманітних занять, творчих зустрічей мають перш за все розуміти, що лише активна позиція, ініціативність, співпраця зможуть дати позитивні результати такої діяльності. Тому варто націлювати себе на діяльнісну позицію, в ході якої ставити перед собою освітні завдання, розвивати пізнавальну активність, визначати проблеми, навчатися рефлексії своєї діяльності.

Класифікація інтерактивних технологій.

Активні методики поділяються на:

- Вступні - які дозволяють створювати атмосферу доброзичливості, довіри.
- Основні (ключові)- під час яких розв'язується основна проблема (обговорення, інтерактивні лекції, мозковий штурм, рольові ігри, “кейс стаді”, карусель тощо).
- Завершальні підсумкові (сенкан, вернісаж).
- Допоміжні (енерджайзери) – використовують тоді, коли необхідно зняти напругу, змінити вид діяльності, перейти з одного етапу до іншого.

Дотримання порядку застосування активних методик дозволить спланувати своє заняття більш ефективним, цікавим для слухачів.

Також існує класифікація інтерактивних технологій, які застосовуються з педагогами в ЗДО, відповідно до їх новизни.

Традиційні:

- **Тренінг** - це форма навчання, що передбачає активну участь учасників у процесі, зосереджуючи увагу на практичних навичках.
- **Педагогічна вітальня** - це неформальна зустріч, де педагоги обмінюються досвідом та ідеями у невимушеній атмосфері.
- **Круглий стіл** - метод, що передбачає обговорення певної теми в колі учасників, де кожен має можливість висловити свою думку.
- **Педагогічний ринг** - форма змагання між командами, що дозволяє перевірити знання та навички учасників у різних аспектах педагогіки.
- **Педагогічні ситуації** - використання реальних або змодельованих ситуацій для аналізу та обговорення, що сприяє розвитку критичного мислення.

Нові методи навчання:

- **Союз одностудців** - це група людей, які мають спільні інтереси та цілі, що сприяє обміну ідеями та досвідом.
- **Ділова гра** - метод, що імітує реальні ситуації, дозволяючи учасникам практикувати навички прийняття рішень.
- **Виставка-ярмарок** - платформа для демонстрації досягнень, проєктів та ідей, що стимулює креативність і інновації.
- **Банк ідей** - колекція ідей, які можуть бути використані для вирішення певних проблем або покращення навчального процесу.
- **Майстер клас** - форма навчання, де експерт ділиться своїми знаннями та навичками з учасниками.
- **Творча година** - час, присвячений розвитку творчих здібностей учасників через різноманітні активності.

Новітні методи навчання:

- **Гурток якості** - група, що працює над покращенням якості освітнього процесу через обговорення та аналіз.
- **Педагогічна майстерня** - простір для експериментів та впровадження нових ідей в освітній процес.
- **Квік налаштування** - швидка адаптація навчальних методів до потреб учасників.
- **Коучинг сесія** - індивідуальна або групова сесія, що сприяє розвитку особистісних та професійних навичок.
- **Кейс метод** - аналіз конкретних випадків для розвитку навичок критичного мислення та прийняття рішень.

Отже, методична робота є обов'язковим та важливим складником освітньої діяльності закладу дошкільної освіти. Адже завдяки плануванню та систематичному проведенню різноманітних методичних заходів відбувається постійне професійне удосконалення та зростання майстерності педагогів, розвиток їх творчого потенціалу, що має позитивні наслідки в освітньому процесі. Поміж різних моделей навчання варто надавати перевагу саме інтерактивним, оскільки такі методи передбачають активність особистості під час навчання, що є умовою свідомого засвоєння знань, умінь і навичок, а також формування механізму самореалізації вихователя.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. Навчання педагогів аналізувати педагогічні ситуації в контексті коучингового підходу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. №11. С 23-32.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240с.
3. Інтерактивні семінари для вихователів. Нові формати дошкільної освіти / авт.-упоряд. І.І. Нікітіна. Харків : Вид. група «Основа», 2022. 174 с.
4. Корнеєва О.Л. Організація методичної роботи з вихователями дошкільних навчальних закладів : дис... канд. пед. наук. : 13.00.08. Слов'янськ, 2012. 307с.
5. Літвінова Н., PlafforM. – сучасна форма методичної роботи з педагогами. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. №4. С. 12-20.
6. Методична робота в закладах дошкільної освіти : навч. посіб. / Богуш Алла. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 200 с.
7. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод. посібн. О.І. Пометун, Л.В. Пироженко / за ред.. О.І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004 192 с.

Тетяна Удовиченко,
вихователь-методист Липоводолинського
закладу дошкільної освіти «Веселка»
Липоводолинської селищної ради, Роменського району

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ОНЛАЙН

***Анотація:** У статті розглянуто особливості роботи вихователя закладу дошкільної освіти онлайн, визначено перелік його основних професійних компетентностей для організації взаємодії в дистанційному форматі з вихованцями та батьками, зроблено акцент на його здатність орієнтуватися в інформаційному цифровому просторі і ефективно використовувати інформаційно – комунікаційні технології та електронні освітні ресурси.*

***Ключові слова:** онлайн взаємодія, цифрова компетентність, дистанційне навчання, інформаційно – комунікаційні технології, освітні ресурси, вихователь, батьки і діти, виклики військового стану та карантину*

Постановка проблеми. Коронавірусна пандемія COVID-19, яка нещодавно спіткала людство та введення в Україні воєнного стану внесли корективи у всі сфери суспільного життя. Особливих змін зазнає освітня галузь, зокрема дошкільна, чимало закладів дошкільної освіти не працюють, деякі працюють у звичному режимі або ж із застосуванням форм змішаної форми навчання. Слід відмітити, що війна в країні призвела до виникнення серйозних освітніх втрат, які треба надолужувати. Сьогодні внесло серйозні зміни в освітянське життя та незмінним лишилося те, що усі заклади дошкільної освіти мають працювати заради дітей та забезпечувати їх право на здобуття дошкільної освіти. Така ситуація зумовила пошук нових наукових підходів до здійснення організації освітнього процесу, що мають відповідати сучасним викликам сьогодення. Сучасний світ мінливий, швидкоплинний та непередбачуваний і потребує від педагогів закладів дошкільної освіти умінь миттєво пристосовуватися до нових вимог, умов, змінювати аспекти професійної діяльності, наповнюючи їх мобільністю, гнучкістю та творчістю. Виходячи зі стану безпекових ситуацій в тому чи іншому регіоні вихователі закладів дошкільної освіти повинні повсякчас бути готовими до переведення своєї роботи з вихованцями в дистанційний формат активної взаємодії. Для того, щоб даний процес взаємодії був цікавим, дієвим та результативним, педагог повинен володіти необхідними інформаційно –

комунікаційними технологіями, бути медіа грамотним та компетентним у різноманітні цифрового освітнього простору, адже все це є ключовою ознакою його професійної майстерності. Тому, щоб «іти у ногу з часом» сучасному вихователю потрібно постійно підвищувати свою цифрову компетентність і застосувати спеціальні дієві інструменти для організації дистанційної комунікації з вихованцями та їх батьками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування необхідності розвитку цифрової компетентності відображено в нормативно - правових документах Кабінетом Міністрів України у 2021 р. схвалено Концепцією розвитку цифрових компетентностей. У документі під цифровою компетентністю розуміється динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, здійснювати професійну чи освітню діяльність із використанням цифрових інструментів [1]. У Законі України «Про освіту» інформаційно – комунікаційна компетентність визначається однією з ключових – поміж інших компетентностей [2]. Законом України «Про національну програму інформатизації» передбачено формування та розвиток інтелектуального потенціалу удосконалення форм і змісту освітнього процесу, упровадження комп'ютерних методів навчання [3]. Інформаційно – комунікаційна компетентність в офіційному журналі Європейського союзу визначається як одна з ключових за результатами спеціальної комісії Європарламенту щодо визначення ключових компетентностей у Європі у XXI ст. [4]. У документі Digital Competency Framework Канади (2019 р.) цифрова компетентність пояснюється як «здатність знаходити, організовувати, розуміти, оцінювати, створювати та поширювати інформацію за допомогою цифрових технологій». Цифрова компетентність у документі розглядається як багатогранна компетентність, що включає навички використання ІКТ, соціальні та когнітивні навички, етики та взаємодії з оточуючими [5]. У Законі України «Про дошкільну освіту» [№ 4059-IX від 19.11.2024](#) ст.21. Права та обов'язки педагогічних працівників у п. 2 зазначено, що педагогічні працівники закладу дошкільної освіти також зобов'язані турбуватися про вдосконалення цифрових навичок [6]. У Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти», затвердженого Наказом Міністерства економіки України від 19 жовтня 2021 року № 755-21 в розділі 5 переліку трудових функцій та професійних компетентностей у підрозділі професійний розвиток та самовдосконалення окреслено інформаційно - комунікаційну компетентність як здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здатність ефективно використовувати інформаційно – комунікаційні

технології та електронні освітні ресурси в професійній діяльності та здатність дотримуватися правил безпечної поведінки в цифровому просторі [7].

Дослідження проблеми дистанційного навчання відображено у працях багатьох науковців. Аналіз наукових джерел свідчить, що більшість дослідників відзначають певне різноманіття принципів організації, побудови та реалізації дистанційного навчання (В. Биков, Д. Богоявленська, А. Іванніков). Окремі аспекти щодо змісту та організації дистанційного навчання досліджували М. Бесєдіна, К. Власенко, В. Гура. Основні вимоги до дистанційної освіти розкрито у працях М. Карпенка, Є. Рибалко, А. Хуторського та ін. У галузі психології використання технологій дистанційного навчання у навчально-виховному процесі зроблено значний вклад такими науковцями, як М. Смільсон, В. Моляко, Н. Чепелева, Л. Карамушка та ін. Інші проблеми дистанційної освіти досліджувалися різними науковцями – психологічні особливості побудови освітнього процесу із застосуванням дистанційних освітніх технологій (Є. Підчасовий), психолого-педагогічні особливості проектування віртуального освітнього середовища (Л. Боремчук та Т. Варзар).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми дистанційного навчання, свідчить, що сучасні науковці висвітлюють різнопланові напрями її формування, приділяють значну увагу проблемі упровадження дистанційних технологій у освітній процес та необхідності володіння педагогами

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних та практичних особливостей роботи вихователя закладу дошкільної освіти в онлайн форматі під час дистанційної взаємодії з вихованцями та батьками; висвітленні та розкритті сутності застосування різноманітних форм, способів та інструментів онлайн комунікації між учасниками дистанційної взаємодії; акцентуванні уваги на позитивні аспекти та можливі недоліки в онлайн роботі вихователя; наголошенні на актуальності та популяризації досвіду залучення дітей дошкільного віку до навчання в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Сутність поняття «дистанційне навчання дітей дошкільного віку» полягає в організації партнерської освітньої взаємодії в умовах віддаленості вихователя від дітей та їх батьків (дорослих, які доглядають за дітьми), що функціонує синхронно та/чи асинхронно на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікативних (цифрових) технологій. В Україні на даний розроблено ряд положень, які регулюють дистанційну освіту, а саме: Положення про дистанційне навчання (2013), Положення про електронні освітні ресурси

(2019) та ряд положень про дистанційну форму навчання у різних ланках освіти. В Методичних рекомендаціях щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану зазначається, що на період воєнного стану в організації освітнього процесу з дітьми будь - якої вікової групи наскрізною має бути ідея солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку. До виходу цього листа МОН, регулювання організаційного та науково-методичного забезпечення впровадження дистанційного навчання в дошкільній освіті не було. Всі ініціативи дошкільних педагогів та освітніх організацій мали спонтанний та несистемний характер, хоча спроби, як свідчать інформаційні джерела, регулювати цей процес на різних рівнях – державному, регіональному, місцевому та локальному (ЗДО) – все ж таки спостерігалися.

Дистанційна освіта, маючи в своєму арсеналі сукупність інформаційних технологій та методик викладання, в умовах воєнного стану може надавати освітні послуги без присутності здобувачів у навчальному закладі. Вихователь закладу дошкільної освіти на період запровадження дистанційного навчання повинен застосувати усі можливі засоби та способи комунікації з батьками та вихованцями з використанням технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах. Відповідно, педагоги дошкільних установ повинні бути забезпечені спеціалізованим програмним оснащенням та засобами інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі мережею Інтернет. У свою чергу діти також за допомогою батьків, асистентів, доглядальників повинні мати доступ до відповідних пристроїв та інтернет-ресурсів.

Основною рисою дистанційного навчання є одночасна інтерактивна взаємодія педагога з дітьми та дорослими, які за ними доглядають, виокремлення часу в усіх партнерів освітньої взаємодії для освоєння дитиною пізнавального матеріалу, консультативного супроводу тощо. Позитивними сторонами дистанційного навчання в дошкільному закладі є надання освітніх послуг на відстані, легке залучення додаткових інформаційних джерел, що поглиблюють, унаочнюють, збагачують тему заняття або вид діяльності. Основними ж недоліками є:

- ненадійне або відсутнє технічне оснащення в умовах воєнного стану;
- переформатування міжособистісної взаємодії вихователя з дітьми та дорослими, які за ними доглядають;
- недостатня інформаційно-технічна грамотність вихователів ЗДО;

- спонтанне (самостійне) перенавчання педагогічних працівників, оволодіння ними новими компетентностями, що необхідні для спілкування в режимі відеозв'язку, недостатньої чи відсутньої візуальної, емоційної та психологічної комунікації зі здобувачами освіти.

Вихователі повинні мати сукупність засобів надання дистанційного навчання, зокрема:

-засоби надання освітнього матеріалу;

- засоби моніторингу якості дистанційної освіти дошкільників (система постійних відео-, фотозвітів, спостережень, оцінки та прогнозу змін стану сформованості тої чи іншої компетентності);

- засоби консультації дитини та її батьків;

- засоби інтерактивної співпраці вихователя, дитини і дорослих, які несуть відповідальність за її освіченість;

- можливість швидкого доповнення інформаційних ресурсів новою інформацією, коригування помилок тощо.

Сутність дистанційного навчання в закладі дошкільної освіти полягає в тому, щоб забезпечити продуктивну взаємодію між учасниками освітнього процесу, зокрема, комунікацію між вихователем, дітьми, батьками (або особами, які їх замінюють) та дітей між собою. Сталих вимог щодо здійснення дистанційного чи змішаного навчання немає, оскільки кожен педагог, маючи право на академічну свободу, творчо підходить до цієї роботи відповідно до вимог освітньої програми розвитку дітей своєї групи, їхніх вікових та індивідуальних особливостей, сформованих міжособистісних взаємин як із дітьми, так і їхніми батьками [8].

Під час дистанційного навчання вихователь залучає батьків до освітнього процесу, надає їм педагогічну підтримку, допомагає в пошуку актуальної інформації, можливостей продуктивно проводити дозвілля з дітьми. Для роботи у віддаленому режимі багато хто з педагогів створює закриту спільноту в Messenger, WhatsApp, Viber, Facebook, де адміністраторами є вихователі. Це – найбільш зручний спосіб онлайн-взаємодії з батьками. Такі чати можуть бути створені в усіх без винятку вікових групах. Щодо використання Інтернет ресурсів у роботі з батьками, педагог визначає час і платформу (Viber, Skype, Zoom, Google Meet та ін.) для подальшого онлайн-спілкування, а також дбає про забезпечення зворотного зв'язку з іншими фахівцями, які працюватимуть із дітьми (інструктором з фізкультури, музичним керівником, асистентом вихователя, практичним психологом, учителем-логопедом та ін.).

Для оцінки рівня навченості та розвитку дітей, здійснення моніторингу їх знань, умінь та навичок педагог створює електронну пошту або ж використовує різні соціальні мережі де забезпечує у вигляді порт фоліо накопичення фото - та відео - звітів виконаних завдань та робіт дітей.

Під час організації в закладі дошкільної освіти змішаного формату роботи, вихователь використовує синхронний та асинхронний формат роботи. За синхронного формату батьки отримують інформацію від педагога або інших фахівців, діти виконують завдання вдома, а на заняттях у приміщенні дитсадку здійснюється вдосконалення вмінь і навиків дітей. Асинхронний онлайн-формат передбачає онлайн-роботу вихователя, інших фахівців і дитини, батьків у різний час. Інформація передається із використанням електронної пошти, заздалегідь підготовлених і розміщених аудіо- та відеозаписів тощо. Педагоги або інші фахівці викладають у мережу навчальний матеріал (завдання, ігри тощо). Доступ до нього дитина/батьки мають у будь-який зручний час (робота онлайн без спілкування в режимі реального часу). Реалізація у таких видах діяльності: запис відеозанять; документи, вебсторінка, вебсайт; блоги; форуми; освітні платформи; опитування.

Для зручності дітей та батьків вихователі можуть розміщувати контент навчальних і розвивальних матеріалів вміщеним на одній онлайн-платформі. Зокрема, це може бути власно створений веб – сайт, який може містити різні рубрики, окремі для дітей, батьків, педагогів з використанням різних онлайн-платформ. Вихователі використовують і безкоштовні й доступні хмарні сервіси, зокрема: Google Suite for Education Dropbox Microsoft OneDrive та ін., що дає змогу реалізовувати авторські методичні задуми, створювати навчальні курси, гнучко розподіляючи контент між онлайн- та офлайнчастинами, диференціювати навчальні завдання, проводити онлайн-заняття, оперативно надавати зворотний зв'язок, відстежувати динаміку розвитку кожної дитини, створювати та наповнювати особистісно-професійне портфоліо.

Висновки. Отже, зважаючи на потребу організації дистанційного формату навчання в закладі дошкільної освіти (відповідно до безпекової ситуації), вихователі повинні зважити на чіткі організаційні моменти і моменти безпосередньої активної взаємодії з відповідним контингентом батьків та вихованців. Якщо така співпраця буде налагоджена, то діти матимуть змогу повноцінно отримувати послуги дошкільної освіти, в свою чергу повноцінно розвиватися, це надасть змогу запобігти виникненню освітніх втрат. А для цього педагог повинен максимально володіти всіма необхідними інформаційно –

комунікативними компетентностями, мати системні знання щодо можливостей та способів використання цифрових інструментів в освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 1 берез. 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p#Text> (дата звернення: 28.03.2025)
2. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%25D0%25B2%25D1%2580%23Text> (дата звернення: 28.03.2025)
3. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 28.03.2025)
5. Key competences for lifelong learning – a european reference framework. (2018). *Official Journal of the European Union*, 47. URL: <https://www.google.com/search?q=https://www.eursec.eu/BasicTexts/2018-09-D-69-en-1.pdf> (дата звернення: 28.03.2025)
6. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III. URL: <https://www.google.com/search?q=https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14%23Text> (дата звернення: 28.03.2025)
7. Про затвердження Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : Наказ Міністерства Економіки України від 19 жовт. 2021 р. № 755-21. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 28.03.2025)
8. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квіт. 2013 р. № 466 (зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки України від 01.06.2013 № 660, від 14.07.2015 № 761, від 08.09.2020 № 1115). URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 28.03.2025)
9. Рекомендації щодо забезпечення якості дошкільної освіти України в умовах карантину. URL: <http://surl.li/eukur> (дата звернення: 28.03.2025)

Вячеслав Харьков,
викладач вищої категорії інформатики та
інформаційних технологій Державного
навчального закладу «Сумське вище
професійне училище будівництва та
автотранспорту»

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЇ СЛЮСАР З РЕМОНТУ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

***Анотація:** У статті розглянуто напрями використання інформаційно-комунікаційних технологій у професії слюсар з ремонту колісних транспортних засобів та під час підготовки фахівців за цією професією.*

***Ключові слова:** інформаційно-комунікаційні технології, цифрова компетентність, слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, імерсивні технології, штучний інтелект.*

Стрімкий розвиток різноманітних засобів передачі інформації та комп'ютерних технологій забезпечив перехід людства на нову сходинку свого розвитку. Рівень запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійну діяльність стрімко зростає, що дає можливість виконувати великий обсяг професійних завдань за менший проміжок часу та підвищує ефективність професійної діяльності.

Сучасні автомобілі оснащені складними електронними та діагностичними системами, що вимагає від фахівців з ремонту (професія «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів») не лише традиційних навичок роботи з механічними й електричними компонентами автомобіля, а й глибокого знання цифрових технологій. Проблема полягає у недостатньому рівні впровадження та адаптації інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес підготовки слюсарів з ремонту колісних транспортних засобів, розвитку цифрової компетентності, практичному використанні на станціях технічного обслуговування автомобілів, особливо в умовах малих підприємств. Важливість розгляду цієї проблеми обумовлена необхідністю підвищення рівня впровадження цифрових рішень при підготовці фахівців з діагностики, обслуговування та ремонту транспортних засобів.

Метою статті є аналіз можливостей впровадження ІКТ у роботу слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів і розвиток цифрової компетентності при підготовці фахівців цієї професії.

Аналізуючи можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів, можна виділити наступні напрямки:

1. Прикладне програмне забезпечення;
2. Комунікаційне обладнання та гаджети;
3. Інтернет-технології;
4. Імерсивні технології;
5. Штучний інтелект;
6. Кібербезпека.

Прикладне програмне забезпечення є невід'ємною частиною роботи сучасного слюсаря з ремонту автомобілів.

Одним із ключових аспектів роботи слюсаря є діагностика транспортних засобів. Для цього широко застосовуються спеціалізовані програми, які дозволяють:

- зчитувати та аналізувати коди помилок, здійснювати моніторинг параметрів роботи та калібрування систем автомобіля;
- виконувати комплексну діагностику транспортного засобу;
- забезпечувати доступ до схем технічного обслуговування, електричних схем, посібників з ремонту та усунення несправностей, каталогу запчастин;
- ефективно виконувати роботи з техобслуговування, сервісу та ремонту авто.

Наступна група програм забезпечує планування технічного обслуговування. За допомогою таких програм можна створювати графіки регулярного технічного обслуговування та відстежувати їх виконання.

Програмне забезпечення для проєктування та моделювання допомагає слюсарям проєктувати та моделювати деталі, які можуть знадобитися для ремонту або модернізації транспортного засобу. Слюсар може створювати тривимірні моделі деталей, які потім виготовляються на 3D-принтерах.

ERP-системи - програми для управління ресурсами автосервісу - дозволяють здійснювати різні адміністративні задачі:

- ведення обліку клієнтів та замовлень з ремонту й обслуговування;
- ведення історії ремонтних впливів на автомобіль клієнта;
- облік запчастин, управління запасами, замовлення запчастин;

- автоматизація створення заказ-нарядів, накладних, квитанцій та інших документів, необхідних для функціонування підприємства.

3D-автотюнінг — це можливість візуалізувати бажане вдосконалення автомобіля за допомогою відповідного програмного забезпечення. Можна дізнатися, як виглядатиме машина з новим салоном, в іншому кольорі, з незвичайним багажником або бампером; дає можливість змінити зовнішній вигляд коліс, дисків, підібрати колір тонування фар і скла.

Офісне програмне забезпечення: текстові редактори, електронні таблиці, програми для презентацій.

Найбільш популярним комунікаційним обладнанням є сучасні смартфони та планшети, які дозволяють слюсарям мати доступ до необхідної інформації в будь-який час та в будь-якому місці. Різноманітні додатки в сукупності з бездротовими технологіями та доступом до мережі Інтернет дозволяють проводити діагностику автомобіля, роботу з клієнтами, консультації з колегами, доступ до технічної документації та бази запчастин, перегляд відеоінструкцій.

До гаджетів можна віднести діагностичні сканери, тобто пристрої для підключення до електронних блоків управління автомобіля (дилерські автосканери, OBD2 адаптери, мультимарочні сканери) та інші гаджети: ендоскопи, цифрові пірометри, шумоміри, товщиноміри, цифрові тестери для гальмівної та паливної систем.

Доступ до ресурсів мережі Інтернет відкриває нові можливості. Використання онлайн-ресурсів дозволяє швидко знаходити необхідну інформацію, таку як бази даних з технічної документації автомобілів та відеоуроки з ремонту.

Багато виробників автомобілів пропонують онлайн-курси для підвищення кваліфікації слюсарів.

Хмарні сервіси дозволяють зберігати та обмінюватися важливими документами та даними.

Онлайн-каталоги та системи електронного документообігу забезпечують швидке й зручне замовлення необхідних запчастин.

Створення і підтримка вебсайту (сторінок у соціальних мережах) дають можливість для залучення клієнтів, розширення бізнесу та підвищення рівня обслуговування.

Спілкування з клієнтами за допомогою месенджерів та соціальних мереж забезпечує швидке надання їм інформації щодо статусу виконання ремонтних робіт, акцій, необхідності технічного обслуговування, а також є інструментом для

передачі фото- та відеоматеріалів про стан виконання ремонту, необхідні запчастини, здійснення фото- і відеозйомки виявлених дефектів та процесу ремонту.

Імерсивні технології, такі як доповнена реальність (AR — Augmented Reality) та віртуальна реальність (VR — Virtual Reality), поступово перетворюються на інноваційний інструмент у багатьох галузях, і автомобільна промисловість не є винятком. Впровадження віртуальної та доповненої реальності в процес ремонту автомобілів відкриває нові можливості для підвищення ефективності, точності та зручності роботи слюсарів.

Технологія доповненої реальності дозволяє накладати цифрову інформацію на реальні об'єкти. Завдяки AR-системам слюсар може в реальному часі здійснювати:

- візуалізацію інструкцій: замість традиційних паперових мануалів або складних схем, AR дозволяє проєктувати інтерактивні 3D-інструкції прямо на деталі автомобіля, наприклад, проєктування електричних схем прямо на двигун або панель приладів. Це значно спрощує розуміння процесу ремонту, особливо для складних вузлів;
- швидку ідентифікацію деталей шляхом розпізнавання зображень для ідентифікації деталей автомобіля, що допомагає уникнути помилок при заміні деталей;
- дистанційну підтримку шляхом встановлення відеочату з експертом. За допомогою AR експерти можуть бачити те саме, що бачить механік на місці ремонту. Це дозволяє йому надавати точні інструкції та підказки в режимі реального часу.

Віртуальна реальність дає можливість створювати інтерактивні симулятори, які імітують різні ситуації, що виникають під час ремонту. Такі симулятори використовуються для навчання і тренування персоналу на віртуальних моделях автомобілів, не пошкоджуючи реальне обладнання.

Технології AR і VR ще розвиваються, їхній потенціал для трансформації автомобільного сервісу є перспективним, але в переважній більшості такі технології будуть доступні лише на великих авторизованих сервісах.

Штучний інтелект (ШІ) поступово проникає у всі сфери нашого життя, і для професії слюсара цей технологічний прорив відкриває нові можливості та виклики.

ШІ-системи можуть аналізувати великі обсяги даних з датчиків автомобіля, виявляючи навіть найменші відхилення від норми. Це дозволяє проводити більш

точну та швидко діагностику несправностей, прогнозувати потенційні поломки до того, як вони стануть критичними. На основі цих висновків можна проводити профілактичне обслуговування та уникати несподіваних поломок.

За допомогою машинного навчання ШІ може ідентифікувати різні звуки, які видає автомобіль під час роботи, що дозволяє точно визначити джерело шуму та швидко усунути проблему.

ШІ-алгоритми можуть аналізувати історичні дані про ремонтні роботи та пропонувати оптимальні рішення для конкретного випадку, автоматично підбирати необхідні запчастини для ремонту на основі даних про модель автомобіля та ідентифікованих несправностей.

Використання ШІ в автосервісі відкриває нові можливості для підвищення ефективності, точності та якості обслуговування клієнтів. Однак для успішного впровадження цих технологій необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних з безпекою даних, кіберзахистом та підготовкою персоналу.

З розвитком технологій автомобілі стають все більш інтелектуальними, з'являється все більше електронних систем, які керують різними функціями автомобіля. Це відкриває нові можливості для хакерів, які можуть отримати доступ до цих систем і завдати шкоди як автомобілю, так і його власнику.

Основними ризиками є втрата персональних даних клієнтів та отримання віддаленого доступу до електронних систем автомобіля з подальшою зміною його налаштувань.

Отже, кібербезпека в автосервісах - це постійний процес, який вимагає постійної уваги та інвестицій.

Висновок. Інформаційно-комунікаційні технології відіграють важливу роль у професії слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів. Вони дозволяють швидко й точно виявляти несправності, забезпечують доступ до актуальної інформації та підвищують ефективність роботи. Інтеграція ІКТ у робочий процес стає запорукою конкурентоспроможності та професійного розвитку в сучасних умовах.

Розвиток технологій продовжує відкривати нові можливості для цієї професії, тому важливо стежити за інноваціями та впроваджувати їх у процес підготовки кваліфікованого робітника та повсякденну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Кисликов В. Ф., Лущик В. В. Будова й експлуатація автомобілів : підручник. 7-ме вид. Київ : Либідь, 2013. 400 с.

2. Комп'ютерно-інформаційні технології автосервісу. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmbt/2023kashkanov,kuzhel_komp-inf_tech_n_avtoserv/p3.html (дата звернення: 15.02.2025).
3. Комп'ютерна діагностика автомобіля. URL: <https://cutt.ly/6rzg7Hbz> (дата звернення: 05.02.2025).
4. Мобільний додаток для автосервісу. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/prilozheniya-dlya-avtoservisa> (дата звернення: 10.02.2025).
5. Рибіцький О., Голян В., Голян Н., Дудар З., Калиниченко О., Нікітін Д. Використання технології OBD-2 для діагностики автомобілів та її використання в інформаційній системі. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Системний аналіз, управління та інформаційні технології*. 2023. № 1 (9). С. 97–103. URL: <https://doi.org/10.20998/2079-0023.2023.01.15> (дата звернення: 20.02.2025).

Тетяна Чорнобровкіна
вихователь І категорії Путивльський
заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №4
Наталія Клименко
практичний психолог КЗЦПР
Путивльської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація:** У статті розглянуто використання цифрових технологій у закладах дошкільної освіти, розкрито питання застосування сучасних методів та форм взаємодії з метою забезпечення якості та доступності дошкільної освіти.*

***Ключові слова:** цифрові технології, дошкільний вік, інформаційно-комунікаційні технології, заклад дошкільної освіти, навчання.*

Постановка проблеми. Використання цифрових технологій відкриває безліч можливостей, але разом із тим і породжує низку важливих проблем, які потребують осмислення та вирішення. Незважаючи на зростаючу проникність цифрових технологій, існує значний розрив між тими, хто має доступ до якісного інтернету, сучасних пристроїв та цифрової грамотності, й тими, хто цього

позбавлений. Надмірне використання цифрових пристроїв може призводити до проблем із концентрацією уваги, погіршенням пам'яті, розвитку залежностей, тривожності та депресії. Цифрове середовище стало сприятливим для поширення фейкових новин, пропаганди та маніпулятивних технік, що може мати серйозні наслідки для суспільної думки, політичних процесів та соціальної стабільності. Залежність від технологій та втрата аналогових навичок: надмірна залежність від цифрових інструментів призводить до втрати важливих аналогових навичок, таких як письмо від руки, критичне мислення без підказок, міжособистісна комунікація "віч-на-віч" тощо.

Цифрові технології швидко інтегруються в освітні простори закладів дошкільної освіти, відкривають нові можливості педагогам для ефективної організації взаємодії усіх учасників освітнього процесу. Цифровізація набуває глобальних масштабів. Якісні зміни змісту, структури освітнього процесу, упровадження дистанційних технологій характеризують сучасний етап розвитку дошкільної освіти. У зв'язку з цим проблема вивчення потенціалу цифрових технологій та можливостей їх використання в закладах дошкільної освіти стає все більш актуальною.

Аналіз останніх публікацій. На необхідності цифровізації освітньої сфери акцентовано увагу в низці нормативно-правових документів. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція), який ґрунтується на основних положеннях Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», введено освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. «Комп'ютерна грамота», що передбачає формування та розвиток цифрової компетентності дошкільника [1]. Різні аспекти впровадження цифровізації в освітній простір стали предметом дослідження зарубіжних (С. Bassett, С. Gere, G. Creeber, M. Deuze, J. Stommel, M. Hand) та вітчизняних (В. Биков, Д. Галкін, М. Жалдак, М. Лещенко, П. Матюшко, О. Овчарук, В. Ребрина, О. Стрижак, М. Шишкіна, А. Яцишин) науковців. Формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності вихователів дошкільних закладів присвячено праці С. Дяченко, Т. Котик, І. Таран та ін. [2].

Метою статті є висвітлення та аналіз процесу використання цифрових технологій у закладах дошкільної освіти, а також характеристика основних цифрових технологій для підвищення ефективності та продуктивності освітнього процесу в цих закладах.

У сучасному світі цифрові технології стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Вони змінюють спосіб нашого спілкування, освіти, дозвілля. Цифрові технології стрімко увійшли в освітній процес, більше уваги

приділяється впровадженню інноваційних рішень у дошкільну освіту, адже саме в цьому віці дитина формує перше уявлення про світ, засвоює базові навички та розвиває інтерес до пізнання.

Дошкільний вік — один із найважливіших етапів розвитку дитини. Саме в цей час формується фундамент для подальшого навчання, соціального розвитку та світосприйняття. Діти дошкільного віку чутливі до нової інформації, мають активну пізнавальну діяльність і неймовірну здатність до навчання через гру, спостереження та експеримент. Відбувається активне формування мовлення, мислення, емоційної сфери, соціальних та комунікативних навичок. Цифрові технології, за умови їх грамотного використання, можуть значно підсилити ефективність навчального процесу та зробити його більш доступним, цікавим і різноманітним.

Цифрові технології стають потужним ресурсом для розвитку таких важливих якостей дошкільнят, як:

- допитливість і спостережливість;
- логічне мислення;
- мовлення та словниковий запас;
- творча уява;
- дрібна моторика.

Цифрові технології можуть використовуватися на всіх етапах навчання та виховання:

- **пошук та представлення інформації:** використання пошукових систем, онлайн-енциклопедій, баз даних; створення мультимедійних презентацій, інфографіки, відеороликів.

- **інтерактивне навчання:** робота з інтерактивними дошками, освітніми платформами (наприклад, Kahoot!, Quizlet, LearningApps, Padlet, Wordart).

Цифрові технології стають все більш поширеними і в дошкільній освіті, пропонуючи нові можливості для навчання та розвитку малюків. Ось деякі з них:

- **розвиваючі мобільні додатки та ігри,** розроблені спеціально для дошкільнят. Вони допомагають у навчанні літер, цифр, форм, кольорів, а також розвивають логічне мислення, пам'ять, увагу та дрібну моторику.

- **інтерактивні плакати та дошки** можуть відображати навчальний контент у цікавій та візуальній формі, залучаючи дітей до активної участі в процесі навчання.

- **планшети** можуть використовуватися для перегляду освітніх відео, прослуховування аудіокниг, малювання та виконання інтерактивних завдань. Важливо контролювати час використання та обирати якісний контент.

- **робототехніка для малюків** — це прості програмовані роботи та конструктори, які допомагають дітям в ігровій формі знайомитися з основами програмування, розвивають просторове мислення та творчість.

- **вебсайти та платформи**, які пропонують різноманітні інтерактивні вправи, ігри та завдання для дошкільнят з різних предметів.

- **відео та мультфільми освітнього спрямування** можуть бути корисним інструментом для знайомства дітей з навколишнім світом, новими поняттями та ідеями.

- **графічні планшети та прості програми для малювання** допомагають розвивати творчі здібності та уяву дітей.

- За допомогою цифрових технологій педагоги можуть:

- створювати цікаві заняття з використанням презентацій, інтерактивних екранів або проєкторів;

- використовувати електронні методички, навчальні платформи та програми (наприклад, LearningApps, ClassDojo, Twinkl, Canva);

- демонструвати навчальні відео, анімації та звукові ефекти для кращого сприйняття матеріалу;

- проводити інтерактивні заняття з руханками, музичним супроводом, вправами на логіку;

- знаходити нові практики й методи.

Онлайн-платформи, які використовуються в закладах дошкільньої освіти, хоча їхнє застосування потребує адаптації до вікових особливостей дітей:

- **Padlet** - використовується для створення віртуальної дошки з можливістю спільного редагування під час проведення «мозкового штурму», узагальнення й систематизації знань, рефлексії; для розміщення навчальної інформації або завдань для її пошуку; для організації спільної діяльності [3].

- **Wordart** - вебсервіс для створення хмари слів та практичних ігор-вправ на перевірку та закріплення знань, що сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації [3].

- **Kahoot!** - це ігрова навчальна платформа, яка дозволяє створювати та проводити вікторини, опитування та дискусії у веселій та інтерактивній формі. Може використовуватися для коротких, візуально насичених вікторин на

закріплення простих тем (наприклад, кольори, форми, тварини). Важливо використовувати великі та чіткі зображення, керувати процесом на загальному екрані, а діти відповідати усно або за допомогою простих натискань на інтерактивній дошці. Режим командної гри може сприяти розвитку співпраці.

- **Quizlet** - платформа використовується для створення та використання навчальних карток (flashcards), ігор та вправ для вивчення та запам'ятовування інформації. Може використовуватися для створення візуальних карток зі словами, зображеннями предметів, тварин тощо. Функція "Match" (зіставлення) може бути адаптована для простих ігор на відповідність (наприклад, зображення та назва). Функція "Learn" (вивчення) може використовуватися для повторення вивченого матеріалу за допомогою візуальних підказок. Важливо, щоб картки були яскравими та зрозумілими для дітей. Вихователь може використовувати Quizlet як інструмент для підготовки наочних матеріалів та інтерактивних вправ.

- **LearningApps** - онлайн-сервіс для створення інтерактивних навчальних вправ різних типів (знайди пару, класифікація, послідовність, вікторина, пазли тощо). Пропонує широкий вибір шаблонів, які можна адаптувати для дошкільнят, використовуючи зображення та аудіо. Можна створювати прості вправи на закріплення знань про кольори, форми, числа, літери, тварин тощо. Інтерактивні пазли та ігри на відповідність можуть бути цікавими та корисними для розвитку логічного мислення та уваги. Вихователь може створювати власні вправи або використовувати вже готові, адаптуючи їх до потреб групи.

- **Дія. Цифрова освіта** - Міністерством цифрової трансформації України спільно з вітчизняними і міжнародними експертами та партнерами створено Національну онлайн-платформу з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта», на якій безкоштовно можуть пройти навчання батьки дітей, педагоги. На платформі розміщені освітні серіали. Здобуті навички допоможуть ефективно та безпечно застосовувати технології в роботі й навчанні, підвищувати професійний та особистісний розвиток [4, 5].

Мультимедійна презентація - це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, діаграми та графіки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відеофрагменти й анімацію, тривимірну графіку. Основною відмінністю презентацій від інших способів подання інформації є їх особлива насиченість змістом та інтерактивність, тобто здатність певним чином змінюватися й реагувати на дії користувача. Переваги мультимедійної презентації:

- уточнює матеріали, що презентують;

- підвищує оперативність і об'єктивність оцінювання результатів наукового дослідження;

- гарантує безперервний зв'язок;
- сприяє розвитку продуктивних, творчих функцій мислення.

Головна мета презентаційного повідомлення - донести потрібну інформацію. Презентації створюються в програмах Microsoft Office Power Point або Canva [4].

Висновок. Цифрові технології є потужним інструментом, здатним суттєво підвищити якість та ефективність освіти. Вони відкривають двері до нових форм навчання, роблять його більш доступним, інтерактивним та персоналізованим. Успішне майбутнє освіти неможливе без гармонійного поєднання перевірених часом педагогічних підходів та інноваційних цифрових рішень.

Важливо пам'ятати, що цифрові технології повинні бути лише одним з інструментів у навчанні дошкільнят і не замінити живе спілкування, ігри на свіжому повітрі та інші важливі види діяльності. Головне – це збалансований підхід та контроль з боку дорослих.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <http://bit.do/fPRLK> (дата звернення: 05.04.2025).
2. Колеснікова І. В., Орлова О. А. Інноваційна педагогіка. Цифровізація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти // Випуск 50. Том 2. 2022. УДК 373.2:004.
3. Ковбасюк Т., Паніна Л. Використання сучасних освітніх інструментів для підвищення рівня цифрової компетентності педагога НУШ URL: <https://medialiteracy.org.ua/vykorystannya-suchasnyh-osvitnih-instrumentiv-dlya-pidvyshhennya-rivnya-tsyfrovoi-kompetentnosti-pedagoga-nush/> (дата звернення: 05.04.2025).
4. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/> (дата звернення: 05.04.2025).
5. Технології в дошкільній освіті. Методичні рекомендації для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти / Укладачі: Доценко С.О, Холтобіна О.У. Харків. Ч 1. 2022. 152 с.

Шатських Наталія Сергіївна
викладач спеціальної підготовки
професій ресторанного сервісу та харчових технологій
ДПТНЗ «Шосткинське ВПУ»

Антонченко Марія Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри освітніх та інформаційних технологій
КЗ СОІППО

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ

***Анотація:** У статті проаналізовано роль цифрових технологій у професійно-технічній освіті, необхідність осмислення та оптимізації використання цифрових інструментів в освітньому процесі, необхідність розвитку інформаційно-цифрової компетентності педагогів, прогалини та нерозв'язані питання під час використання цифрових технологій в освітньому процесі.*

***Ключові слова:** цифрові технології, інформаційно-цифрова компетентність, дистанційне навчання, цифрові платформи, цифрові інструменти.*

***Постановка проблеми.** Актуальність впровадження цифрових інструментів в освіті є безсумнівною, проте емпіричні дані щодо їхньої реальної ефективності та впливу на різні аспекти навчального процесу, такі як засвоєння знань, розвиток навичок та залученість учнів, доволі часто є фрагментарними та суперечливими. Широке застосування цифрових інструментів в професійній (професійно-технічній) освіті відкриває нові можливості, але водночас супроводжується низкою потенційних викликів та ризиків, включаючи цифрову нерівність, проблеми з інформаційною безпекою, залежність від технологій та необхідність переосмислення педагогічних підходів. Постає проблема визначення оптимальних моделей інтеграції цифрових інструментів, які б забезпечували ґрунтовне підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти та відповідали потребам сучасного освітнього середовища, виявлення та аналізу ключових бар'єрів та негативних наслідків інтеграції цифрових інструментів в освітній процес з метою розробки стратегій їхнього ефективного подолання та мінімізації.*

Аналіз останніх публікацій. Проблему використання цифрових технологій в освітньому процесі розглядали у своїх працях вітчизняні дослідники В.П. Безпалько, В. Ю. Биков, М. Ю. Бухаркіна, Р. С. Гуревич, М. І. Жалдак, М.Ю. Кадемія, О. В. Кареліна, Є. Д. Патаракін, Л. С. Шевченко, І. Ю. Шахіна, Антонюк Д. С. Вакалюк Т. А. та інші [2, с.59].

Проблемі використання цифрових освітніх ресурсів приділяли увагу багато іноземних учених: Раві Бхатія (Ravi. P. Bhatia), Марія Бендуле-Григоруца (Maria Viorica Bedrule-Grigoruța) та Міхаела Лоредана Русуа (Mihaela-Loredana Rusua), В. Аркорфул (Valentina Arkorful) та Н. Абайду (Nelly Abaidoo), Х. Вальверде-Беррокозо (Jesús ValverdeBerrocoso), Марія дель Кармен Гаррідо-Арройо (María del Carmen Garrido-Arroyo), Кармен БургосВідела (Carmen Burgos-Videla) та Марія Белен Моралес-Чеваллос (María Belén Morales-Cevallos), Б. Сентіл Кумар (B. Senthil Kumar), Д. Ніведхітха (D. Nivedhitha), М. Р. Чітра Май (M.R Chitra Mai), Айем Перумаль (Aiem Perumal) та інші [1, с.75].

Більшість сучасних наукових досліджень наголошують на відсутності універсальності оптимальних цифрових інструментів, бо вони значною мірою залежать від предметної області та вимагають різних підходів до використання цифрових інструментів під час вивчення широкого різноманіття дисциплін.

Специфіка використання цифрових технологій залежить від ступеня освіти, педагогічних цілей, які мають відповідну спрямованість на засвоєння знань, розвиток навичок та ключових компетентностей, підвищення мотивації та використання різних інструментів для індивідуалізації навчання, методики та рівня володіння педагогами цифровими інструментами; доступності технологій та інфраструктури.

Метою статті є комплексний аналіз використання цифрових технологій в освіті для визначення їх можливостей, викликів та перспектив подальшого розвитку в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Виклад основного змісту статті. Використання цифрових технологій в освітньому процесі істотно змінило підходи до навчання. Перед освітянами, учнями та батьками постав виклик введення обмежень в офлайн-навчанні. Використання цифрових технологій в навчально-виховному процесі стало не тільки одним із варіантів розв'язання проблеми, а й перспективним та пріоритетним напрямом розвитку освіти в сучасних реаліях.

Питання використання інформаційно-цифрових технологій, з огляду на значний педагогічний потенціал і новизну наявних підходів до їх застосування у процесі змішаного та дистанційного навчання в закладах професійної (професійно-

технічної) освіти, потребують теоретичних та експериментальних досліджень, уточнення підходів, моделей, методів, можливих шляхів впровадження.

Системність цифровізації дозволить організувати в закладах професійної (професійно-технічної) освіти якісний інноваційний освітній процес із забезпеченням індивідуалізації, інтерактивності, інклюзивності, гнучкого контролю та обліку результатів навчання. [3, с.7].

Професійна (професійно-технічна) освіта у цифрову епоху зазнає значних трансформацій. Використання цифрових технологій стають нормою для проведення уроків теоретичного та виробничого навчання. Застосування цифрових технологій визначається з урахуванням їх доступності та поширеності на ринку освітніх послуг, а також особистісних потреб і можливостей здобувачів освіти. [5, с.1].

На сьогодні усі заклади професійної (професійно-технічної) освіти, оснащені комп'ютерною технікою та мають можливість створювати власні електронні ресурси або використовувати інші розробки, які відповідають певним параметрам (доступність, якість і відповідність змісту тощо) для забезпечення змішаного та дистанційного навчання. Існує достатня кількість онлайн платформ та програмних засобів, віртуальних класів для організації освітнього процесу: Office 365, Google Class, Moodle, Moodle Cloud, TeacherKit, Edmodo, EDX, «Мій клас», Human, Mentimeter тощо. Останнім часом популярності набули наступні сервіси відеоконференцій, за допомогою яких організують спільну роботу дистанційно: Zoom, Skype, Microsoft Teams, Cisco Webex Meetings, Slack, Google Hangouts Meet, GoToMeeting, JoinMe, Facebook Messenger та ін. [2, с.10-17].

Використання цифрових технологій в закладах освіти дозволяє проводити онлайн-уроки в синхронному та асинхронному режимах, створювати проєкти для спільної дистанційної роботи, розробляти завдання для закріплення та перевірки знань, їх оцінювання під час проведення конференції та після закінчення зустрічі. Це дозволяє виконувати перевірочні функції та отримувати зворотний зв'язок.

Для організації навчального процесу ДПТНЗ «Шосткинське вище професійне училище» у своїй роботі використовує навчальну платформу Google Classroom. Платформа дозволяє централізовано зберігати матеріали в одному місці, що полегшує доступ для педагогів, учнів та батьків; публікувати завдання з чітким терміном виконання, де учні відстежують свій прогрес; організувати зворотний зв'язок до виконаних завдань, використовуючи коментарі та оцінки; вбудований чат дозволяє учням ставити питання, а батькам бути в курсі

навчального процесу; використовувати Google Docs та Slides для групових проєктів, де учні можуть спільно працювати над завданням у реальному часі.

Використання відеоконференцій підвищує ефективність освітнього процесу. Зважаючи на неможливість офлайн навчання через ситуацію, що склалася в країні, відеоконференція є цифровим еквівалентом особистої зустрічі для учасників освітнього процесу незалежно від їх географічного розташування та має можливість виконання спільного завдання на базі гаджету (спільне редагування та обговорення документа).

Програмне забезпечення та додатки для відеоконференцій є важливими засобами організації освітнього процесу. Одними з найпопулярніших рішень для відеоконференцій в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є Zoom, Microsoft Teams і Google Meet [3, с.175, 178, 181].

Для корпоративних відеозустрічей ДПТНЗ «Шосткинське вище професійне училище» використовує вбудований в Google Class додаток Google Meet, що надає можливість запрошеним корпоративним учасникам приєднуватися до відеоконференції самостійно та очікувати на організатора.

Для успішного проведення онлайн зустрічей в Google Meet передбачено використання вбудованих інструментів: Polly, Confluence, Read Meeting Notetaker, TeamViewer, Miro.

Для успішної взаємодії викладача та учня під час відеоконференції передбачено використання онлайн-дошки. Онлайн-дошка - це хмарне середовище, у якому є можливість розмістити будь-які дидактичні матеріали для уроку/навчального заняття (зображення, презентації, інтерактивні завдання, відеоролики, текстові документи) [9]. Після припинення роботи Google Jamboard, альтернативною заміною стала онлайн-дошка Miro. Підтримка синхронної та асинхронної взаємодії дає можливість спільного створення та редагування контенту, обмін повідомленнями та файлами.

Освітні цифрові ресурси, які використовують для навчання в Шосткинському ВПУ мають різний формат. В закладі запроваджено тенденцію до створення електронних підручників, навчальних посібників, лекцій, пояснювальних роликів, відеоуроків, подкастів, онлайн-тестів, інтерактивних вправ, симуляцій, ігор. Цифрові матеріали відзначаються різноманітністю форматів, доступністю, можливістю використання в різних навчальних контекстах.

Недостатня кількість сучасної навчальної літератури, зміна професійних стандартів та особливості організації освітнього процесу вимагають оперування

великими текстовими масивами, тому актуальним залишається питання створення електронних/інтерактивних навчальних підручників/посібників, які містять гіперпосилання, відео, інтерактивні елементи.

Зміст електронного посібника повинен відповідати стандарту освіти, типовій освітній (навчальній) програмі, затвердженій МОН; відповідати сучасним науковим результатам; забезпечувати повноту розкриття основних наукових положень, використання загальноприйнятої наукової термінології, актуальних відомостей та даних. Система завдань, наведених в електронному посібнику, має забезпечувати диференційований та компетентнісний підходи до навчання, індивідуалізацію освітнього процесу, в тому числі містити завдання для самооцінювання, групової роботи, відкриті запитання, дослідницькі, пізнавальні, творчі завдання, завдання для самостійної роботи тощо. В електронному посібнику не повинно бути фахових помилок. Організація матеріалу в електронному посібнику має бути чітко структурованою та логічно систематизованою; послідовною і логічною; приведена у відповідність до вікових особливостей здобувачів освіти. Наведені актуальні відомості та дані, що відповідають досвіду, віковим особливостям здобувачів освіти, для яких призначений електронний посібник, а також приклади та ілюстративний матеріал мають бути знайомі їм з реального життя. Розміщення ілюстративного та мультимедійного матеріалу як самостійного або додаткового джерела інформації має бути доцільним та логічним. Викладення навчального матеріалу має бути лаконічним, точним, структурованим; з очевидними логічними зв'язками; з доступним лексичним наповненням [7].

В електронному посібнику має бути забезпечено збалансоване співвідношення мультимедійного та іншого контенту. Посилання на використані джерела, окремий список усіх використаних джерел не мають порушувати Закону України «Про авторське право та суміжні права» та інші нормативно-правові акти, які регулюють питання, пов'язані з охороною авторського права і суміжних прав. Інтерфейс повинен бути цілісним та інтуїтивно зрозумілим, забезпечувати принципи близькості (пов'язані елементи розташовуються ближче, ніж непов'язані) та подібності елементів.

До основних технічних та функціональних вимог слід віднести такі: електронний посібник має забезпечувати можливість роботи на трьох чи більше операційних системах, не менше двох з яких – для мобільних пристроїв. Для використання електронного посібника повинна бути забезпечена можливість: завантаження його на пристрій користувача і робота без подальшого доступу до

мережі Інтернет; перегляду відео- та прослуховування аудіофайлів без потреби встановлення додаткових плагінів (додатків) та без використання мережі Інтернет; [9] внесення змін у послідовність модулів педагогічними працівниками, після чого аналогічні зміни відбуваються в е-підручниках пов'язаних користувачів. Електронний посібник має передбачати розмежування доступу до його функціональних можливостей залежно від категорій учасників освітнього процесу. В електронному посібнику мають бути: засоби навігації за його структурними одиницями (наприклад: зміст, предметний покажчик, іменний покажчик тощо); інструменти для роботи з текстом (за наявності), у тому числі можливість робити нотатки, закладки, виділяти текст, роздруковувати обрану частину навчального матеріалу у форматі тексту або зображення, можливість пошуку за ключовими словами, а також словник (словники); інтерактивні елементи; мультимедійний контент.

Для поширення електронних підручників потрібне професійне форматування, візуальна привабливість і низькі виробничі витрати. І саме тут на допомогу приходить програмне забезпечення для створення електронних книг. Найпоширенішими є Canva, Visme [3, с.105,106], Ourboox.

Підвищення залученості, активізація пізнавальної діяльності, можливість експериментування та візуалізації складних концепцій забезпечується активною взаємодією здобувача освіти з навчальним матеріалом або процесом. Прикладом успішної взаємодії учасників освітнього процесу є використання системи опитування на платформі Mentimeter та інтерактивна технологія: ігрова навчальна платформа Kahoot, яка сприяє емоційному розвантаженню здобувачів освіти під час проведення інтерактивних вікторин з метою перевірки засвоєних знань.

Ще одним прикладом для успішної взаємодії є проста у використанні платформа Edpuzzle. Це безплатний сервіс, що дає змогу за лічені хвилини створити навчальні матеріали на основі відеороликів. У цьому сервісі можна працювати не лише на персональному комп'ютері, а й на будь-якому девайсі.

Важливу роль в сучасному освітньому процесі відіграє вебсайт, надаючи цілий ряд переваг як для викладачів, так і для учнів. Вебсайти закладів освіти можуть значно розширити можливості надання інформації, тому розроблення їх невід'язною частиною освітнього процесу. Сайт ДПТНЗ «Шосткинське вище професійне училище» структурований за розділами та вміщує максимальний обсяг інформації. (рис. 7). Інтерактивність сайту дозволяє здійснювати обмін даними в режимі онлайн, наприклад, подавати заявку на реєстрацію/навчання або ставити питання, публікувати навчально-виховні матеріали великого об'єму.

На шляху впровадження цифрових технологій перед освітянами та учасниками освітнього процесу професійно-технічного навчального закладу постають відповідні виклики. Недостатнє забезпечення гаджетами, якість інтернет-з'єднання стає бар'єром для здобувачів освіти закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Психологічні та соціальні аспекти, що включають ризики цифрової залежності, кібербулінг та соціальну ізоляцію підлітків, негативно впливають на освітній процес в дистанційному форматі. Педагогічні аспекти спонукають до підвищення рівня цифрової компетентності викладачів, їх навчання та самоосвіти, розроблення нових методик та впровадження технологій для змішаного та дистанційного навчання. Результативність застосування цифрових технологій забезпечується використанням дидактичних комплексів, методичного інструментарію, ефективним управлінням та тренінговим навчанням педагогічних працівників [5, с.1].

Перспективами розвитку цифрової освіти стають наступні тенденції розвитку технологій в освіті [6, с.9]: комп'ютерні симуляції та моделювання; використання віртуальних та доповнених реальностей, технології блокчейн; цифрові інтерактивні навчальні платформи; освітні та онлайн ресурси для учнів професійно-технічної освіти; штучний інтелект.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження цифрових технологій у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є нагальною потребою, зумовленою динамічним розвитком ринку праці та необхідністю підготовки кваліфікованих робітників нового покоління. Аналіз сучасного стану використання цифрових інструментів у професійно-технічній освіті свідчить про значний потенціал для підвищення якості навчання, його доступності та відповідності освітнім потребам. Використання цифрових технологій сприяє покращенню якості навчального процесу, підвищенню гнучкості та доступності освіти, розвитку індивідуальних освітніх траєкторій, формуванню цифрової компетентності учасників освітнього процесу, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах цифрової економіки, оптимізації управління, зміцненню зв'язку з роботодавцями.

Подальші наукові дослідження у сфері використання цифрових технологій для закладів професійної (професійно-технічної) освіти мають бути спрямовані на розв'язання наявних проблем та вивчення нових можливостей. Серед перспективних напрямів можна виділити розробку та апробацію ефективних моделей інтегрованого навчання для різних професійних напрямів, з урахуванням специфіки практичної підготовки; дослідження впливу використання штучного

інтелекту (ШІ); вивчення можливостей застосування технологій віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності для створення імерсивних навчальних середовищ та відпрацювання практичних навичок у безпечних умовах; розробка та оцінка ефективності використання мобільних навчальних технологій для забезпечення гнучкості та доступності навчання; дослідження впливу цифрових технологій на розвиток "м'яких навичок" (soft skills), таких як критичне мислення, креативність, комунікація та співпраця; аналіз психолого-педагогічних аспектів використання цифрових технологій в професійній (професійно-технічній) освіті, зокрема, впливу на мотивацію, залученість та когнітивні процеси учнів; розробка методичних рекомендацій та навчальних програм для підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти; дослідження питань створення та використання відкритих освітніх ресурсів та їхньої ролі у забезпеченні якісної та доступної професійної освіти; проведення порівняльного аналізу міжнародного досвіду використання цифрових технологій у професійно-технічній освіті для виявлення кращих практик та їхньої адаптації до українських умов. Результати цих досліджень матимуть важливе значення для розробки ефективної державної політики у сфері професійно-технічної освіти, впровадження інноваційних педагогічних практик та підготовки конкурентоздатних фахівців, здатних відповідати викликам цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Антонюк Д. С., Вакалюк Т. А. Зарубіжний досвід використання цифрових освітніх ресурсів у вищій школі ISSN 1992-5786. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2021. URL: http://www.pedagogy_journal.kpu.zp.ua/archive/2021/74/part_2/16.pdf. (дата звернення: 30.04.2025).
2. Воротникова І. П., Олійник Т. В. Цифрові технології в професійній освіті: стан, проблеми та перспективи // Інформаційні технології в освіті. 2020. № 1(43). С. 10–17
3. Гуржій А., Радкевич В., Пригодій М. Методологічні засади цифровізації інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти. Нові технології навчання. 2022. № 96. С. 44-53. URL: <http://iournal.org.ua/index.php/ntn/article/view/317> (дата звернення: 24.04.2025).
4. Матюха Вікторія Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна) Використання цифрових технологій при навчанні англійської мови у ЗВО. URL:

<https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/599/633> (дата звернення: 28.04.2025).

5. Пригодій М.А. Методичні засади застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників: Наукова доповідь на засіданні вченої ради Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, 20 листопада 2023 р. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739858/1/Pryhodii_2024_zvit.pdf . (дата звернення: 06.05.2025).

6. Пригодій М.А., Гуржій А.М., Гуменний О.Д., Голуб І.І., Пригалінська Т.Г., Волошин А.М. Цифрові технології професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у воєнний та повоєнний час: навч.-метод. посіб. /Київ: Інститут професійної освіти НАПН України, 2023. 327 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738690>. (дата звернення: 07.05.2025).

7. Верховна Рада України. (2018). Положення про електронний підручник (редакція від 12.07.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-18#Text>

8. Верховна Рада України. (2022). Закону України «Про авторське право та суміжні права» (редакція від 12.07.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

Тетяна Шевченко,
ст. викладач
кафедри освітніх та інформаційних технологій
КЗ СОІППО

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ТА МЕДІАПРОСТІР

***Анотація:** У статті розглядаються основні поняття і тенденції впливу медіапростору в освітньому процесі. Розглядається понятійний апарат медіапростору як складової освітнього процесу.*

***Ключеві слова:** освітній процес, медіапростір, інформаційно-цифрова грамотність, критичне мислення, культура медіаособистості.*

Постановка проблеми. Інформаційно-цифрові технології набувають все більшої актуальності в нашому житті. З'являються нові надсучасні гаджети для

користування. Інформація, яка надходить звідусіль, має очевидний вплив на сучасну особистість. Однією з найгостріших проблем соціально-культурного значення сьогодні є дослідження специфіки медіапростору, оскільки засоби масової інформації й комунікації стали органічною частиною життєвого середовища людини й автоматично – потужним чинником формування світогляду наступних поколінь.

У сьогоднішньому ми потрапляємо в зовсім інше інформаційне середовище, ніж раніше. Це інше сприймання світогляду. Актуальність проблеми впливу медіапростору (в першу чергу) на дітей (різних вікових категорій) не можна недооцінити. Потрібно постійно вдосконалювати методи захисту та навчати дітей критично оцінювати інформацію.

Мета. Мета статті полягає в тому, щоб розглянути комплексну проблему впливу медіапростору на дітей різних вікових категорій, визначити його позитивні та негативні аспекти, а також надати практичні рекомендації щодо ефективного захисту користувачів інтернету від негативного впливу медіа.

Виклад основного змісту. Головним завданням медіаосвіти є «сприяння формуванню рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції і саморегуляцію взаємодії з медіа на основі... осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання наданої інформації». Сьогоднішня спонукає нас використовувати в своїй роботі різні види ІКТ як форми навчально-виховного впливу на індивідуальний розвиток особистості дитини, що значно підвищує ефективність освітнього процесу.

Аби підвищити медіаосвітню компетентність педагогів дошкільного закладу, ми організуємо методичну роботу в таких формах: педагогічні читання; семінари (зокрема проблемні та семінари-тренінги); аукціон педагогічних ідей; засідання круглого столу; ділові ігри; коучинг-консультування педагогів.

Участь батьків у впровадженні медіаосвіти має вагоме значення для успіху інноваційної діяльності закладу дошкільної освіти. Медіаосвітня взаємодія родини і педагогів дошкільного закладу передусім полягає у медіапросвіті й консультуванні батьків. Під час консультацій пояснюємо, що насамперед батьки на своєму прикладі мають демонструвати відповідальне медіаспоживання. Наші педагоги також влаштовують для батьків вихованців тематичні конкурси й виставки, організовують тренінги, заохочують спільно з дітьми виготовляти газети, комікси тощо. Залучення родин вихованців до медіаосвіти пробуджує

внутрішній потенціал «батьківства» («не бути гіршим за інших»), спонукає до спільної творчості, допомагає з користю проводити сімейне дозвілля.

Як свідчить практика, ознайомлювати дітей із засобами масової комунікації та формувати в них навички їх використання найліпше в ігровій формі. Тому ми розробляємо й активно застосовуємо в освітньому процесі медіаігри. Дидактичні матеріали до них добираємо чи виготовляємо самостійно. Це можуть бути тематичні картки, серії зображень, предмети-замісники тощо. Комплекс ігрових завдань, який практикують із дітьми наші педагоги, передбачає вивчення елементів історії медіа та основ аналізування медіатекстів. Такий підхід дає змогу підготувати дітей до подальшої взаємодії з інформаційним середовищем. Під час ігор діти відкритіші до спілкування, а тому легше засвоюють культуру комунікації; вони зосереджені й активні, тож швидше набувають уміння працювати з медіатекстами. Велике значення для реалізації ігрових форм роботи з дошкільниками на матеріалі медіа мають розвивальні елементи. Ми залучаємо дітей до спільного ігрового творчого процесу, заохочуємо кожну дитину самовиражатися, виховуємо культуру використання сучасних медіа. Завдяки медіаосвітнім іграм у дітей активно розвиваються фантазія й уява, вони можуть відчувати себе першовідкривачами, дослідниками і творцями. Педагоги нашого закладу освіти активно використовують такі види медіаігор, як-от творчо-пошукові ігрові завдання, веселі конкурси та ігри, вікторини й змагання, складання медіатекстів на задані або вільні теми, розігрування невеликих костюмованих сценок, створення власноруч творчих виробів, малювання тощо.

Медіаосвітню діяльність ми будуємо як цілісну систему. Ретельно добираємо такі форми роботи з медіаматеріалами, які сприяють формуванню естетичного смаку, образного мислення дітей, розумінню ними медіатекстів тощо. Кожне заняття підпорядковуємо чіткій меті, досягти якої можна, виконавши комплекс педагогічних завдань. Що іще діти люблять робити так сильно, як грати в ігри? Звичайно, творити. Тож на заняттях ми часто поєднуємо медіаосвіту із художньо-продуктивною діяльністю. У групових кімнатах закладу ми створили місця для постійних та змінних осередків творчості, де діти можуть зайнятися улюбленою справою за власним бажанням. Продукти творчої діяльності дітей демонструємо на виставках, на які запрошуємо родини вихованців. Особливу увагу з огляду на доступність матеріалів та значний розвивальний вплив ми приділяємо створенню фотознімків, коміксів і газет чи журналів. Активізація емоційних переживань і відповідні асоціації допомагають дітям адекватніше сприймати знімки, глибше усвідомлювати людські почуття, свідомо контролювати

власні емоції. Батьки наших вихованців роблять фоторепортажі з різних заходів освітнього процесу. Ці фотографії ми також використовуємо під час роботи з дітьми та долучаємо до «Сімейного фотоальбому дитячого садочка», який ілюструє історію закладу.

Особливий і дуже цікавий вид медіаосвітньої діяльності, який ми практикуємо в закладі, - створення коміксів. Діти обожають не лише читати, а й малювати їх, тож комікси є зручною формою комунікації та відкривають якісно новий підхід до роботи з інформацією. Унікальність коміксу як навчального методу зумовлена його гнучкою формою, яка відкриває широкий простір для творчості. Комікс характеризують: серія малюнків, об'єднаних спільним сюжетом; стислий текст, що супроводжує зображення; специфічні візуальні засоби (розміщення кадрів, ракурси, плани, кольори, шрифти, звуконаслідування тощо). Завдяки цьому комікси здатні розвивати просторові уявлення, абстрактне та логічне мислення дітей, активізувати словниковий запас і творчі здібності. Для початку ми пропонуємо дітям переглянути готовий комікс і визначити, як саме картинки відображають події. Відтак за допомогою пантоміми зобразити ці події. У такий спосіб дитина «занурюється» у комікс, може ліпше відчутти і зрозуміти події, емоції, характери персонажів тощо. На наступному етапі діти вчаться добирати кадри для своєї історії. Це можуть бути: великий план (емоційний стан персонажа), середній план (персонаж у дії), загальний план (місце події). Малювання коміксів виявляє внутрішній потенціал дітей, їхні інтереси та прагнення. Діти вчаться передавати головне повідомлення за допомогою малюнків і вичерпного лаконічного тексту.

Де журнали ще пахнуть фарбою, а газетні новини найактуальніші? Правильно, у видавництві. Педагоги освітнього закладу ознайомлюють дітей із основами виготовлення преси та людьми, чия професія пов'язана з мас-медіа. Для цього якнайліпше підходить робота зі створення друкованої преси. Особливо ефективними в такій діяльності є ігри-стратегії, коли діти самі обирають, ким вони хочуть бути - автором, редактором, ілюстратором, верстальником тощо. У такий спосіб діти бачать, як влаштоване видавництво «зсередини», розширюють знання про медіатексти, усвідомлюють необхідність створювати якісний медіапродукт. Під час виготовлення засобів масової інформації за допомогою комп'ютерних програм педагоги удосконалюють професійну компетентність, а діти мають змогу оволодівати окремими способами роботи на комп'ютері, підвищувати рівень медіаграмотності. Отже, медіа стають комплексним засобом освоєння дітьми навколишнього світу, а медіаосвіта - основою формування нового типу культури

особистості. Медіазаняття вигідно відрізняються від традиційних форм освітнього процесу атмосферою самодіяльності й творчості, наочністю результатів виконуваної діяльності та можливістю реалізовувати творчі потреби. Важливо, щоб задум кожного конкретного ігрового медіаосвітнього заняття чи інтеграція медіаосвітніх завдань у традиційний освітній процес відповідали інтересам та віковим можливостям дітей, сприяли розширенню знань, активізації пізнавальної активності й розвитку творчого потенціалу. І, звичайно ж, важливою умовою організації ігрових форм медіаосвітньої роботи є створення доброзичливої атмосфери на заняттях та щира зацікавленість педагога у спілкуванні з дитячим колективом і світом медіаресурсів.

Науковці дійшли висновку, що за умови інтеграції ІКТ в освіту дошкільників, які швидше вчаться планувати та вибудовувати логіку елементів конкретних подій, у них розвивається здатність до прогнозування результату своїх дій, що дуже важливо для формування екологічної свідомості підростаючого покоління. Діти починають думати, перш ніж робити. Об'єктивно все це означає початок опанування основ теоретичного мислення, що є важливим моментом у розвитку особистості дитини. За визначенням дослідників, однією з найважливіших характеристик ІКТ є їхня навчальна функція. ІКТ створюють умови, за яких дитина може засвоїти не одиничне поняття або конкретну навчальну ситуацію, а узагальнене уявлення про всі схожі предмети або ситуації. Тож у дитини формуються такі важливі операції мислення, як узагальнення та класифікація предметів за певними ознаками. Також ІКТ підвищують самооцінку дошкільників і розвивають здатність до оцінно-контрольної діяльності, адже в мультимедійних навчальних засобах для дошкільників широко застосовують прийоми зовнішнього заохочення: при правильному розв'язанні ігрових завдань дитина чує веселу музику, а якщо завдання розв'язано неправильно – бачить сумну особу. Діти чекають на оцінку, емоційно реагують на її характер. У них формується яскраве емоційне позитивне ставлення до занять з використанням комп'ютера. Використання ІКТ розвиває здатність дитини знаходити найбільшу кількість принципово різних розв'язків задачі. В наш час майже кожна родина має комп'ютер, у школах створені комп'ютерні класи, тож і вихователі садочків не стоять осторонь у використанні комп'ютера у своїй роботі з дошкільниками. Загалом використання комп'ютерних технологій в НЗ сприяє розвитку різноманітних навичок та підготовці дітей до подальшого навчання у сучасному світі. Базовий компонент дошкільної освіти передбачає необхідність ознайомлювати дітей із комп'ютером та формувати в них основи комп'ютерної

грамотності. Сучасні науковці зазначають, що комп'ютер є своєрідним «інтелектуальним знаряддям», яке дозволяє людині вийти на новий інформаційний рівень. Його можна розглядати як сучасний засіб діяльності дітей дошкільного віку. У процесі освоєння й використання дитиною дошкільного віку комп'ютера в її психіці виникає низка змін позитивного та негативного характеру. Л. Лещенко наголошує на очевидності й науковому підтвердженні наслідків інформатизації нашого життя. Серед них найбільш істотними для дошкільників є адинамія, порушення спілкування, формалізація знань [4, с. 27]. Окрім цих загальних наслідків є ще один специфічний. У користувачів подекуди виникає так званий синдром Інтернет-залежності, що виражається насамперед в абсолютній «поглиненості» інформаційним, комунікативним, ігровим видами діяльності в Мережі Інтернет [4, с. 27].

Діти дошкільного віку є особливо чутливими і тому потрапляють під вплив Інтернет-залежності. І насторожує те, що кількість користувачів цього віку невпинно зростає. Тобто безконтрольний медіаінформаційний потік може як завгодно глибоко проникнути в суть дитини і деформувати її свідомість. Тому краще використовувати комп'ютер як засіб: навчання – вчити дітей читати, писати, рахувати; розвитку – розвивати мислення, уяву, увагу, пам'ять, мовлення тощо. Робота за комп'ютером підвищує швидкість реакції, вправляє у спритності й посидючості, розвиває дрібну моторику рук, зорово-моторну координацію. Під час виконання освітніх завдань діти вчаться аналітично мислити в нестандартній ситуації, класифікувати та узагальнювати поняття, досягати поставленої мети.

Необхідно пам'ятати, що комп'ютер привабливий для дітей як будь-яка нова іграшка, а саме так найчастіше дошкільники сприймають цей пристрій. Адже спілкування дітей дошкільного віку з комп'ютером здебільшого розпочинається з комп'ютерних ігор. І тому використання комп'ютерних ігор у освітній діяльності дітей дошкільного віку є природним для дитини і слугує ефективним способом підвищення мотивації і забезпечення індивідуалізації навчання та розвитку особистісних здібностей. А ще – створює позитивний емоційний фон. Проте, незважаючи на величезний позитивний освітній потенціал інформаційно-цифрових технологій, ними не можна замінити живе спілкування педагога з дітьми (залежно від обставин). Комп'ютерні ігри в жодному разі не замінюють звичайних ігор і занять, а доповнюють їх, входять до структури занять, збагачуючи педагогічний процес новими можливостями. У комп'ютерних іграх пропонують ті елементи знань, які у звичайних умовах і за допомогою традиційних засобів дидактики зрозуміти та засвоїти дітям складно чи навіть

неможливо. Тому під час освітнього процесу необхідно, щоб простежувався тісний взаємозв'язок традиційних ігор (дидактичних, розвивальних тощо) і комп'ютерних. Ігрова діяльність на комп'ютері потребує контролю з боку дорослого. Адже надмірне використання комп'ютерних ігор загрожує дітям залежністю від віртуальної дійсності. Ми, педагоги, проводимо просвітницьку роботу разом із батьками. Пояснюємо переваги комп'ютерних ігор та проблеми, які можуть виникнути при надмірному використанні. Розповідаємо про умови, які потрібно створити для роботи з комп'ютером, щоб не нашкодити здоров'ю дитини. Використання комп'ютерних ігор у дошкільних навчальних закладах може бути корисним інструментом для розвитку та навчання дітей. Проте важливо збалансувати їхнє використання з іншими методами навчання та розвитку. Контрольоване та віковідповідне використання комп'ютерних ігор може надати дітям нові можливості для навчання та розвитку.

Діти різного віку дуже люблять мультиплікаційні та художні фільми-казки. Яскраві, образні, із захопливим сюжетом, дібрані за віком, вони формують у малих уявлення про добро і зло, еталони гарного і поганого. Добрий, якісний мультфільм – конче потрібний матеріал для розвитку ігрових сюжетів, для малювання, ліплення та й загалом особистісного становлення дитини. Адже він формує в дитячій свідомості модель навколишнього світу, образи мами і тата, друга і ворога, всього того, на що він орієнтуватиметься все життя як на духовний компас. У дитячому сприйнятті мультфільми часто є реальністю, нехай і не справжнього, а дитячого світу, де сусіди – гноми й люди, добрі тварини й лісові чудовиська. Проте нереальні істоти, які стають героями мультфільмів (роботи, монстри, мутанти), наділені надлюдськими здібностями та втілюють агресію, насильство, жадобу до наживи. І серед них дитина обирає собі улюблених героїв, намагається наслідувати їхні дії, закладаючи таким чином основи власного світорозуміння. Дослідники цієї проблеми вказують на те, що мультфільм як засіб соціалізації дитини передбачає презентацію певних норм, правил, моральних якостей, які повинна знати особа для того, щоб безболісно адаптуватися до суспільного середовища.

Тож, перш ніж пропонувати дитині переглянути мультфільм, обов'язково перегляньте його самі, зверніть увагу, чи немає в ньому небезпечних моментів. Сучасна освіта вимагає поєднання традиційних та інноваційних методів навчання. Однією з ефективних технологій є використання мультимедійних презентацій у дошкільних навчальних закладах. Мультимедійні презентації надають можливість візуально демонструвати навчальний матеріал, що полегшує засвоєння інформації

для малюків. Звукові та аудіовізуальні елементи можуть доповнити навчальний матеріал, надаючи йому додаткову емоційну силу.

Використання мультимедійних презентацій у дошкільних навчальних закладах є потужним засобом для навчання та розвитку малюків. Вони надають можливість візуалізувати навчальний матеріал, створювати цікаві та інтерактивні уроки. Проте важливо використовувати їх ретельно та враховувати вікові особливості дітей. Разом із традиційними методами навчання мультимедійні презентації допомагають створити навчальне середовище, що сприяє глибокому розумінню та розвитку навичок у маленьких вихованців.

Висновок. Вплив медіапростору на дітей є суттєвим аспектом сучасного життя. З надходженням нових технологій і швидкого розвитку медійних платформ діти стають активними учасниками цього простору з самого раннього віку. Розглядаючи цю тему, важливо враховувати як позитивні, так і негативні впливи, що можуть супроводжувати цей взаємозв'язок.

Позитивний вплив включає можливість навчання та розвитку через освітні програми та креативний контент. Крім того, медіапростір дозволяє дітям досліджувати світ та розширювати свій культурний багаж.

Але разом із цим, негативний вплив може бути важливим фактором. Занадто велика кількість часу, витраченого в медіапросторі, може призвести до проблем зі здоров'ям та соціалізацією. Несанкціонований контент може негативно впливати на психологічний стан дитини.

Однак існують способи захисту та покращення користування медіапростором. Батьківський контроль, навчання медіаграмотності та активна взаємодія батьків із дітьми відіграють важливу роль у формуванні здорового та безпечного медіаспоживання.

Важливо пам'ятати, що медіапростір є невід'ємною частиною сучасного світу, і ефективне управління ним може сприяти здоровому розвитку дітей та підлітків. Дослідження та практичні заходи в цій сфері є ключовими для створення сприятливого медіапростору для наступного покоління. Таким чином, повністю уникнути медіасередовища сьогодні неможливо. Тож важливо виховувати в дітей культуру користування інформацією. Питання сучасного медіапростору можна розглядати й у контексті його взаємозв'язку з художнім словом. Тож у освітньому процесі дошкільного навчального закладу доцільною є інтеграція медіатекстів, зокрема мультфільмів, як засобу впливу на формування світоглядних уявлень дитини, але за умови ретельного їх відбору вдумливим педагогом.

Таким чином, повністю уникнути медіасередовища сьогодні неможливо. Тож важливо виховувати в дітей культуру користування інформацією. Питання сучасного медіапростору можна розглядати й у контексті його взаємозв'язку з художнім словом. Тож у освітньому процесі дошкільного навчального закладу доцільною є інтеграція медіатекстів, зокрема мультфільмів, як засобу впливу на формування світоглядних уявлень дитини, але за умови ретельного їх відбору вдумливим педагогом.

Список використаних джерел:

1. Бондаровська В. М., Пов'якель Н. І. Людина у світі інформаційно-комунікаційних технологій // Психолог. 2005. № 25 (169). С. 5-9.
2. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Богуш А. М., Варяниця Л. О., Гавриш Н. В. та ін. ; наук. ред. Богуш А. М. ; за заг. ред. Гавриш Н. В. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.
3. Пихтіна Н. П. Комп'ютерні технології у роботі з дітьми. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 87 с.
4. Лещенко Л. Комп'ютерна залежність у дітей: виникнення і запобігання // Психолог. 2007. № 18-19 (258-259). С. 45–52.
5. Мотурнак Є. В. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільному навчальному закладі // Практика управління дошкільним закладом. 2012. № 5. С. 23-29.
6. Петрунько О. Сучасна дитина в медіапросторі // Педагогічна газета. 2009. Липень. № 7. С. 6.
7. Ростоцький М. Гіпнотичний вплив реклами // Психолог. 2007. № 40 (280). С. 10–12.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали відтворюються зі збереженням змісту, орфографії та синтаксису текстів, наданих авторами

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

за матеріалами регіонального круглого столу

Головний редактор: Антонченко Марія Олексіївна,
завідувачка кафедри освітніх та інформаційних технологій
Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

Комп'ютерний набір авторів
Комп'ютерне верстання М.С. Ніколаєнко

Матеріали круглого столу розміщені на сайті КЗ СОІППО за адресою:
<https://www.soippo.edu.ua/index.php/naukova-robota/4161-materiali-naukovo-praktichnikh-zakhodiv>

Підписано до друку 28.05.2025 Гарнітура Times New Roman
Формат 60x84/16 Папір офсетний
Друк цифровий Ум. друк. арк. 11,4
Тираж 300 пр. Зам. № 2/25

Видавництво НІКО
м.Суми, вул.Харківська, 54
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи України
серія СМв № 044
від 15.10.2012
E-mail: ms.niko@i.ua
Телефон для замовлень: +38(066) 270-64-68

